Dayanışma

ARALIK 1985 — SAYI: 41 — 2,- DM

Jürgen Kuczynski F.Almanya'da

"Torunumun Çocuğuna Mektuplar" kitabının yazarı, geçtiğimiz günlerde F.Almanya'ya geldi ve çeşitli şehirlerde düzenlenen toplantılarda konuştu. Mannheim'daki toplantıya katılan Dayanışma muhabirinin izlenimlerini 5. sayfamızda bulacaksınız.

6 yıllık aradan sonra ilk buluşma, ilk adım

Cenevre Zirvesi olumlu karşılandı

- Gorbaçov-Reagan buluşması, temel konularda anlaşmaya varılmamasına rağmen, olumlu bir diyaloga doğru ilk adım olarak değerlendirildi.
- "Eğer ana sorun olan silahlanma yarışını durdurma konusunda anlaşmaya varabilseydik çok daha iyi olurdu" diyen Gorbaçov, ilişkilerin kötüleştiği bunca yıldan sonra "güvenin tekrar sağlanmasının kolay olmadığını" vurguladı.

SBKP Genel Sekreteri M.Gorbaçov ile ABD Devlet Başkanı R.Reagan, 19-20 Kasım tarihlerinde Cenevre'de biraraya geldiler. SALT-II Anlaşması'nın imzalandığı 1979 yılından bu yana iki ülke arasında bu düzeyde bir görüşme yapılmamıştı. Geçen altı yıl içinde ABD yönetiminin izleyegeldiği soğuk

(Devamı 7. sayfada)

Sol Birlik demokrasi güçlerini ortak mücadeleye çağırıyor

PPKK, TİP, TKEP, TKP, TKSP ve TSİP tarafından bundan yaklaşık bir yıl önce oluşturulan "Türkiye ve Türkiye Kürdistan'ı Sol Birliği", geçtiğimiz ay içerisinde üst seviyede delegasyonların katıldığı bir toplantı yaptı. Geçmiş dönem çalışmalarının gözden geçirildiği, Türkiye ve dünyadaki güncel olayların değerlendirildiği, önümüzdeki dönemde yürütülecek çalışmalara ilişkin kararların alındığı toplantının sonunda bir de bildiri yayınlandı.

Dünya ve Türkiye'deki gelişmelerin değerlendirildiği, ülkemizde faşizme karşı yürütülen demokrasi mücadelesinin güncel taleplerinin belirlendiği bildiri, tüm demokrasi güçlerini güncel talepler uğruna ortak mücadeleye ve kalıcı eylem birliğine çağırıyor.

Dayanışma

Cuntacılığın sefaleti

12 Eylül darbesiyle iktidarı gaspeden cuntacıların ne menem yaratıklar oldukları malum. Elebaşıları Evren'in dedikleri ve yaptıkları, bu mahlukatın tıynetini ortaya koyuyor. Hazretin hukuk nosyonu tarih öncesi barbar kabilelerden bile çok geride. Onlar savaş esirlerini, ilk zamanlar beslemeye yetecek artı ürün olmadığı, üretim araçlarının ilkelliği buna elvermediği için öldürürlerdi. Ne zaman ki, aletler ve teknoloji biraz gelişti ve belirli sayıda insanın üretimiyle, daha fazla kişinin hayatını idame ettirmesi şartları oluştu, savaş esirlerinin öldürülmesi yerine çalıştırılması yoluna gidildi. Oysa Evren, teknolojinin bunca geliştiği günümüzde, sırf iki lokma ekmekten "tasarruf" etmek için yakaladığını hemen idam etmekten yana. Bu gibilerine demokrasi düşmanı, halk düşmanı vb. demek iltifat sayılır. Herşeyden önce "insan" mı, ona karar vermek lâzım.

12 Eylül darbecilerinin, —hem kendi tutumlarından, hem de çeşitli kalemlerden çıkan anılardan— ipliklerinin iyice pazara dökülmesine rağmen borularını öttürüyor ve en ufak bir arlanma duymuyor olmalarından cesaret almış olsalar gerek, 12 Mart'ın cuntacıları da, gazete sayfalarında çarşaf çarşaf boy göstermeye başladılar. Bunların en rezili Muhsin Batur. 1960'lı yılların özellikle ikinci yarısında subaylar arasında yayılmaya başlayan ilerici fikirlerin etkisiyle, zaten doğuştan "vatan kurtarma" misyonuyla yükümlü olduklarına vehmeden ve kimisi iyi niyetli bir kısım meslektaşlarıyla bir "sol" cunta oluşturmuş, ama pabucun pahalı olduğunu görünce son anda çark edip demokrasiye son veren 12 Mart muhtırasına imza koymuş ve cuntasındaki arkadaşlarını da satmış.

12 Mart darbecilerinin ve "sol" bir cunta peşinde oldukları için harcananların birbirleriyle kapışmalarından çok ibret verici dersler çıkıyor.

Hatırlanacaktır, 1960'lı yılların ikinci yarısı, Cumhuriyet tarihinin en hareketli, sol fikirlerin ve siyasetlerin boyatması açısından ise en bereketli bir dönemdir. Tüm toplum katmanlarının ilerici ve solcu fikirlerden bir hayli etkilendiği böylesi bir ortamda, iyi kötü eğitim görmüş, şimdiki gibi halktan tümüyle tecrit, elit bir tabaka haline henüz gelmemiş, yedek subayların etkisine nisbeten açık muvazzaf subayların olup bitenlere karşı kayıtsız kalmaları elbette düşünülemezdi. Diğer taraftan sosyalist hareketin zaafları ve bölünmüşlüğü, işçi sınıfının mücadeleye aktif katılımındaki yetersizlik, kestirme yollardan kurtuluş arama çabalarını körüklüyordu. Öyle ki, bir Doğan Avcıoğlu devrimi ancak ilerici askerlerin yapabileceğini açıkça söylüyor ve böylesi bir "devrim"in ideolojisini ve politikasını oluşturmak amacıyla, ilk başta "devrimci" subaylara hitap eden bir yayın çıkartabiliyordu.

Sonuç malum: Darbe "sol" gösterip SAĞ vurdu. Ve bir yandan sivil demokrasi güçlerine, ilericilere, solculara, sosyalistlere vururken bir yandan da "solcu" subaylara vurdu. Böylece pekçok iyi niyetli, ilerici gelişmelere açık, meselenin gereklerine özen gösterilmesi halinde topyekün mücadelede çok yararlı olabilecek bir potansiyel heder olup gitti. Bu sonucun, bu kadar ağır bedeli hiç de gerektirmeyen bir yararı olmadı değil: Sol cuntacılıktan medet ummak, ağır bir darbe yedi.

Kıssadan hisse: Herşeyin başı kitlelerdir, yığınların kendi kurtuluş mücadelelerine bizzat katılmalarıdır. Bu iş

(Devamı 7. sayfada)

Şevket'ten bir blöf daha

«1986'da işçiyi tutamam»

- Şevket'e tabanı oyalama politikasında ne hükümet, ne işverenler yardımcı oluyor. Çünkü ellerinde daha etkili bir vasıta var: Rejimin sopası!
- MESS'in işçilere "10 Altın Öğüt"ü ve sendikal haklara yeni saldırılar. (2. sayfamızda)

Ayranı yok içmeye...

Türkiye iyi bir silah müşterisi

- Özal hükümeti ve Genelkurmay F-16 uçak siparişine ek olarak Karakuvvetleri için "modern" silahlar ve tanklar arıyor.

14 Kasım günü CIA, "Varşova Paktı'nın Türkiye'yi işgal planlarını" açıkladı. Buna göre "İstanbul'un işgali" bir hayli "uzun sürecek" işgal edilen Türkiye'nin Batı bölgeleri ve Kıbrıs Yunanistan'a verilecek.

Bu müthiş ve "gizli" plan açıklanınca, Ankara'da gizlice sürmekte olan Savunma İşbirliği Anlaşması çerçevesindeki silah pazarlığı hızlanıverdi.

Özal hükümeti ve Genelkurmay F—16 uçak siparişine ek olarak kara kuvvetleri için "modern" silahlar ve tanklar arıyor. Bunlarla Türk ordusunun, hem "içerde" ve hem de Kıbrıs ve Kürdistan'da daha "vurucu" hale getirilmesi amaçlanıyor.

SİA pazarlığı dışında Özal Avrupa'daki "silah dükkanlarını" da gezip "peşin para" silah arıyor. Bavyera başbakanı Strauss'un komisyonculuğu-

(Devamı 7. sayfada)

Emperyalizmin Kıbrıs'la ilgili yeni hesapları

- ABD'nin Kıbrıs'ta yeni "korsan" radyo istasyonları ve casusluk tesisleri kurma hazırlıkları çeşitli kaynaklarca doğrulanıyor. Sunday Telegraph gazetesinin haberine göre ABD Kıbrıs'ı "Yıldız Savaşları"na çekmeyi tasarlıyor.

AKEL merkez yayın organı *Haravgi* gazetesi 3 ve 5 Kasım 1985 tarihli sayılarında ABD'nin Kıbrıs'ta Lefkoşa Havaalanı bölgesinde bir korsan radyo istasyonunu faaliyete geçirmek üzere çalışmalar yaptığını bildirdi. Gazete böyle bir korsan radyo istasyonunun faaliyetine izin vermekle Kıbrıs hükümetinin bağlantısızlık ilkesini çiğnediğini bildiriyor.

Haravgi 1974 öncesi Kıbrıs'ın kuzeyinde Karava, Mia Milya ve Yerolakko'da bu türden 3 ABD radyo istasyonu bulunduğunu, ancak bunların 1974'ten bu yana faaliyet göstermediğini kaydediyor.

Haravgi'nin İngiliz dergisi New Statesman'a dayanarak verdiği bir habere göre de, Achille Lauro gemisini kaçıran Filistinlileri taşıyan Mısır uçağı, Kıbrıs'taki Trodos radarlarından izlendi ve ABD 6. Filosu'nun uçağı Sicilya'ya indirmesine yardım edildi.

Fileleftheros gazetesinin 7 Kasım tarihli haberinde Kıbrıs hükümet sözcüsünün Lefkoşa yöresindeki ABD korsan radyo istasyonunun yönetimin izni ile inşa edilmekte olduğunu doğruladığı açıklandı.

Fileleftheros gazetesi, hükümet sözcüsünün "Amerikan radyolarının Kıbrıs topraklarında faaliyet göstermelerine karşılık ne miktar para ödendiği, radyo istasyonu kurulması için toprağı hangi kuru-

(Devamı 7. sayfada)

«Rejim işkenceden elini yıkayamaz»

- TSİP MYK üyesi Çağatay Anadol siyasi poliste gördüğü işkenceyle ilgili olarak, mahkemede, işkenceyi yapanın birkaç kişi değil, rejim olduğunu vurguladı.

(Konuyla ilgili yazı 2. sayfamızda)

DGB: «Grev hakkımızı koruyacağız»

- Kohl hükümetinin çalışma yasalarında grev hakkını tehdit eden değişiklik girişimi karşısında DGB ve bağlı sendikalar aktif eylem çağrısında bulundu.
- Türkiyeli işçilerin emeklilik sorunları ve Kohl hükümetinin 1986 yılbaşından geçerli yeni vergi uygulamaları tartışılıyor.

(Konuyla ilgili haber ve röportajları 3. sayfamızda bulacaksınız.)

Sendikaların güçsüzleştirilmesine hayır!

TÜRKİYE SOSYALİST İŞÇİ PARTİSİ MYK ÜYESİ ÇAĞATAY ANADOL:

«Rejim işkenceden elini yıkayamaz»

● Türkiye'de sistematik olarak işleyen bir işkence mekanizması, "işkenceciler" eliyle değil, bizzat devletin elinde ve yargılamanın bir parçası olarak işlemektedir. Evren rejimi işkencelerle de elini kana bulamıştır.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi MYK üyesi Çağatay Anadol, siyasi poliste gördüğü ağır işkenceleri mahkemede bir bir anlattıktan sonra, "Dikkatliliğim sonucu bazılarının isimlerini öğrenmeye muvaffak olsam da işkence yapanlardan şikayetçi olmayacağım: Çünkü bir kaç kişinin yargılanması ile yurdumda hüküm süren rejimin işkenceden ellerini yıkamasına izin vermek istemiyorum" diyerek Türkiye'de şu veya bu polisin veya kurumun değil, devletin bizzat kendisinin işkenceci bir devlet olduğunu açıklıyordu.

Türkiye'de yargılanma sistemi İŞKENCE ESASI ÜZERİNE kuruludur. Mahkeme polis sorgusu üzerine gelişir. Polisin aldığı ifade, bu ifadenin "hangi koşullar altında alındığına" bakılmaksızın mahkemeler tarafından "ikrar" kabul edilir. "İşkence gördüm" iddialarına mahkemeler kulak asmazlar, bunu incelemeyi "görevleri" saymazlar. Türkiye'de sorgudan geçtiği halde "işkence görmedim" diyen "yalan" söylemektedir ve bu yalanı çok kişi söyler.

İnsanlarımız bu kadarını "işkenceden" saymazlar. Küfür, tekme, tokat, gayri insani muameleler, falaka vb gibi "sorgunun tabii sonuçları" kabul edilir, "polis zaten bu demektir" anlayışıyla kavranır.

Siyasi sorgulamalarda durum başka bir çehreye bürünür. Polis sorgusu, akla gelen ve gelmeyen işkence biçimleriyle yürütülür, ölüm, sakatlanma ve uzun süre hastalanmalarla sonuçlanır.

Devlet böyle olmadığını iddia eder. İnkar edilmez delillerle ortaya konulduğunda, işkence edenler yargılanır, bazan göstermelik cezalara çarptırılır ve sonuçta devlet yine kurtulur!

İçişleri Bakanı Akbulut, daha geçenlerde, 12 Eylül'den bu yana 5138 işkence şikayeti aldıklarını, bunlardan 2052 tanesini soruşturduklarını ve 439 polis ve görevlinin işkence yapmak "suçundan" cezalandırıldıklarını açıkladı. Türkiye'de 439 işkenceci mi var?

Sadece Kasım 1985 ayı içinde Türkiye'de günlük gazetelere yansıyan işkencecilere, söylediklerine ve kimliklerine bakalım yeter.

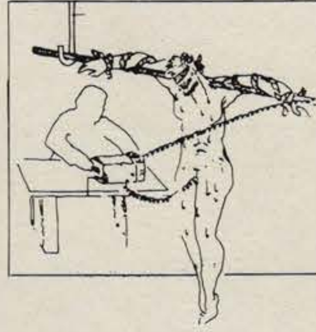
● "Defalarca aynı soruyu sormak, bir paket sigara içene tek sigara vermek, yatırıp alnına su damlatmak... Bunlara işkence deniyorsa, bunlar işkencedir, ama zulüm değildir. Yine bir kıza jopla tecavüz edildiği iddia edilmiştir. İddia edilen kız da ciddi şekilde, ağır derecede komünistti" (Rejimin başbakan olarak düşündüğü, MDP başkanı yaptığı ve anlattığı dönemde İstanbul Sıkıyönetim Komutanı yardımcısı, şimdi parlamenter olan Turgut Sunalp. —Nokta, 3 Kasım 1985)

● "Kol kırılır yen içinde kalır. Türk silahlı kuvvetlerinde tümgeneral rütbesine yükselmiş birinin... konuyu ayrıntılarıyla açıklamasını... bazı iç ve dış odaklar, bir general dile getirdiği için kullanacaklardır." (12 Mart'da gördüğü işkenceleri açıklayan emekli tümgeneral Celil Gürkan'a cevap veren eski hava kuvvetleri komutanı, sonra CHP senatörü ve 1980 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde en çok oyu alan Muhsin Batur.— Cumhuriyet, 13 Kasım 1985)

● "... ve çavuş paslı ve beygirleri bağlamak için kullanılan tavla zincirleri kalınlığında bir zincirle iki bileğimi birbirine bağladı... Ve zincirin uçları da paslı bir kilitle kitlendi. Aynı işi bir de ayak bileklerim için uyguladılar." (Celil Gürkan, emekli tümgeneral. 12 Mart'da Ziverbey köşkünde zincire vurulanlardan —Cumhuriyet, 27 Ekim 1985)

Vb. gibi...

Bunlar "işkence gördüm" diye "iç ve dış odaklardan" emir alanlar değil, devlet başkanı, genel kurmay başkanı, kuvvet komutanı, parti lideri vb. gibi olmak için yarışan "devlet büyükleri"dirler! Şimdi biri "zincire vuruldum" diyor, öbürü "hayır alnına su damlatılmıştır" diye düzeltiyor, bir öbürü de "bütün bunlar saklı kalmalıydı" diye sitem ediyor. Aradan "işkenceci devlet" sıyrılıp çıkıyor.

Uluslararası Af Örgütü'nün yayınladığı "Türkiye İşkence" adlı kitapta yer alan işkenceyle ilgili desenlerden.

Uluslararası Af Örgütü 1985 Yılı Genel Raporunda "Siyasi tutuklu ve hükümlülere kötü muamele ve sistematik işkence yapılmasına sivil yönetime rağmen devam ediliyor" deniyor.

Türkiye'de sistematik olarak işleyen bir işkence mekanizması, "işkenceciler" eliyle değil, bizzat devletin elinde ve yargılamanın bir parçası olarak işlemektedir. Evren rejimi işkencelerle de elini kana bulamıştır.

BAKIŞ

E.Mahmut Soner

İşçi olsaydım

MADENİ Eşya Sanayicileri Sendikası (MESS) aylık yayın organının 1 Kasım 1985 tarihli sayısında, "10 Altın Öğüt" başlığı altında işçilere nasihatta bulunuyor.(*)

MESS adı hiç kimseye yabancı değildir. En saldırgan, en uzlaşmaz, en gözü dönmüş nitelikleriyle işveren camiası içinden de ayırdedilebilen MESS, 12 Eylül öncesi grevlerde, bugünkü Başbakan Özal'ın başkanlığında ve MHP'nin terörist örgütlerini de kullanarak grevci işçilere saldırmış, kan dökmüş; bunlarla yetinmeyip işçileri içerden çözmek için kapı kapı dolaşıp "sendikaların zararları" üzerine Amerikan vecizeleriyle dolu bildiri, kitap, broşür ve dergiler dağıtmış; bununla da yetinmeyip, işçi hareketlerinin parlamenter demokraside kalınarak bastırılamayacağının, bütün özgürlükleri yok edecek bir rejime gereksinme olduğunun propagandasını yapmış; bununla da yetinmeyip, 12 Eylül faşist darbesini ilk kutlayanlar arasına katılmış ve Cunta dönemi boyunca, uygulanan baskı politikasından en çok memnuniyet duyanlardan olduğunu deklare etmiş, Türkiye'de işçi ücretlerinin yarı yarıya düşürülmesinin 24 Ocak Kararları'nın en başarılı yönü olduğunu belirtmiş... Bunlarla da yetinmeyip şimdi işçilere öğüt vermeye başlamış.

İşte bu MESS'in "10 Altın Öğüt"ünden bazıları:

"— Amirlerinize çok çalıştığınızı ve yorulduğunuzu söylemeyiniz. Çok çalışıp yorulmayan birini bulabilir.

— İş saati biter bitmez yerinizden ok gibi fırlamayın. 5 dakika fazla mesai size olan güveni artırır.

— Zam için gerekçe göstermeyiniz. Hak ettiyseniz zaten alırsınız.

— Kendi yapabileceğiniz bir iş için başkasından yardım istemeyin.

— Üst kademedeki kişilerle ailevi ilişkiler kurmayın.

— Şahsi problemlerinizi işe getirmeyin, iş problemlerinizi de eve götürmeyin..."

İşçilerden ne istendiği açıkça anlaşılıyor. MESS'in "dilinin altı" yoktur ve işveren dediğin de böyle olmalıdır. Çalışma şartları ne olursa olsun yakınmayan, gerektiğinde angarya çalışmaya razı olabilen, içe dönük, sessiz, arkadaşlarıyla dayanışmaktan uzak duran, işverene sonsuz bir güven içinde olup, tevekkülle karnının doyacağı günleri bekleyen, sabrıyla Eyüp Peygamberi çatlatan bir işçi MESS'in makbulüdür. İşveren olsaydım ben de böyle düşünürdüm!

Ama düşünmek başka, öğüt vermek başka olmalı. Ben de MESS'in öğütlerini okuyuncaya kadar düşünüyordum ki, ücretleri bir çırpıda yarı yarıya budanan, sosyal hakları sözleşmelerden kaldırılan, sendikasız, güçsüz bırakılan, aç kalan, horlanıp ezilen, kendisinden başka çocuklarının da geleceği karartılan, umudu ayaklar altına alınan işçilere "gözünün üstünde kaşın var" demek kolay değildir. Ama görülüyor ki, bunu MESS diyebildikten sonra, kolaymış!

MESS'de ifadesini bulan bu kadar uç bir burjuva ideolojisi, burjuva demokrasisinde kesinlikle legalite kazanamaz. İşçilere böyle öğütler verebilme durumuna siyasal olarak tekabül eden şey, faşizmdir. Zaten MESS, "kolay" olduğu için değil, işini siyasal bakımdan sağlam bağladığı için "işgücünü" keyfince "köle emeğine" dönüştürüp kullanabilmektedir. Düşündüğünü açıkça söylemesi bundandır.

İşçi olsaydım, ben de düşünür ve yapardım ki;

Seni gidi MESS seni! Öğütlerin aynen kabulümdür. Olmasam da böyle görüneceğim. Ama ben seni cezalandırmanın kendimce yöntemini, bundan 150 yıl önce dahice keşfetmiş bir sınıfsam —ki böyleyim— işimi de bilirim. Yoksa, sendikamı hemen kurarım. Varsa içinde ve tabanında grevin propagandasını yaparım. "Bundan ötesi can sağlığı" derim ve grev inadından geri dönmem, grev özgürlüğünden asla vazgeçmem. Senin yasaların varsa benim de "yasalarım" var diye düşünürüm. Faşizm varmış, olsun, onun varlığını bir de ben, bu yoldan kanıtlarım.

Sonra?..

Sonrasını MESS düşünsün!

(*) Cumhuriyet, 8 Kasım 1985

10 Aralık İnsan Hakları Günü

10 Aralık 1948'de BM örgütünce kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, bireyi koruyan genel asgari bir çerçeve oluşturdu. 1976 yılından sonra yürürlüğe giren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar ile Medeni ve Politik Haklar Sözleşmeleri ise beyannameye taraflarını bağlayıcı yükümlülükler getirdi. (Bu sözleşmeleri ne TC, ne de "insan hakları" şampiyonu ABD imzaladı).

Ne var ki, kapitalizm altında bu hakların korunabilmesi, sürekli ve yoğun bir çabayı gerektiriyor. Kapitalizm, kendi ekonomik ve siyasi yasalarının tabi bir sonucu olarak İnsan Haklarının kullanımını sınırlama eğilimi taşıyor ve bazan da, meselâ Türkiye'de ve pekçok faşist ülkede olduğu gibi, büsbütün ortadan kaldırmaya yöneliyor.

Bugün meselenin bir başka ve en önemli boyutu da, kapitalizmden (ABD'den) kaynaklanan topyekün bir nükleer savaş tehdidinin, insan haklarından en temel hak olan yaşama hakkını bütün insanlık için tehdit etmesidir. Barış mücadelesi bu anlamda insan hakları için en geniş kapsamlı bir mücadele olmuştur.

Sosyalizm, insan haklarının sadece yasalarla değil, toplumsal örgütlenmeyle de güvence altına alındığı, hayatın bütün alanlarının insanileştirilmesini hedefleyen bir sistemdir. Bunu gözlerden gizlemeye uğraşan kapitalist ideologların sosyalist ülkeleri de insan hakları tartışması içinde göstermeleri mesnetsiz, antikomünist histeriden başka birşey değildir. Çünkü bu çerçevede tartışma sosyalizmin kuruluşuyla birlikte zaten aşılmıştır.

Şevket'ten bir blöf daha

«1986'da işçiyi tutamam!»

Türk-İş yönetimi iyice köşeye sıkıştı. Şimdi durum, beş yıldan beri olduğundan daha zor. Hükümet sendikaları muhatap saymıyor. İşverenler de sendikaları muhatap saymıyorlar. Evren arasıra "kabul ediyor" fakat "benim konum değil" diyerek savsaklıyor. Türk-İş yönetimi "işbirliği" yapacağı merci arıyor, ama yüz veren yok.

Geriye işçilerle "işbirliği" yapmak kalıyor ki, bunun için artık çok geç. İşçiler "maval"a kulak asmıyorlar. Sendika kongrelerinde, bölge toplantılarında, "dipten gelen dalga" gibi bir hoşnutsuzluk Şevket'i ayakta tutan kabuğu zorluyor.

Şevket'e nefes aldıracak bir kaç faktör var, bunlar da hükümetin ve işverenlerin elinde bulunuyor. Sendikalar yasasını "gevşetmek", ücretlerde birkaç basamak daha hoşgörülü olmak, Şevket ve ekibine, tabanı oyalamak politikasında hareket alanı açmak. Buna kimsenin yanaştığı yok. Çünkü, hükümetin ve işverenlerin elinde, işçileri susturmanın Türk-İş'ten daha etkin bir vasıtası var. Rejimin sopası!

İşverenler için ilk hedef DİSK'in tasfiyesiydi. Bu, rejimin sopasıyla sağlandı, sağlanıyor. Şimdi hedef, işyerlerinden sendikaları söküp atmaktır. Bu da, sendikasızlığa verilen primlerle, Türk-İş'i "ha olmuş, ha olmamış" bir sendika olarak tutmakla, olmazsa sendikalı işçileri ve sendikacıları işten çıkarmakla, sözleşmeleri yok sayıp YHK-Hükümet—TİSK üçlüsünün ilkelerini sözleşmeye koymakla gerçekleştirilmek isteniyor.

Bu durum Şevket'e "sirk cambazlığını" da öğretiyor. "1986'yı bekleyiniz" diyerek işçilerden avans, rejimden anlayış bekliyor. Hep aynı kozu, "işçiyi tutamam" kozunu oynayıp, "işçiyi tutabileceği" imkanlar talep ediyor.

1986'da Türk-Iş yönetimiyle bir şey olacağı yok. "Bu yasalarla olmaz" gerekçesi de bitti. Çünkü, "bu yasalarla olmadığını" ispat etmek için Türk-İş'in "iş" (grev) yapması, yapmaya tevessül etmesi gerekirdi. Her halde bunca suskun geçirdiği zamanda Türk-İş'in grev fonlarında "grevi mümkün kılacak" niyet olmasa bile, para birikmiş olmalıdır.

Besbelli ki 1986 ve daha sonrasında "bir şeyler" olacaktır, ama bu, Şevket ve yönetici arkadaşlarıyla değil, onlara rağmen, onların "işçileri tutamayacakları" durum nedeniyle olacaktır.

TEKELLER NE İSTİYOR?

Sendika mı? Olacaksa bizden olsun!

İşçi çıkarmanın izne bağlı olmaktan çıkması üzerine işverenler kolları sıvadılar. İşçi çıkarmalar sürüp gidiyor ve bu belli amaçlar için bir silah olarak kullanılıyor. Temel amaç Sendikaya Ölüm!..

Tekeller işyerlerinde sendika istemiyor, olacaksa sarı sendika olsun istiyorlar. Bütün baskı yollarını deneyip bunu başaramadıklarında ise işçileri toptan çıkarıyorlar.

Tekellerin bu konuda başlıca boy hedefi Otomobil-İş oldu. Otomobil-İş'in işyerlerinden söküp atmanın, bu sendikayı seçen işçileri söküp atmaktan başka yolu yok. AEG 846, Motopar 264, Nasaş 206, Emayetaş 140, Uzel 105, Man 100, Grasso 76, Soyut 68 Otomobil-İş üyesi işçiyi işten çıkardı.

Bu işverenlerin hemen tamamı MESS'in üyesidir. MESS'in işçiye nasıl baktığını bu sayımızdaki haberden de görmek mümkün. İşçilerden, 12 Eylül'le birlikte kurulmuş "sömürü nizamına" kölece boyun eğmeleri isteniyor.

BUSINESS INTERNATIONAL'DAN TEKELLERE ÖĞÜT:

«Demokrasi risklidir»

Merkezi New York'ta bulunan Business International, sermayeye "siyasi danışmanlık" yapan bir kuruluştur. Türkiye'de danışmanlık yaptığı firmalar arasında Garanti Bankası, Kiska, Transtürk ve Kutlutaş da bulunuyor. Enka, Yaşar Holding, Alarko gibi kuruluşlarla senli-benli, bütün büyük sermaye sahipleriyle "ahbap" bir kuruluş. Türkiye'de tekelci burjuvazinin, siyasi strateji saptarken görüşlerine büyük değer biçtiği bir danışman!

Bu yıl İstanbul'da yeniden bir toplantı düzenleyerek Türk tekelci sermayesine bir "siyasal rapor" sunup yol gösterdi. Business International, Özal hükümetinin yıprandığı, bu hükümete "alternatif" arayanların çoğaldığı ve "bazı" siyasal gelişmelerin zuhur ettiği bugünkü ortamı ve geleceği şöyle görüyor:

"Türkiye ekonomik tarihinin en kritik dönemini yaşıyor... Sağda ve solda muhalefetlerin ortaya çıkmasına rağmen Özal'ı zorlayacak siyasi bir rakip henüz yok. Türkiye'nin siyasi gündemindeki anahtar tarihler Haziran 1986, Kasım 1988 ve Kasım 1989'dur. (Ara seçimler, genel seçimler ve Evren'in süresinin biteceği tarihler)... Demokrasiye dönüşü simgeleyen bu gelişmelerin az da olsa bir riski var... Türk ordusunun olaylarla ilgilenmediği takdirde 12 Eylül öncesindeki sorunların yeniden başgöstereceğine dair inancı yatırımcıların istikrarın devam edeceğine güvenmesi için bir neden daha oluşturuyor..." (Milliyet—24.10.1985)

Business International'in Türk tekelci sermayesine öğüdü, Özal'dan asla vazgeçmemesi yönündedir. Tekellerden Özal'ı desteklemeye devam etmelerini isteyen kuruluş, böyle bir desteğin Evren'i ve orduyu desteklemekten ayrı düşünülmemesi gerektiğini de ekliyor. Gelişen siyasi olayların "demokrasiye varılabileceğini" ve bunun da "riskler" taşıdığını belirten "danışman" özellikle DYP ve SHP'ye güvenmemelerini tekelcilerden özellikle istiyor.

Olayın bize ilişkin bir yönü yok. Mevcut ekonomik koşulları, sadece bugün için değil, yakın gelecek için de doğru değerlendirdiğimizde, tekelci burjuvazinin faşizmi desteklemekten başka çıkar yolu bulunmadığını, dolayısıyla faşizme alternatif siyasi hareketleri de tutmayacağı açıkça anlaşılır. Ama ilginç olan —ve aynı zamanda bizim açımızdan ibret verici olan— işçi ve emekçi sınıf hareketlerinin faşizm için "risk" olamayışları, bu rapora giremeyişleridir.

Bir dahaki yıla bu "riskler"den biri sayılabilmek için demokrasi güçlerinin canla başla çalışmaları gerekiyor.

Türkiyeli işçilerin çalışma sorunları tartışıldı

● DGB Nürnberg Şubesi'nin düzenlediği seminerde sosyal güvenlik ve emeklilik sorunları tartışıldı.

DGB Nürnberg Şubesi'nin 16 Kasım 1985 günü, Türkiyeli işçilerin güncel sorunları üzerine düzenlediği seminere DGB Bayern Bölge Temsilcisi Şükrü Doğan, IG Metal işyeri temsilcisi Remzi Yazgan konuşmacı olarak katıldı. Seminerin açılış ve kapanış konuşmasını Şube Yabancılar Bürosu görevlisi Müşerref Çamlı-Hoch yaptı.

Seminerin Türkiyeli işçilerin emeklilik sorunları ile ilgili bölümünde konuşan Remzi Yazgan, Türk ve F.Alman hükümetlerinin Türkiyeli işçilerin birkaç yıllık çalışmadan sonra ülkelerine geri dönecekleri varsayılarak emeklilik konusunun yıllarca ele alınmadığını, ancak yıllar geçtikçe konunun kendini dayatması ve işçilerin sahip çıkmasıyla Ankara ile Bonn hükümetlerinin bir sosyal güvenlik anlaşması yaptığını vurguladı. Göçmen işçilerin emeklilik ile ilgili mevcut anlaşmalar arasında en iyi örneğin İsviçre ile olan anlaşma olduğunu belirtti. Bu anlaşmaya göre, emeklilik primlerinin Türkiye'deki SSK'ya doğrudan aktarıldığını, F.Almanya ile yapılan anlaşmada ise boşluklar bırakıldığını, gerek bu boşlukların, gerekse de işverenlerin SSK'ya olan ve şimdi de affı düşünülen yüz milyarlarca liralık prim borçları yüzünden kurumun içine düştüğü ödeme güçlüğünün, emeklilik borçlanması konusunda getirilen "1 gün eşittir 1 dolar" sömürüsüyle karşılanmak istendiğini belirterek, mevcut sosyal güvenlik anlaşması ve emeklilikle ilgili diğer yasalarla ilgili ve DGB faaliyetleri üzerine soruları yanıtlarken, sendikal haklara sahip çıkmanın gereğini vurguladı.

Seminerin F.Almanya'da emeklilik konusundaki bölümünde konuşan DGB Bayern Bölge Temsilcisi Şükrü Doğan F.Almanya'da emeklilik biçimleri ve Kohl hükümetinin getirdiği değişiklikleri anlattı ve serbest dolaşım konusunda gerek Türkiye, gerekse F.Almanya'daki yoğun işsizliğe dikkat çekti. Seminerde IG Metal Sendikası'nın Kohl hükümetinin sendika ve grev kanunlarıyla ilgili gerici değişikliklerine karşı imza kampanyası desteklenerek, imza toplandı. Yine, Türkiye'de bedeli 1875 TL olan pasaportların F.Almanya'da 102 DM karşılığında verilmesi kınandı. Bu arada F.Alman hükümetinin 1986 yılbaşından geçerli olmak üzere işçilerin Türkiye'deki çocuklarının vergi karnelerinden silinmesi kararı da protesto edildi.

"Lokavt terördür"

«Umut etmek değil davranmak gerek»

Bonn'daki Kohl hükümeti çok kısa bir süre içinde, sendikaların grev yapma yeteneğini, bundan böyle ortadan kaldıracak bir yasa çıkarmak istiyor. Sözkonusu yasa, kısa adı AFG olan Çalışmayı Teşvik Yasası'nın 116. maddesini grev yapılan bölgeler dışındaki bölgelerde, iş bulma kurumları kısa süreli çalışma parası ödemek zorunda kalmadan işverenlerin F.Almanya düzeyinde lokavt uygulamarına izin verecek şekilde değiştirmeyi öngörüyor.

IG Metal'in 20 Kasım 1985 günü Frankfurt'ta yaptığı toplantısında IG Metal Başkanı Hans Mayr: "yasanın değiştirilmesi halinde, işverenlerin hiç bir riske girmeden, bölgesel bir greve karşı F.Almanya düzeyinde uygulayabilecekleri bir soğuk lokavtın maddi yükünü —IG Metal de dahil— dünyadaki hiç bir sendika taşıyamaz, ödeyemez." dedi.

Hans Mayr, grev hakkının korunması kampanyasının tüm sendikal eylemlerin en başında geldiğini bir kez daha vurguladı. Ve her şubede etkili eylem hazırlıklarının sürdüğünü belirtti.

Alman Sendikalar Birliği (DGB) Merkez Yönetim Kurulu üyesi Lothar Zimmermann da DGB ve DGB çatısı altında birleşmiş olan 17 sendikanın grev hakkının tehdit edilmesine birlikte karşı koyup direneceğini açıkladı.

«Sendikal haklarımıza sahip çıkalım»

Alman Sendikalar Birliği (DGB) Bayern bölge temsilcisi M. Şükrü Doğan, DAYANIŞMA muhabirinin DGB'nin Eylem Haftası ve Kohl hükümetinin kazanılmış işçi haklarını budamaya yönelik yeni girişimleri üzerine sorularını yanıtladı.

□ *Alman Sendikalar Birliği'nin 14 Kasım 20 Ekim 1985 tarihlerinde gerçekleştirdiği eylem haftasında yabancıların katılım oranı nedir ve istenilen hedefe ulaşılmış mıdır?*

■ Alman Sendikalar Birliği'nin eylem haftası "mutlu azınlık için politikaya son" verilerek "herkese iş, yönetime katılma, sosyal adalet" sloganından yola çıkıyordu. Dolayısıyla tüm eylem haftası boyunca ülkenin hemen her köşesinde çeşitli toplantı ve mitingler yapılarak , halka hükümetin mutlu azınlık için politika yaptığı anlatıldı. Yüzbinlerce insanın bu eylemlere katılması artık halkın da gerçekleri gördüğünü ve hükümetin politikasından bezdiğini gösterdi. Çünkü hükümet iktidara geldiğinden bu yana, sürekli olarak işçi haklarını kısıtlama yoluna gitti. Örneğin, çocuk paralarının daha da düşürülmesi, izin ve noel paralarından da sosyal sigorta primi kesilmesi, işsizlik parası ve işsizlik yardımının düşürülmesi gibi, şimdi de 1986 vergi karnelerine artık yurtdışında olan çocuklar işlenmiyor. Böylece yabancı işçilere maddi açıdan bir darbe daha vurulmuş oluyor. Tabii bütün bunlar durmadan, işverenlere daha fazla kâr sağlama olanağı veriyor. Aynı zamanda işsizlik almış başını gidiyor, azalacağı yerde giderek artıyor. Şu anda resmi rakamlar 2.5 milyon diyor. Aslında gizli işsizlerle birlikte bu rakamın 3.5 milyon olduğu biliniyor. Ama hükümet bu gerçeği görmek istemiyor ve halkın da görmesini istemiyor. Nitekim sendikalar, eylem haftası yapacağız, halka gerçekleri anlatacağız dediğinde hükümet ve işverenler yaptıkları açıklamalarda, sendikaların gerçekleri saptırdıklarını iddia ediyor. Eğer böyle bir iddia doğru olsaydı, düzenlenen mitinglere yüzbinler iştirak etmezdi. Üstelik yukarıda saydığımız geri adımlar sendikaların bu mücadelede haklılığını açıkça ortaya koymakta. Eylem Haftası'na yabancı işçiler, özellikle Türkiyeli işçiler büyük ilgi göstermiş ve katılmışlardır. Zaten çalışan işçilerin çıkarları aynı olduğuna göre böylesi de doğaldı.

Eylem haftası başarılı olmuştur, ama mücadele bitmedi, önümüzde daha büyük sorunlar var. Bu nedenle yoğun eylemler devam edecektir.

□ *Hükümet İş Teşvik Yasası'nın 116. maddesini değiştirmek istiyor, sendikalar bu konuda ne düşünüyor?*

■ Geçen yaz sendikalar haftada 35 saat çalışmayı temin için greve gittiler. 6 haftalık grevden sonra bu uygulamaların kademeli olarak 38.5 saatten başlatılması işverenlere zorla kabul ettirildi. Bu 6 haftalık grev boyunca 50 bin işçi grevdeyken işverenlerin büyük bir çoğunluğu 300 bin işçiyi kapsayan "SOĞUK LOKAVT" uyguladı. Yasalara göre bu işçilere kısa çalışma parası ödenmesi gerekiyordu. Başlangıçta Federal Çalışma Dairesi Başkanı ödeme yapılmasını önledi. Fakat bilahare mahkeme kararıyla kısa çalışma parası ödendi. Şimdi hükümet İş Teşvik Yasası'nın 116. maddesini değiştirerek, ödeme yapılmamasını yasalaştırmak istiyor. Eğer bu yasa değişikliğini gerçekleştirirlerse, F.Almanya'da sendikacılık ancak bir tabela sendikacılığına düşürülmüş olacaktır. Çünkü hiçbir sendikanın greve gitmesi mümkün olmayacaktır. Örneğin 50 bin kişiyle bir ay grev 100 milyona maloluyorsa, 300 bin de işveren tarafından lokavta sokulursa, toplam 700 milyona malolacaktır, bunu hiçbir sendikanın mali gücü karşılayamaz. O zaman toplu sözleşmelerde işveren ne verirse, evet demek mecburiyeti olacaktır.

İşte bu yasa değişikliğinin önüne geçebilmek için tüm sendikalar yoğun bir çalışma sürecine girdiler. Bu arada bir de imza kampanyası başlatıldı ve devam ediyor.

Türkiyeli göçmen işçilerin sorunlarıyla ilgili seminerin ikincisi yapıldı

F.Almanya'da yaşayan Türkiyeli bilim adamları, yazarlar ve aydınların bir bölümü Extertal'de, göçmenlik ve göçmen işçi sorunlarını görüşmek üzere 15-17 Kasım tarihlerinde bir araya geldiler. Genel olarak F.Almanya'da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin sorunları üzerinde kalıcı bir platform oluşturmanın yollarını araştıran, özel olarak da "Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelerin Göçmen İşçiler Üzerindeki Etkileri" ve "DGB'nin Yabancılar Politikası" konulu iki tebliği görüşüp tartışan Türkiyeli bilim adamı, aydın ve yazarlar şu temel tespitlerde birleştiler:

● Türkiyeli göçmen sorunlarını sahipsizlikten kurtarıp sürekli çabalarla çözümlemeye çalışmak, F.Alman kamuoyunu ve hükümetlerini etkileyecek toplu bir faaliyet yaratmak,

● Bu çabaları sürekli kılmak, bunun için kurumlaşmak, programlı ve sistematik çalışmalara yönelmek,

● Platformu, göçmen sorunlarından başlayarak, insan hakları ve demokratik çok yönlü sorunlar karşısında duyarlı bir yöne doğru geliştirmek,

● Kalıcı bölgesel çalışma grupları gerçekleştirmek suretiyle yaygınlaşmak, periyodik genel toplantılarla çözümleri olgunlaştırmak, yayınlayıp duyurmak.

Toplantıda IG Metal YK üyesi Yılmaz Karahasan tarafından sunulan "Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelerin Göçmen İşçiler Üzerindeki Etkileri" konulu tebliğin tartışılması, bu gelişmelerden daha şimdiden bir kısım işçinin işsiz kaldığını, işsiz kalanların ezici çoğunluğunu göçmen işçilerin oluşturduğunu ortaya koydu ve IG Metal'in konuya ilişkin eylem programının desteklenmesi gerektiği sonucuna varıldı. DGB'nin yabancılar politikası konusunda bilgiler veren GEW sendikası B.Berlin bölgesi başkanı yardımcısı Safter Çınar sağ partiler koalisyonu döneminde göçmen işçi haklarında nispi gerilemeler kaydedildiğini, Hükümetin bu hakları daha da kısıtlama hazırlığı içinde bulunduğunu ve buna karşı sendikaların izlediği politikaları özetledi. Etkili sonuçlara varmanın, bir yönüyle de göçmen işçilerin kitlesel olarak aktifleşmesine bağlı olduğu noktasına ulaşılan bu tartışmada sendikalardan daha fazlasını beklemek değil, bizzat göçmenlerin kendi sorunlarını kendilerinin sahiplenmesi gerektiği, altı çizilerek vurgulandı.

Nürnberg Gibitzenhof derneğinin sohbet toplantısı

Nürnberg Gibitzenhof'taki Türk-Alman Dostluk Derneği geçtiğimiz günlerde Türkiyeli ve Alman ailelerin katıldığı bir sohbet toplantısı düzenledi. Toplantıda Bayern halk dansları, müzik ve çocuklar için eğlenceli gösteriler sunulurken, izinlerini Türkiye'de geçiren dernek yöneticilerinden Karin ve Reinhart, izlenimlerini dia gösterileri eşliğinde anlattılar.

Türkiye'nin tarihi eserlerinin yanı sıra sosyal ve siyasal yaşamını yansıtan dialarda, Reinhart'ın da vurguladığı gibi Doğu'da, Kürdistan'da bazı ilçelerde bomboş caddelerin "Ne Mutlu Türküm Diyene" yazan büyük bez afişlerle donatıldığı görülüyordu. Reinhart Batı'da büyük kentlerde bu tür yazılara rastlamadıklarını bunun Kürtlere karşı politik bir provokasyon niteliği taşıdığını belirtti. Program ilgiyle izlendi, birlikte yemek yenildi, konu üzerine tartışmalarla son buldu.

Thällman davası yeniden başladı

Federal Alman adli makamlarının 23 yıl süren geciktirme ve ertelemelerinden sonra, KPD Başkanı Ernst Thalmann'ın katillerinden Nazi savaş suçlusu Wolfgang Otto'nun yargılanmasına nihayet 5 Kasım günü Krefeld'de başlandı.

Duruşmanın başlamasından saatlerce önce aralarında DKP başkanı Herbert Mies'in de bulunduğu yüzlerce kişi Krefeld'deki mahkeme binası önünde toplandı ve davanın faşizme ve savaşa karşı insanlıktan yana bir kararla sonuçlanmasını isteyen pankartlar taşıdılar. Bu arada bir konuşma yapan DKP Başkanı Herbert Mies görülmeye başlanan bu davanın, Bonn'daki yöneticiler ve F.Alman adli makamlarının savaş canisi faşistlerin mi yoksa bu insanlık düşmanlığını lanetleyen ve safları her gün daha da güçlenen antifaşist hareketin yanında mı yer alacağını göstermesi bakımından da büyük önem taşıdığını belirtti. Thalmann'ın öldürülmesiyle ilgili davanın açılmasını çeşitli bahaneler öne sürerek yıllarca reddeden F.Alman adaleti, eğer bugün bu katillerden birini mahkeme önüne çıkarıyorsa, bunun F.Almanya'da bazı şeylerin değişmesinin ve dünya demokrasi güçlerinin adalet için haykırışlarının sonucu olduğunu söyleyen Herbert Mies, bugün F.Alman halkının büyük bir bölümünün bilinçli olarak antifaşist saflarda yer aldığını belirtti.

1944 Ağustos'unda Buchenwald Nazi toplama kampında Hitler'in emriyle KPD Başkanı Thalmann'ı öldüren, ayrıca Sovyet savaş esirlerinin topluca öldürülmesinde görev alan W.Otto, 1945'te Amerikan askeri mahkemesinin kararıyla 20 yıl hapse mahkum edilmiş, ancak yedi yıl sonra serbest bırakılmıştı. Otto daha sonraki yıllarda öğretmen olarak çalıştı ve emeklilik işlemleri yapılırken toplama kamplarında görev yaptığı süre de hesaba katıldı.

W.Otto'nun Nazi savaş suçlusu olarak suçlarını bizzat kabul etmesine ve itiraflarına rağmen F.Alman iktidarları ve adalet makamlarının davayı 23 yıl süreyle ertelemesi ve bu sürede katilin yıllarca öğretmen olarak ders vermesine göz yumulması ve binlerce Nazi savaş suçlusunun ABD ve F.Almanya başta olmak üzere çeşitli ülkelerde himaye görerek, işledikleri cinayetlerin hesabını vermekten kaçınıyor olmaları faşizme karşı mücadelenin bir an bile gerilememesi gerektiğinin bir başka canlı kanıtıdır.

Krefeld'de mahkeme binası önündeki gösterilerden

Thällman'ın katili neden yıllardır yargılanmıyor?

Krefeldli komünistlerin yerel yayını DKP Report, *Thalmann'ın katili W.Otto'nun yargılanmasının neden bu kadar uzun süre sürüncemede bırakıldığı sorusunu yöneltiyor ve yanıtını da şöyle veriyor: Nazi Partisi'nin binlerce üyesi, aktivisti ve savaş canileri 1945'ten sonra da devlet örgütünde ve ekonomide yüksek mevkileri işgal ediyorlar da ondan. Örnek mi?*

● *Eski devlet başkanı Carstens, SA üyesiydi.*

● *Eski devlet başkanı Lübke, toplama kampı mimarıydı.*

● *Baden Württemberg eyaleti eski başbakanı Filbinger, Nazi deniz kuvvetlerinde hakimdi.*

● *Gizli istihbarat Örgütü BND'nin başkanı Gehlen, Nazi ordusunda generaldi.*

● *Başbakanlık eski sekreterlerinden Globke, Nürnberg Irkçı Kanunları yorumcusuydu.*

● *Eski bakan Seebohm, tekellerin "Yahudilerden arındırılması" işinde uzmandı.*

● *Orta Avrupa NATO ülkeleri eski komutanı Spiedel, Nazi savaş suçlusu.*

● *NATO Askeri Daimi Komisyonu eski başkanı Heusinger, Hitler ordusunda generaldi.*

Burada bir hatırlatma yapalım. 1945'te F.Almanya'da 84.463 Nazi savaş suçlusu hakkında kovuşturma açılmış ve yalnızca 6432'si hüküm giymiş ve hüküm giyenlerin pek çoğu da hemen salıverilmiştir.

Dünya halkları barış istiyor!

Danimarka'dan yapılan yürüyüşten.

BM Silahsızlanma Haftası

1978 yılından bu yana BM Silahsızlanma Haftası olarak benimsenen 24-31 Ekim tarihleri arasında dünyanın çeşitli ülkelerinde milyonlarca insan barış ve silahsızlanmadan yana taleplerini yine dile getirdi. BM'nin ilân ettiği 1986 Uluslararası Barış Yılı'nın öncesinde; BM'nin kuruluşunun, Hitler faşizmi ve Japon militarizminin yenilgisinin 40. yıldönümüne rastlayan bu yılki Silahsızlanma Haftası dünya kamuoyunun dikkatini bir kez daha barış ve silahsızlanma sorunlarına çekti.

Japonya'da 700 bin, Londra'da 110 bin, Danimarka'da 40 bin, Hollanda'da 25 bin kişilik kitlesel yürüyüşlerin yeraldığı haftada, ölüm tehdidini simgeleyen kara balonlar ve nükleer silahlanmayı lanetleyen pankartlarla insanlığın karşı karşıya bulunduğu nükleer savaş tehdidi kınandı.

Uzay dünyamızın bir parçasıdır

Sovyetler Birliği BM'nin 40. yılında örgüt genel kuruluna yeni barış önerilerinde bulundu. Bu defa barışın konusu, başlıbaşına UZAY!..

Sovyet teklifi şu kesin durumu saptıyor: "İnsanlık bugün şu kararı vermek durumundadır. Uzay, ya yerküremizde yaşayanların hayatını iyileştirecek meyvalarını verecektir, ya da insanlar için yeni bir ölüm tehlikesinin kaynağı olacaktır. Uzay çağında insanlar seçimlerini, uzayın askeri amaçlarla kullanılmasının engellenmesi ve barışçı amaçlar için kullanılması yönünde yapacaklardır, yapmalıdırlar."

Bu SSCB için yeni bir teklif değil. Uzaya çıkan ilk insan olan Yuri Gagarin daha yeryüzüne dönmemişken ve Sovyetler Birliği uzayda tek ülke iken, 1959'da aynı çağrıyı yapmış, bilimsel gelişmenin tek amacının, insanın mutluluğunu sağlamak olması gerektiğini tekrarlamıştı.

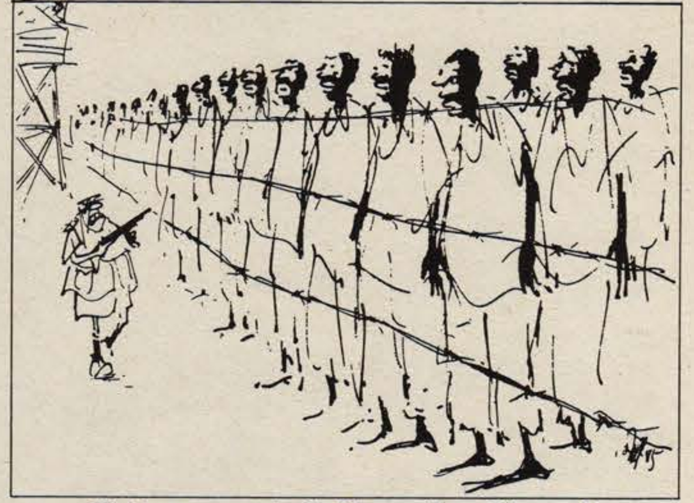
Dünyayı, kendi militarist amaçları için tehdit eden ABD, şimdi uzayı da dünyayı tehdit için kullanıyor. Bunun önü alınmalıdır.

Sovyetler Birliği'nin BM Genel Kurulu'na sunduğu öneri şunun altını çiziyor: "Sorunun ertelenmeye tahümmülü yoktur. Sorun silahlar henüz uzaya yerleştirilmeden çözülmelidir. Tehlike artmaktadır. Saldırgan amaçlar için daha şimdiden uzay araçları üretilmektedir. Çözüm gecikirse silahlanma yarışı bütün dünyada hızlanacak, maddi ve manevi, yeni değerleri ve kaynakları yutacak boyutlara varacaktır ve bütün devletlerin ortak barışçı çabalarının önüne, aşılmaz yoğunlukta engeller dikecektir."

Bugün "ortaya" atılmış her barış çağrısı, ABD'ye yapılmış bir çağrıdır, çünkü barışı tehdit eden güç odur. Sovyetler Birliği'nin barış çağrıları ise, bütün insanlığa yapılan çağrılardır, çünkü barışı ancak insanlık koruyabilir.

Uzay dünyamızın bir parçasıdır ve dünyamızda insanlar yaşamaktadır!

Güney Afrika halkıyla dayanışma yükseliyor

Güney Afrika'da ırkçı yönetim tarafından sıkıyönetim ilan edilen 38 bölgeye gazetecilerin girmesi, fotoğraf ve film çekmeleri yasaklandı. Bu karar tüm dünyada sert tepkilere yol açtı. Kasım ayı başında Londra'da Güney Afrika'daki ırkçı rejim aleyhine bugüne dek düzenlenen en büyük gösteri gerçekleştirildi. Gösteriye katılan 140 bin kişinin önünde yürüyen Afrika Ulusal Kongresi (ANC) lideri Oliver Tambo'nun yanında ABD'li eski başkan adaylarından Jesse Jackson ve İngiltere İşçi Partisi liderlerinden Neil Kinnock'un eşi de bulunuyordu. Yürüyüşçüler ABD ve F. Almanya'nın yanısıra ırkçı rejime ekonomik yaptırım uygulamayıp, aksine destek sağlayan Thatcher hükümetini de protesto ettiler ve ırkçı Botha rejiminin cinayetlerine ortak olmakla suçladılar.

Yine Kasım ayı başında Avustralya eski başkanlarından M. Fraser, G. Afrika'da beyazların evlerinin dış duvarına "tehlike anında" kullanılmak üzere gözyaşartıcı gaz püskürten sistemlerin yerleştirildiğini ve bu sistemlerin 1971-75 yılları arasında kullanıldığını açıkladı.

Irkçı rejim geri adımlar atmaya da zorlanıyor. Nitekim ırkçılık aleyhtarı Birleşik Demokratik Cephe'nin lideri rahip Alan Boesak'ın yurtdışına çıkış yasağı kaldırıldı. ANC önderi Nelson Mandela'ya da şartlı salıverilme teklifinde bulunuldu. Ancak Mandela bu teklifi reddetti.

Bilindiği gibi Nisan 1964'te "Rivania davası" diye anılan düzmece yargılamada 9 siyah liderle birlikte tutuklanan Nelson Mandela "hainlik, sabotaj ve Küba'yı ziyaret suçları"ndan ömür boyu hapse mahkum edilmişti. Mandela mahkemede 4 saat süren savunmasında devrimci şiddetin siyah halkın zafere ulaşması için tek yol olduğunu vurguladı. Mandela o gün bugündür hapishanede mücadeleye devam ediyor. Cape Town'da geçtiğimiz ay başında ameliyat geçiren Mandela şartlı salıverilme teklifini asla kabul etmeyeceğini, gerekirse ömrünün sonuna kadar hapiste kalacağını söylüyor, ama ömrünün halkının zafere ulaştığığını görmeye yeteceğini de ekliyor.

EL SALVADOR:

FMLN özgürlük savaşçılarını kurtardı

El Salvador'da Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi (FMLN)'nin Duarte yönetiminin elinde bulunan 25 tutuklu ve 96 yaralı özgürlük savaşçısının kurtarılması için 10 Eylül'de Duarte'nin kızı Ines Duarte Duran ve bir arkadaşını kaçırararak başlattığı "El Salvador zindanlarında terör, işkence ve ortadan yok edilmelere son" eylemi 24 Ekim günü Duarte ve FMLN arasında varılan anlaşmayla sona erdi. Duarte yönetimi FMLN'nin elinde bulunan İnes Duarte, arkadaşı ve 23 belediye başkanına karşılık aralarında Ağustos ayında tutuklanan El Salvador Komünist Partisi Genel Sekreter yardımcısı ve Genel Komuta üyesi kumandan Hugo, FMLN gerilla liderlerinden Nidia Diaz ve 1981'den beri tutuklu olan Kosta-Rikalı pilot Julio Talavera'nın bulunduğu 25 tutuklu ve 96 yaralı FMLN savaşçısını serbest bırakmayı kabul etti. Anlaşmadan sonra yaralılardan otuzu ile yine yaralı olan Nidia Diaz, Saintiago Rauda ve Honduraslı doktor Marcelino Reyes tedavi için Havana'ya gönderilirken, serbest bırakılan diğer savaşçılar tekrar FMLN saflarına ve aktif savaşa döndüler. Yaralıların Havana'ya getirilişi sırasında basın toplantısı düzenleyen komutan Salvador Guerra, yönetimle varılan anlaşmanın gerçekleşmesinde

FMLN savaşçıları kurtarıldıktan sonra.

çeşitli ülke diplomatlarının, Kızıl Haç Örgütü'nün ve Katolik Kilisesi'nin yer aldığını; ABD Büyükelçiliği ile Salvador ordusunun anlaşmayı engellemeye çalıştığını ve anlaşmadan sonra da diplomatların eşlik ettiği yaralı konvoyuna iki kez saldırı düzenlendiğini bildirdi. FMLN Politik-Diplomatik Komisyon üyesi Venancio Sabatier de İnes Duarte'nin kaçırılışının FMLN'nin genel politikasına uygun düştüğini, bu askeri-politik operasyonun, tüm yolların denenip sonuçsuz kalmasıyla başvurmak zorunda kaldıkları "uç bir operasyon" olduğunu belirtirken, olayın FMLN'nin tutuklanan, yaralanan ya da kaybolan savaşçılarını terketmediğini gösterdiğini vurguladı.

Unsere Zeit gazetesinin sorularını yanıtlayan El Salvador KP sözcüsü Ricardo R. de yaptığı açıklamalarda, FMLN'nin pazarlık yapabilmek için rehine almak yoluna gittiğini, rejimin eline düşen savaşçıların işkence ve ölümden kurtulabilmeleri için bu yola başvurmaya zorlandıklarını vurgularken, rejimin geçen yıl başında görüşmelerin kesilmesinden sonra diyaloga hiçbir şekilde yanaşmadığını belirtti. Ricardo R. ayrıca Duarte rejiminin artık savaşçıları esir almayıp, doğrudan katlettiğini söyledi ve örnek olarak FMLN savaşçıları Jamet Samour Hasbun ve Maximina Reyes Villatoro'nun 30 Aralık 1984 tarihinde San Miguel'de Ulusal Muhafızlarca tutuklandıktan sonra kaybolduklarını ve operasyonla ilgili görüşmeler sırasında bu iki savaşçının akibeti sorulduğunda bu tutukluların nerede olduklarının anlaşılamadığını ve büyük bir olasılıkla katledilmiş olduklarını belirtti.

Ülkedeki genel durum üzerine soruları yanıtlayan El Salvador KP sözcüsü, Duarte rejiminin günde 2 milyon dolarlık ABD askeri-ekonomik yardımı ile ayakta durabildiğini ve FMLN'nin, ABD'li "danışmanların" bizzat ve modern donanımlarla yürüttüğü bu savaş karşısında gücünü korumayı sürdürdüğünü belirterek, yılbaşından bu yana kentlerde kitle hareketlerinin yaygınlaştığını, grev ve gösterilerde politik ve ekonomik isteklerin yoğun biçimde dile geldiğini ve durumun Duarte yönetimi üzerinde etkili bir baskı oluşturduğunu söyledi. Savaşın tüm ülkeye yaygınlaştırıldığını ve böylece rejimin FMLN'yi etkili olduğu belirli bölgelere sıkıştırma girişimlerinin başarısız kaldığını belirten Ricardo R. "eylemlerimiz hükümet kuvvetlerine günde ortalama 22 kayıp verdiriyor, ki bu ayda 500-600 kayıp demektir ve geçen yıla kıyasla daha fazladır" dedi.

Bu arada FMLN, anlaşma öncesi İnes Duarte ile yapılan bir söyleşiyi basına sundu. Radio Venceremos'ta da yayınlanan bantta İnes Duarte, FMLN hakkındaki düşüncelerinin "onlarla birlikte yaşadıktan ve onların nasıl birlik içerisinde olduklarını ve dayanıştıklarını gördükten sonra" değiştiğini belirtiyor ve "onlarla konuşarak ve yaşayarak gördüm ki inançla yüksek bir moral gücü ile savaşıyorlar" diyor. Öte yandan kızının kendisine karşı "beyninin yıkandığını" iddia eden Duarte, kızı İnes'le birlikte ABD'de psikiyatri tedavisi görmeye başladıklarını açıkladı.

EL SALVADOR'DA DURUM

Duarte yönetiminin sivil halka karşı giriştiği hava saldırıları (Haz. 1983—Tem. 1985)

	1983	1984	1985
Ocak	—	32	41
Şubat	—	23	29
Mart	—	43	39
Nisan	—	27	26
Mayıs	—	12	56
Haziran	31	26	51
Temmuz	13	35	55
Ağustos	17	39	
Eylül	19	38	
Ekim	20	26	
Kasım	18	26	
Aralık	27	35	

Hava saldırısı kurbanları dışında hükümetin saldırılarında ölen siviller (1984—1985)

	1984	1985
Ocak	241	310
Şubat	269	321
Mart	269	205
Nisan	229	215
Mayıs	174	152
Haziran	174	
Temmuz	206	
Ağustos	193	
Eylül	113	
Ekim	457	
Kasım	395	
Aralık	394	
Toplam (84-85)....4317		

FMLN'nin hükümet kuvvetlerine verdirdiği kayıplar (1984-1985)

	1984	1985
Ocak	302	604
Şubat	305	464
Mart	438	554
Nisan	488	314
Mayıs	208	646
Haziran	903	447
Temmuz	501	469
Ağustos	315	
Eylül	368	
Ekim	518	
Kasım	567	
Aralık	371	
Toplam (84-85)...8782		

(Kaynak: Mittel Amerika, Ekim 1985)

Emperyalizme tek kuruş yok!

Ekim ayının son haftası Latin Amerika ülkelerinin dış borçlara karşı eylemlerine sahne oldu. Arjantin, Meksika, Panama, Ekvador, Uruguay, Peru, Kosta Rika, Brezilya ve Küba'da yüz binlerce kişinin katıldığı gösteriler yapıldı. Peru'da yapılan gösterilerde şu slogan haykırılıyordu: "Emperyalizme artık tek bir sol (Peru para birimi) yok!"

Şili'ye özgürlük!

Şili'de faşizme karşı gösteriler yoğunlaştı. Son olarak 5-6 Kasım günlerinde ülke çapında yapılan protesto gösterilerinde Pinochet yönetimi beş kişiyi öldürdü, yüzlercesini yaraladı, 800 kişi de tutuklandı. Gösteriler sırasında 4 Eylül günü yapılan muazzam gösterinin ardından haklarında tutuklama kararı çıkartılan Pinochet muhalifi 97 çeşitli örgüt ve sendika liderinden yakalanmış olanların serbest bıkılması istendi. Santiago'daki gösteriler sırasında Mühendislik Fakültesi binasına tank ve helikopterlerle baskın yapan polis çok sayıda öğrenci ve öğretim üyesini döverek götürdü. Eylül ayından bu yana tutuklananlar arasında onlarca işçi ve öğrenci lideri ile antifaşist gruplara mensup kişiler, öldürülen bir işçi lideri için bağış veren 50 öğrenci ile Santiago sokaklarında gösteri yapan kadınlar bulunuyor.

Santiago sokakları.

Pinochet'in saldırılarına rağmen Şili'de özgürlük için gösteriler sürüyor. Nitekim 21 Kasım günü bugüne kadar yapılanların en büyüğü gerçekleştirildi ve Santiago'da yapılan gösteriye bir milyon Şilili katıldı.

«Torunumun Çocuğuna Mektuplar»ın yazarı Jürgen Kuczynski Federal Almanya'da

«Büyükdede» ile sıcak bir sohbet

"Demokratik Almanya'nın en şöhretli büyükdedesi" F.Almanya'daki "torunları" ile görüştü. Büyükdedenin "geldiğimden daha akıllı olarak çıkıyorum" dediği toplantılardan "torunları" da daha "gençleşmiş" ayrıldılar.

Kuczynski kitaplarını imzalarken

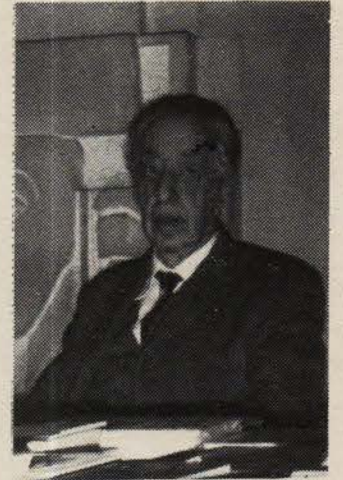
Okuyucularımızın "Torunumun Çocuğuna Mektuplar" dizisinden tanıdığı Demokratik Alman ekonomi tarihçisi, yayımcı ve yazar Prof.Dr.Jürgen Kuczynski, geçtiğimiz ay F.Almanya'yı ziyaret etti. Çeşitli şehirlerde katıldığı toplantılarda konuşmalar yapan Kuczynski, 21 Kasım 1985 günü de Mannheim Üniversitesi ve Kurt Tucholsky kitapevi tarafından düzenlenen bir toplantıya katıldı. Toplantıdan önce, ana eseri 38 ciltlik "İşçilerin Durumunun Tarihi" yanında, 10 ciltlik "Toplumbilimleri Tarihi Üzerine Çalışmalar", 6 ciltlik "Alman Halkının Günlük Yaşamının Tarihi" ve gazetemizde yayınlanan "Torunumun Çocuğuna Mektuplar" gibi eserleri okuyucularına imzaladı. 81 yaşındaki "Büyükdedenin", kendi deyimiyle "sadece 100 tanesi kitap ya da kalın broşür" olan 3000'e yakın yayını var.

Kötü hava koşullarına rağmen büyük bir katılımın olduğu toplantıda, rektör adına yapılan karşılama konuşmasından sonra sözü "Demokratik Almanya'nın en şöhretli büyükdedesi" aldı.

Doğrusu, toplantıya giderken "Büyükdede"yi az çok gözümde canlandırmıştım. Uzun yılların zorlu mücadelesinin ve yoğun çalışmalarının en azından bedenen iz bıraktığı, saygıdeğer, aydın ama yorgun bir ihtiyar. 81 senenin kaçınılmaz olarak doğurduğu fizyolojik değişim de bu izlenimi doğrular gibiydi. Ancak konuşmaya başladığı andan itibaren, derin bilgisi, engin tecrübesi, ince esprileri, kendinden son derece emin, fakat karşıdakinin görüşlerine de o derece saygılı aydın tavrıyla yarattığı sıcak ve canlı sohbet ortamı, tüm bu önyargılarımı unutturdu.

Önce "Torunumun Çocuğuna Mektuplar" üzerine konuşurken, sonra da çeşitli soruları cevaplandırırken kimi kez kahkahalarla gülen, kimi kez suskunca düşüncelere dalan "torunlarıyla" samimi bir sohbete girmiş ve bu doğrudan tavrıyla nesil farkını unutturmuştu bile.

1983'de ilk baskısı yapılan "Torunumun Çocuğuna Mektuplar" kitabının herbiri 20 bin adet olmak üzere 4 baskı yapılmış. En sonuncusu 1985'in Eylül ayında. Şu anda o da tükendiğinden, yeni bir baskı yapılması için "büyükdede" nin bizzat Erich Honecker'le görüşmesi gerekmiş. Kendisi şöyle anlatıyor: 'Honecker yoldaşın kızı kitabı okumuş çok beğenmiş. Kendisi için bunu söyleyemem. Özellikle basınımız üzerine yaptığım eleştirilere katılmıyor. Buna rağmen 50.000 adetlik yeni bir baskı için elinden geleni yaptı. Kendiyle görüşmemizin sonunda, benden kitabın yalnız bir yerini çıkarmamı istemişti. İlk anda aklıma basınla ilgili bölüm geldi tabii. Halbuki kendisinden övgüyle bahsettiğim bölümü kasdediyormuş. Kendine bu bölümü gerçekten içtenlikle yazdığımı söyledim. Böylece neşeli bir şekilde ayrıldık."

"Büyükdede" kitabında öncelikle sosyalizmin başarılarını, işsizliğin olmaması, sosyal güvencenin herkes için sağlanması gibi noktaları anlatmak, ancak bunun yanında yapılan hatalara, eksikliklere de değinmek istediğini söyledi. Ekonomide en büyük sorunlardan birinin "iş veriminin artırılması" olduğunu dile getirdi ve DAC'nin şu anda bilimsel ve teknik alanda hızla gelişmesi gerektiğini, 'Honecker yoldaşın, bu alanda düzeltme değil sıçrama şeklinde gelişmeler gerek" dediğini iletti. "Batı"da çok değişik koşullarda tartışma konusu olan, üniversitelerde üstün başarı gösterenlerin ("elit") teşvik edilmesiyle ilgili olarak şöyle dedi:

"1945 sonrası gayet haklı ve doğru olarak işçi ve köylü çocuklarına üniversiteye girmekte öncelik verildi. Aydın çocuklarına nazaran başlarda zorluk da çekseler, işçi ve köylü çocukları yığınsal olarak üniversitelere girdi. Aradan yıllar geçti, artık hepsi gayet düzenli bir eğitim görüyor. Şimdi, yeni buluşları, teknolojik ilerlemeyi geliştirmek için neden daha üstün yetenekli olanları teşvik etmeyelim. Onlar neticede tüm toplumun çıkarlarına uygun daha üstün bir çalışmada bulunacaklardır. Topluma hizmetlerinin karşılığını almaktadırlar. Zaten bizde 'herkese çalışmasına göre verme' düsturu yukarıya doğru uygulanmakta, daha çok çalışan çalıştığının karşılığını almaktadır. 'Elit' kavramını bizim toplumuzda kabul etmiyorum".

Soruların ağırlığı iki Almanya arası ilişkiler ve Demokratik Almanya'daki sorunlar üzerineydi. "DAC'nde halkla devlet arasındaki ilişkiler" üzerine bir soruyu "Büyükdede" şöyle yanıtladı: "Coşkulu demeyeceğim. Ama bilinçsiz bir alışkanlık belki. Halkımız sosyalizmin kendisine verdiği güvencelere ve mutluluklara o denli rahat bir alışkanlık içindedir ki, herhalde devlet adamlarımız bundan memnunluk duymuyorlar. Zira, sanırım bilinçsizden ziyade, bilinçli bir alışkanlığı tercih ederlerdi."

Ülkesindeki bilim ve kültür politikaları, bürokrasi, gençlik sorunları gibi konularda da görüşlerini anlatan "Büyükdede", sohbeti bitirirken, "torunları" böylesine canlı geçen saatlerin ne çabuk tükendiğine hayıflanıyorlardı. "Çeşitli sorulara kulak verdim, geldiğimden daha akıllı olarak çıkıyorum bu toplantıdan" derken, "torunları" da mutlaka daha "gençleşmiş" ayrılıyordu oradan.

DAYANIŞMA Muhabiri
Mannheim

Almanya'da Türkiye edebiyatı sorunları / Ömer Polat

Yazıya yukarıdaki başlığı koymadan önce epey düşündüm. Önce iddialı başlık. Böyle bir başlık altında çok boyutlu, geniş bir araştırma olmalı. Ama ben derginin edebiyata ayrılmış şu yarım sayfalık bölümünde böyle çok boyutlu, geniş bir çalışmaya giremezdim. Pehlivan öyküleri, Köroğlu olsa, hadi dersin. Çok kısıtlı insanın ilgileneceği böyle bir konuyu çok uzatmanın alemi yok.

Sonra burada işimiz gücümüz hep sorun anlatmak. Zati buradaki biz Türkiyeli'ler sorun olduk çıktık. Kendi derdimiz yetmiyormuş gibi. Ev sorun, hanım sorun, bey sorun. Çocuklar dersen, sorunun sorunu. İşyeri sorun, iş bulmak daha bir sorun. Yabancı düşmanlığı başlıbaşına sorun. Hele şu uyum sorununu falan da geçiyorum. Sorun anlatmaktan gide gide çoğumuz burada ağıtçı kadınlara döneceğiz.

Çok düşündüm. Çok düşündüm güzel birşeyler yazmayı. Örneğin, baş örtüsü yelin ağzında uçuşan, bir eli direksiyonda, bir elinin dirseği kapıya yaslanmış Ford süren Anadolu kadınlarını anlatmak. Ama o da o kadar az ki! Ya da ne bileyim, Alman liselerinde başarılı olan birkaç çocuğumuzu anlatmayı. O da gene o kadar az ki! Düşündüm, taşındım işte en sonunda buradaki edebiyat sorunlarımıza şöyle bir değinmeyi uygun gördüm, siz de hoş görünüz.

Altmışlı yılların başlarında buraya getirilen işçilerimiz pek sorun olmamışlar. Hem sorun olmak ne söz, baştacı olmuşlar. Yurttan işe, işten yurda giden bir güç. Alan razı, satan razı. Alana işçi yerine üstüne üstlük ırgat anlayışıyla gelen bir güç, satana ise bol döviz. Ama bu ırgatlar bir zaman sonra işçi yurtlarından başlarını çıkarıp, çolukçocuklarını da getirmeye başlayınca, işte o zaman sorunlar da başgöstermiş. Ev sorunu, çocukların okul sorunları vb. Ama başlarda edebiyat pek sorun olmamış. Çünkü birkaç hobi sahibinin dışında geniş bir çevrede sorunlaşmamış. İnsanlar radyo dinleyerek, nasıl olsa bir gün döneceklerinden, idare etmeye bakmışlar. Ama göçer bir kere bir yere konmayı görsün, yiğitsen kopar. Burada da böyle olmuş. Önce bir kasetçiliktir başlamış. Türkülerimiz, şarkılarımız taşınmış buraya. Dükkanlar kurulmuş, bu işi yapanlar çoğalmış. Köşeyi dönenler, işi büyütenler artmış. Evlerde kitap gibi kasetler yığılmış üstüste.

Bu arada çocuklar büyümeye başlamış. Kimi anadilini bilip başka dil bilmeyen, kimi Almanca'yı bilip anadilini bilmeyen, kimi de ne anadilini, ne de Almanca'yı bilen çocuklar. Derken kazığın bir ucu da Alman toplumuna değmeye başlamış. Ve yetmişli yılların sonuna doğru bir sorun olup çıkmışız. Almanlar sorunlarımızı çözer pozlarına girmişler, biz de sorun anlatan olmuşuz, derdimiz dile, yazıya dökülür olmuş. Dert yazıya, sorun yazıya dökülür olunca da edebiyat sorunları diye bir sorun daha çıkmış ortaya. Ağıtçılıkla edebiyatçılık ufaktan yer değiştirir olmuş. Edebiyata hevesi olan, okuma-yazma bilen kişilerin çoğu bu işle uğraşmaya başlamışlar. Alman toplumunun bize yönelik çalışma yapan, bizim sayemizde profesör olan, ekmek kapısı bulan kesiminden bu sorun anlatıcılar ilgi de bulmuşlar, kitapları basılır, şiirleri okunur olmuş. Türkiye'de edebiyatımızdan bihaber olan Alman kamuoyu burada yapılan edebiyatı bizim gerçek edebiyatımız sanır olmuş. Talep artmış, arz çoğalmış.

İşte bu yetmişli yılların sonlarına doğru Türkiye'de yazan, orada haklı ünlere kavuşmuş yazarlarımızdan da gelenler olmuş. Kimi şöyle turistçesine uğramış, birahanelerde, evlerde anlatılan acılı sorunları kağıda döktürmüş, cebinde bir roman veya bir kitaplık öykü ya da bir iki film senaryosuyla yurda dönmüş. Kimisi de yerleşmiş.

Bu yerleşenlerimiz ise belki de iyi bir niyetle, ki öyledir, anlatılan her sorunu gecesinde kağıda geçirmiş, biraz da süslemiş. Nasıl olsa anadilini az bilen, ama Almanca'yı su gibi konuşan da çok. Ve böylece bir sayfa Türkçe, bir sayfa Almanca olan kitaplar vitrinlerde, öğretmen odalarında, Türk-Danış'larda, integrasyonla geçinen araştırma merkezlerinde, gene bu alanda çalışma yapan üniversitelerde görünür olmuş.

Bir gece önce anlattığı derdinin, bir gece sonra öykü olduğunu, kitap sayfalarına girdiğini gören insanlar düşünmeye başlamışlar: "Yahu keşke ben yazsaymışım." Veya, "yahu ben böyle mi anlatmıştım? Ben olsam daha iyi yazardım" diye düşünüp söylenmeye. Kimileri de okudukları bu öykülere burun kıvırıp, "bu da öykü mü? Ben başımdan geçenleri anlatsam roman olur, roman" demeye. Derken, bu düşünenler düşlerini gerçekleştirmeye, kendi dertlerini kendileri yazmaya başlamışlar. En küçük yerleşim merkezinde bile birkaç yazar bulunur olmuş. Ardından gelsin lesung, gitsin lesung. İşte bu andan başlayarak Almanya'da Türkiye edebiyatı sorunu çıkıyor karşımıza.

Bir insan, dünyanın en büyük yeteneği bile olsa, dilini bilmiyorsa, veya bir dil bilmiyorsa, bildiği o dili en ince yanlarıyla kullanamıyorsa, yazar olamaz. Kemancı, keman olmasa kemancı olamaz. Marangoz kesersiz, gönyesiz, terzi makassız olmaz. Yani bu işleri aletsiz yapamaz. Edebiyat da dilsiz yapılamaz. İşte kanımca edebiyatımızın en büyük sorunu burada yatmaktadır.

Okuyayım diye çok öykü gönderen genç arkadaşlarım var. Sağolsunlar güvendikleri için. Çok öykü okudum. Şunu hiç çekinmeden söyleyebilirim: Ben bu öyküleri okurken bir Türkçe öğretmeni olsaydım, yüzde doksanı sınıfta kalırdı. Yani dünyanın en usta kemancısını getirsen ve telleri yıpranmış, gevşemiş, tahtası çatlamış bir kemanı eline versen ve o bu kemanla nasıl keman çalamazsa, edebiyat da dilsiz yapılmaz. Yapılmaya kalkınca da keman sesine benzemeye çalışan, öyküye benzemeye çalışan birşeyler çıkar ortaya. Bir şeye benzemek, o şey demek değildir.

İşte burada edebiyat yapmak, öykü, şiir, roman yazmak istiyorsak önce dili öğrenmemiz gerekir, onu bütün inceliği ile kullanmamız gerekir. Bu olmadan da olmaz. Bu, birinci ve en önemli sorundur.

Edebiyatımızda, burada gelişen edebiyatımızda ikinci sorun bilgisizliktir. Kemancı nota öğrenmeden, bir ustadan ders almadan, hissül kalbelvuku ile kemancı olamaz. En usta terzi bile doğuştan terzi doğmamıştır. Onun da bir çıraklık, kalfalık dönemi olmuştur. Ki terzilik edebiyat kadar yetenek istemeyen bir zenaat olmasına karşın. Oysa edebiyat yapmak için, öykü, şiir yazmak için sanatçı olmak gerekir. Çünkü terzilik zenaat, edebiyat ise sanattır.

Türkiye'de öykünün ve romanın geçmişi pek gerilere gitmez. Yüzyıllık bir geçmişe sahiptir. Türkiye'de ilk roman ve öykü yazanlar batıdan taklit etmişlerdir. Hele kimileri o dönemde batılı yazarların öykü ve romanlarını almışlar ve sadece adlarını değiştirerek yayınlamışlardır. Yani Eyfel Kulesi Galata Kulesi olmuş, Georg da Murtaza. Ve Türkiye edebiyatı birçok aşamalardan geçtikten sonra bugünkü onurlu yerine ulaşmıştır. Şiir geleneğimiz ise çok eski olduğundan, Aziz Nesin'in de dediği gibi bizde her üç kişiden biri şairdir. Oysa şiir, öykü ve romana göre daha çok dil ustalığı isteyen bir anlatım türüdür. Yazılı anlatım türüdür yani. Ama bizim toplumumuzda edebiyatın bu en zor olan dalı en kolay olanıdır. Bizde insanlar öykü yazmaya, roman yazmaya pek cesaret edemezler de şiir yazmaya herkes cesaret eder. İçimizde mektep sırası görmüş kim vardır ki şiir yazmayı denememiş olsun! Çünkü şiirimizin geçmişi, geleneği vardır. Bir Halk Edebiyatı vardır hâlâ yaşayan. Büyük dil ustalıklarıyla bezenen Divan Edebiyatı dönemi vardır. Nazım Hikmet'in dünyanın gelmiş geçmiş büyük birkaç şairinden birisi olması bir rastlantı değildir. Üstelik Nazım Hikmet sadece çok yetenekli bir şair olduğu için bu dereceye ulaşmamıştır. O, şiir geleneğimizi çok iyi özümsemiş, dilin ustalığına ulaşmış, yüreği halklarımızın acısıyla yanmış, sevinciyle coşmuş, durmadan kendini yetiştirmiş, belli bir dünya görüşüne ulaştığı için bu dereceye yükselmiştir. Bu yüzdendir ki Nazım Hikmet dünyada Türkiye'den daha çok tanınır veya insanlar Nazım Hikmet'ten ötürü Türkiye'yi bilirler. Bugün Nazım Hikmet'in dışında dünya ölçüsünde çok şairimiz vardır. Bunlar rastlantı değildir. Bir ustanın dediği gibi hiçbir şey rastlantı değildir. Dünya ölçüsünde şairlerimiz var, ama romancımız, öykücümüz yok denecek kadar azdır. Rastlantı mıdır? Hayır. Düşünmemiz, sorunu daha çok irdelememiz gerekir. İrdelemeye de çalışacağız. Bu konuda düşünen, yazan arkadaşlarımız düşüncelerini bu sayfaya aktarırlarsa, sanırım Almanya'daki Türk Edebiyatı sorunlarına biraz da olsa yaklaşmış, çareler aramış olacağız.

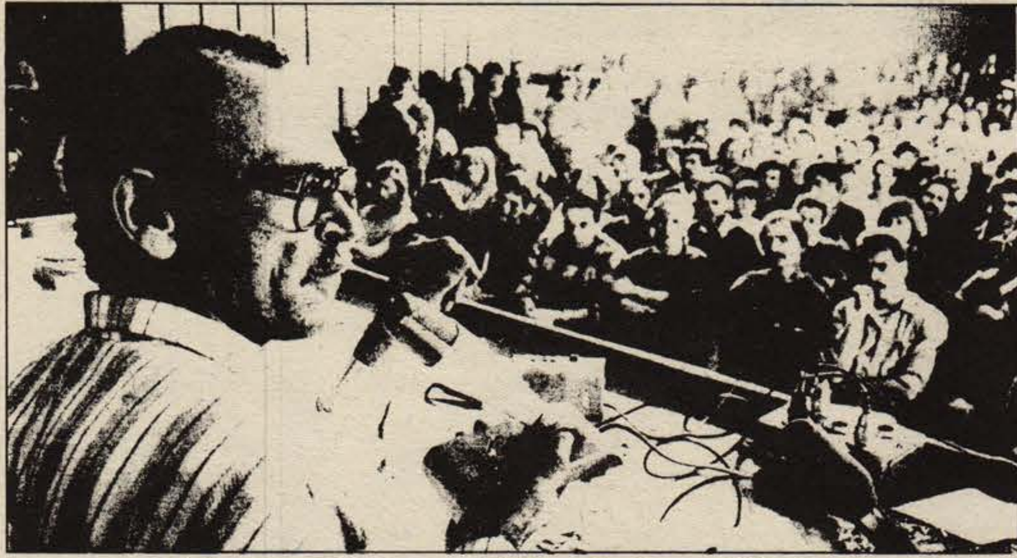
Kaldığımız yerden gelecek sayıda devam etmek üzere şimdilik hoşça kalın.

«Amerikamızın aydınları» toplanıyor

"Bizim Amerikamızın Halklarının Egemenliğinden Yana Aydınlar"ın 2. toplantısı 29 Kasım — 2 Aralık tarihleri arasında Havana'da yapılıyor. 31 ülkeden 303 temsilcinin katıldığı ilk toplantıdan sonra ABD halkı ve aydınlarına çıkartılan çağrı, bir yıl sonra Meksiko City'de yapılan "Amerikalarımızın Dialogu" toplantısına yolaçmış ve tüm kıta halkları ve aydınlarının barış ve sorunlara birlikte çözüm bulma isteklerini sergilemişti.

2. toplantının gündemi esas olarak üç konudan oluşuyor: 1) "Amerikamız"da kültür, demokrasi, egemenlik ve barış, 2) Latin Amerika ve Karayip ülkelerinin kültürel gelişiminde bilimin ve sanatın rolü, 3) Halkların egemenliği konusunda enformasyon alanının denetimi ve yönlendirilmesi.

İlk toplantı sonunda Nikaragua Kültür Bakanı, ozan Erresto Cardenal şöyle diyordu: "Tam egemenlik olmadan kültürden söz edilemez."

19. yüzyıldaki gibi...

Günter Wallraff'ın Alman tekellerinin ucuz işgücü deposu olarak gördükleri ve yıllardır katmerli bir artı-değer sömürüsünün hedefi edilmekle kalmayıp, F.Alman ekonomisinin bugün içinde bulunduğu kriz koşullarında, özellikle yoğun işsizliğin başlıca sorumlusu olarak gösterilerek, kışkırtılan "yabancı düşmanlığı"nın da boy hedefi haline getirilen göçmen işçiler arasında, onlardan biri gibi yaşayarak edindiği izlenimleri aktardığı kitabı "Ganz Unten —En Alttakiler" bir-iki hafta içerisinde 800 bine ulaşan bir satışla bu alanda rekor kırarken, gerici güçlerin tepkisiyle karşılaştı. Bu tepkilerin bir kısmı doğrudan saldırganlık ve yazılanların kabaca inkârı biçiminde şekillenirken, bir bölümü de tekelci sermayeyi sergilenen suçlardan tenzih etmeye çalışarak tüm günahı aracılara vb. yüklüyordu. Ya da sınıf temeli gözlerden gizlenmeye çalışılan bir yabancı düşmanlığı öne çıkarılıyordu.

Aşağıda Wallraff'ın Türkiyeli göçmen işçilerin yaşamından kalkarak ucuz işgücü olmanın ne demek olduğunu sergileyen kitabından bazı tanıtıcı bölümler sunuyoruz:

"Tabii ki gerçek bir Türk değildim. Ama toplumun maskesini düşürüp, gerçeği ortaya çıkarmak için insan rolüne uygun kılığa girmeli.

İnsan, bir yabancı olarak günlerce aşağılanmayı, nefrete ve düşmanca davranışlara maruz kalmayı nasıl hazmedebilir? Bunu hâlâ bilmiyorum. Ama nelere katlanması gerektiğini ve bu ülkede insanın aşağılanmasının nerelere vardığını şimdi biliyorum. Bir parça ırkçılık aramızda ve demokrasimizde mevcuttur. Yaşadıklarım, tüm beklediklerimin üstündeydi. Tabii olumsuz yönde. F.Almanya'nın göbeğinde tarih kitaplarında 19. yüzyıl üzerine yazılanlara benzer olaylar yaşadım.

Öyle pis, yıpratıcı ve insan gücünün son damlasını da sömüren işlerdi ki, insanın aşağılandığını ve onurunun kırıldığını da o derece hissettim. Bu beni sadece yaralamadı, aynı zamanda psikolojik yönden geliştirdi. Fabrikalarda ve inşaatlarda —Bild gazetesinin redaksiyon bölümündekilerden çok farklı— dostlar kazandım ve dayanışmayı öğrendim. Dostlarımdan gerçek kimliğimi ise güvenlik gereği saklamak zorunda kaldım.

....

Duisburg'da kurulu August Thyssen İşletmeleri dökümhanesinin uzun zamandır işçilerini çıkardığını ve aracı firmalardan daha ucuz, uslu, hızlı çalışan, problem çıkarmayan işçi kiralayıp çalıştırıldığını öğreniyorum. Bu işletmelerden 1974 yılından beri yaklaşık 17 bin kadrolu işçi çıkarıldı. Bunların çoğu bu kez aracı firma yolu ile kiralanarak yine eski işlerini yapıyorlar. Duisburg'daki Thyssen'in böyle 400 kadar aracı firmayla anlaşması var.

27 yaşında bir Türk işçisi ile tanıştım. İş ve İşçi Bulma Kurumu (Arbeitsamt) tarafından aracı Adler firmasına yollanmış. Öğrendiğime göre Adler, işçileri Remmert firmasına satıyor, Remmert de Thyssen'e kiralıyor. Arkadaşımın anlattığı çalışma koşulları ve sömürü metodları inanılmaz gözüküyor. Bunlar olsa olsa kapitalizmin karanlık ilk yıllarını hatırlatabilir.

......

Bir ustabaşı, küçük, hurda bir otobüsün önünde duruyor. Elindeki listeden isim işaretliyor. Bana dönüp soruyor: 'Yeni misin?" "Evet". Devam ediyor: "Burada daha önce çalıştın mı?". Nasıl bir cevap vermem gerektiğini bilmiyorum, omuz silkmekle yetiniyorum. "Sen anlamamak?" diyor. 'Hayır" diyorum. "Arabaya, arkadaşlarının yanına gitmek" diyor bana. Avrupa'nın en modern çelik işletmelerinden birinde işe alınmak bu kadar kolay! Ne adımın yazıldığı bir evrak var, ne de kimse milliyetimle ilgileniyor."

Fakir Baykurt'a ödül

1953'ten beri verilmekte olan Alman Endüstri Birliği Edebiyat Ödülü bu yıl Barbara König, Burkhart Kroeber'le birlikte Fakir Baykurt'a verildi. Ödül bu güne kadar aralarında Nobel Ödülü sahibi olanların da bulunduğu 101 yazara verilmiş bulunuyor. Fakir Baykurt'a ödül "Gece Vardiyası" adlı kitabından ötürü verildi. Kitapta F.Almanya'daki göçmen işçiler üzerine 22 öykü yer alıyor. Kitabın Almancası ise bu öykülerin 13'ünün çevirisinden oluşuyor.

Ödül üzerine teşekkür konuşmasında F.Baykurt çalışmalarını, bu çalışmalara kaynaklık eden izlenim ve tanıklıklarını anlattı ve herşeyin ötesinde barış çabalarının ne pahasına olursa olsun sürdürme zorunluluğunu vurguladı. Baykurt konuşmasının bir bölümünde şunları söyledi: "İçinden çıkıp geldiğim köylülerle, arasına karıştığım işçilerin yaşamları üstüne romanlar, öyküler yazmayı, tıpkı başlangıçtaki gibi istekle sürdürüyorum, sürdüreceğim, işçilerin çalışmalarından, yaşamından öğrendiklerim, özellikle göçmen işçi yaşamından esinlendiklerim beni yıllarca işsiz bırakmayacak kadar çoktur. İşçilik, işsizlik zordur. Göçmenlik, göçmen işçilik daha da zordur. Fakat artık iyice anlamak zorundayız, zorların en büyüğü savaşlardır. Yeni savaşlar yeryüzünde insan soyunun, onunla birlikte bütün soylu, güzel yaşamların sonu demektir."

Die Zeit gazetesinin 26.7.1985 günlü sayısında F.Baykurt üzerine yazdığı "Anadolu'dan Duisburg'a" başlıklı yazıda Roland Kirbach yazarın çalışmaları ve kazandığı ödül üzerine şunları belirtiyor:

"Özellikle başka bir yaşam dünyasında kendi kültür biçimlerinden ileri gelen buradaki yaşamlarını bütünüyle kendine özgü bir biçimde anlatması 1984 yılı Berlin Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü kazandırdı Baykurt'a. Altı öyküden oluşan iki dilli 'Barış Çöreği'nde Türklerle Almanlar arasındaki sorunlar çocukların gözüyle tartışılıyor.

Ne yazık ki şimdiye dek 'emek gücünü' anlatan sadece iki kitabı 'Barış Çöreği'yle onüç öyküden oluşan 'Gece Vardiyası' Almanca yayımlandı. 'Yüksek Fırınlar' adlı romanı ise çevirmenini bekliyor. Alman yayımcıları Türk Edebiyatına az ilgi gösteriyor; hele Baykurt'un romanlarındaki köylü diline Almanca karşılıklar bulabilme güçlüğü bu ilgiyi daha da azaltıyor Türk Edebiyatına. 'Türkçeyi binbir çiçekli çok güzel bir yaylaya benzetiyorum' diyor F.Baykurt. 'Yurdumu sevdiğim gibi dilimi de seviyorum. Hatta bu yaşımda bile bu dili daha güzel konuşmak, daha güzel yazmak için çaba gösteriyorum.'

F.Baykurt'un yapıtlarını Alman okuru henüz tanımıyor. Werner Schiffauer'in yargısına göre 'onun yapıtlarındaki göç olayının yansıması, doğrudan toplumun bilincine hitap ettiği için sosyolojik ya da etnolojik bir araştırmadan daha etkilidir. Bu yılki Alman Endüstri Birliği —BDI'nin ödülünü de bu nedenle kazandı."

Açık mektup

Orada biraz düşün bekle
İstersen bir sigara daha yak
Eğer yasak değilse
Koy önüne yaptığın işin bildirisini
Hesapla boşuna yiten günün acısını
Öfkelerini özlemlerini iyice tart
Yani işin girdisini çıktısını
Nasırlı ellerini bir de bizim için öp
Evet o makina şu emek
Bu alınteri göznuru
Kim için niçin döner bu devran
Akıp gider insanoğlu su gibi
Bir erimek yok olup kalabalıklarda
Bir de yılgınlık
Hep böyle söylerim
Dimdik dur cümle pisliklere karşı
Gözlerinden özlemlerle öperim

Fethi SAVAŞÇI

antifaşist sanat

Hitler faşizminin yenilgisinin 40. yılında, faşizme karşı mücadelede Nazi Almanya'sındaki sanatçıların, gerek ülke içinde, gerek Nazi toplama kamplarında, gerekse de sürgünde yarattıkları eserlerle kitleleri faşizme karşı uyanık olmaya, ona karşı örgütlü mücadele vermeye ve faşizmin insanlık düşmanı yüzünü teşhir ederek, insandan yana ve insani olana sahip çıkmaya çalıştıkları hatırlanmalıdır.

Faşizmin insanları yalnızca bedenen değil, manevi olarak da yok etmek, onun tüm değerlerini öldürmek üzere giriştiği saldırının boy hedeflerinden biri de kuşkusuz sanat ve sanatçılar oldu. İnsanlığın yüzkarası kitap yakma eylemlerinden, işgal ettikleri ülkelerdeki müzelerde yüzyılların mirası olan sanat eserlerini tahrip etmeye kadar faşistler pekçok sanat eserini yoketti, pekçok sanatçıyı katletti, bir o kadarını da toplama kamplarına gönderdi, ama antifaşist sanatı ortadan kaldıramadı. Faşizme karşı mücadelede sanatçılar, yaşadıklarını, tanık olduklarını çeşitli sanat dallarında kağıda, taşa, tahtaya döktüler ki, faşizmin gerçek yüzü daha iyi görülsün, mücadele gereği daha iyi kavransın. Yine bu eserlerinde Hitler faşizmine karşı mücadeleyi yükseltenleri ölümsüzleştirdiler. Böylece bugün faşizme karşı verilen mücadeleye de güç katmayı başarıyorlar. Bu köşemizde bu eserlerden örnekler bulacaksınız.

Kathe Kollwitz, "Meyvalık tohumlar öğütülmemelidir", Litograf/1942.

Karl Röhrig, "Winterhilfe'nin Adamı", tahta ve kolaj/1933.
Münih'li heykeltraş Karl Röhrig (1886-1972) tarafından 1933-34 yıllarında yapılan bu heykel, sanatçının kendisi Marksist olmamakla birlikte, faşizmin sınıfsal özünü kavradığını gösteriyor. (Heykelde patronlarla faşist bir örgüt olan "Deutscher Winterhilfswerk"in işbirliği gösteriliyor.)

Yalçın Nereye Koşuyor?

M.DEĞİRMENCİ

Fakir bir ailenin cin gibi, uyanık çocuğu Yalçın Doğan henüz 17 yaşındayken İller Bankası'nın çay servisini işletmeye başladı. Daha sonra bir hamburger dükkanına yine 17 yaşındayken müdür oldu. 1980 yılının ortalarında bir çokları gibi o da elinde beş kuruş parası olmadan Banker olmaya karar verdi. 18 yaşına geldiğinde "Türkiye'nin en genç bankeri" ünvanına sahipti. Ve 18 yaşındaki bu genç 1981 yılının sonuna gelindiğinde tam bir milyarın üzerinde para toplamayı başarmıştı. Banker Yalçın bugün hapiste ve 25 yıla mahkum, hâlâ "Türkiye'nin hapiste olan tek bankeri" olma ünvanı elinde bulunduruyor.

Gazeteci ve araştırmacı Emin Çölaşan, Yalçın Nereye Koşuyor adlı kitabında bizzat olayın kahramanının kaleminden son derece güzel bir kurguyla bir dönemin panaromasını çizmiş. Demirel azınlık hükümetinin aldığı 24 Ocak Kararları'yla başlayan, 12 Eylül darbesiyle tam anlamıyla uygulamaya konulan akıl almaz vurgunların, sömürünün ve yağmanın bir dökümünü bazen hayretler içinde, bazen dayanılmaz bir öfkeyle bu kitapta bulmak mümkün. Öylesine bir sömürü ki, bir tarafta ev kirası, geçim derdi, dayanılmaz yoksulluk içine düşürülmüş milyonlarca işçi emekçi, diğer tarafta Hilton otellerinin barlarında, kral dairelerinde harcanan yüzbinler, milyonlar ve her gün boyalı basının manşetlerinde boy gösteren pek değerli bayan sanatçılarımızın parayı basınca nasıl da icra-i sanat eyledikleri.. 18 yaşında bir bankerin yanında memur olarak çalışan ordumuzun şerefli subayları, TC'nin bakanları!...

Bu sömürü ve büyük vurgunun sonunun iyice yaklaştığını gördükten sonra sanki o zamana kadar olan gelişmelerden hiç bir sorumlulukları yokmuş gibi "vatandaş Banker'e para yatırmakla kumar oynamıştır" diyen Maliye Bakanı Kaya Erdem.

Bilindiği gibi Maliye Bakanı'nın yaptığı bu açıklamadan sonra bankerlere para yatıran yüzbinlerce insan paralarını kurtarmak istediğinde büyük bir panik başladı. Ancak köşeyi dönen çoktan dönmüş, yüzlerce banker sanki yer yarılıp yerin içine girmişti. Olan yüzlerce, binlerce "bankerzede"ye olmuş, bir iki bankerin intiharı ve de Banker Yalçın'ın hapsi boylamasının haricinde fırtına dindikten sonra hepsi yeniden ortaya çıkmış, o dönemde vurdukları milyonlarla yeni tezgahlar kurmuşlardı. Yine bu kitaptan öğrendiğimize göre birçokları, oluşturulan tasfiye kurullarından gerçek mal varlıklarını gizlemişler birkaç yüz milyonu bulan borçlarını devlet bizzat üstlenmişti.

Yalçın Nereye Koşuyor ve onun devamı olan Yalçın'ı Kim Kurtaracak adlı bu iki kitabı okurken düşündük, acaba Yalçın çok akıllı, korkunç dehaya sahip son derece güven verici biri miydi de binlerce insan paralarını bu 18 yaşındaki gence teslim etti? İkinci kitabı okuduktan sonra Yalçın'ın göründüğü kadar akıllı olmadığı başına gelenlerden anlaşılıyor. Öyleyse nasıl oldu da binlerce insan kendileri için çok şey ifade eden paralarını bu insanlara teslim ettiler? Soruyu tersinden sorarsak bugün yeniden aynı ortam yaşansa insanlar paralarını her şeye rağmen yine bu üçkağıtçılara teslim ederler mi? Etmezler demek geliyor insanın içinden. Ama bu soruya gerçekçi bir yanıt verebilmek için bugün Türkiye'de insanların içine düşürüldükleri ortamı iyi tespit etmek gerekiyor.

Örneğin daha önce Dayanışma'da yayınlanan bir haberde, Tercüman gazetesi sahibi K.Ilıcak'ın gazetelere, "Dünya'nın en modern şehrini İstanbul'da kuruyoruz" diyerek ilan verdiğini, sonuç olarak bir gün içinde halktan tam 6 milyar para topladığını okumuştuk. Bu yazının sahibi de o sıralar İstanbul'da bulunuyordu ve insanların sadece gazete ilanına dayanarak para yatırmak için kuyruğa girdiklerini bizzat izlemişti. Dolayısıyla halkın en temel ihtiyaçlarını dahi sağlama konusunda karşılaştığı ve sürekli umutsuzlukla beslenen güçlükleri düşünüldüğünde, yukarıda kendi kendimize sorduğumuz soruya olumlu yanıt vermek oldukça güçleşiyor. Bunu Emin Çölaşan'ı okurken biraz daha iyi anlıyoruz.

				Erkekler Alet Finalleri						Kadınlar Alet Finalleri			
Erkekler Takım	Kadınlar Takım	Erkekler Bireysel	Kadınlar Bireysel	Barfiks	Halka	Atlama Beygiri	Paralel	Minder	Kulplu Beygir	Atlama Beygiri	Asimetrik Bar	Denge	Minder
1. SSCB	SSCB	SSCB	SSCB/2	ÇİN	SSCB-ÇİN	SSCB	SSCB-DAC	ÇİN	SSCB	SSCB	DAC	ROMEN	SSCB
2. ÇİN	ROMANYA	SSCB		DAC		ÇİN-FRA.		SSCB	ÇİN	ROMEN	DAC	ROMEN	SSCB
3. DAC	DAC	DAC	DAC	JAPON	SSCB-JA.		JAPON	ÇİN	JAPON	DAC	ÇEK	SSCB	DAC
4. JAPONYA	BULGARİSTAN	ÇİN	DAC	ÇİN		SSCB	SSCB	SSCB-DAC	SSCB	ÇİN	ROMEN	ÇEK	ROMEN/2
5. MACARİSTAN	ÇEKOSLAVAK.	ÇİN	ROMEN	SSCB-JA.	FAC	KÜBA	ÇİN/2		MACAR	BULGAR	BULGAR	ÇEK	
6. FAC	ÇİN	SSCB	SSCB		DAC	MACAR		JAPON	DAC	SSCB/ABD	ROMEN	SSCB	DAC-ÇEK

NOT: (/2) iki atlet aynı dereceyi paylaşıyor. İki ülke isminin yanyana yazıldığı dereceler için de aynı durum sözkonusu.

Sovyet genç kızları Montreal'i fethetti!

Jimnastik —atletizm gibi— sporun temel branşlarından birisi. Jimnastik yapmadan diğer spor dallarında gelişkin bir sporcu olmak mümkün değil. Daha da önemlisi, jimnastik sağlam ve sağlıklı bir vücuda sahip olmanın başta gelen bir koşulu.

Sovyet Omeliançik: 14 yaşında 3 dünya birinciliği.

Ancak geniş yığınlar açısından yarışma jimnastiği, bir futbolla, bir basketbolla, hatta otomobil yarışıyla kıyaslandığında spektaküler, yani seyri cazip değil. Onun için de "iş yapacak", para getirecek bir spor branşı olarak görülmüyor. Ve dolayısıyla kapitalist dünyada yaygın bir spor olamıyor, sporun geneli içindeki önemine yaraşır ilgiden mahrum kalıyor. Bu gerçek geçtiğimiz Kasım ayı başında Kanada'nın Montreal şehrinde yapılan Dünya Jimnastik Şampiyonası'nda bir kere daha gün yüzüne çıktı. Yukardaki tabloda 1 hafta süren şampiyona boyunca yarışcıların elde ettikleri derecelerin ülkelere göre dağılımı veriliyor. Tabloda, sosyalist ülkelerin ezici hegemonyası çarpıcı bir şekilde ortaya çıkıyor. Erkeklerde gelişkin kapitalist ülkelerin oluşturduğu kamptan ilk altı derece içine girebilenler iki elin parmaklarını zor buluyor. Bu ülke yarışmacılarının elde ettiği en iyi derece Fransız Barbieri'nin atlama beygirindeki ikinciliği.

Kadınlarda, kapitalist kampın "hal-i pür melal"i daha da çarpıcı. İlk altıya girebilen tek bir atlet var. Atlama beygirinde 6. olan ABD'li Mar.(*) Üstelik bu "başarı" da yarım sayılır. Çünkü bu dereceyi Sovyet Yurçenko ile paylaşıyor.

Los Angeles olimpiyatlarında meydanı neredeyse boş bulan ABD'nin jimnastikteki gerçek seviyesi bu şampiyonada ortaya çıktı. Takım halinde erkeklerde 9'unculuk, kadınlarda 7'ncilik! Bireysel yarışmalarda ABD atletlerinin elde ettikleri en iyi derecelere gelince, erkeklerde ilk 20'ye giren yarışmacı yok. Kadınlarda ise 14'üncülük!

Yandaki tabloda madalyaların ülkelere göre dağılımı veriliyor. Madalya elde edebilen kapitalist ülkeler sadece Japonya ve Fransa. Bunlar da sadece erkeklerde ve topu topu 1 gümüş, 4 bronz. Kadınlarda madalya alabilen kapitalist kamp sporcusu yok.

Her iki cinste de SSCB'nin tartışma götürmez üstünlüğü bir kere daha yansıyor. Toplam madalyaların 1/3'ünden fazlası, altınların ise 2/3'ü bu ülkenin sporcularının boyunlarına takıldı. Üstelik Ekim ayında geçirdiği bir kaza sonucu bacağı kırılan dünya şampiyonu Bilozerçev —ki bu şampiyonanın da "yıldızı" olacağına muhakkak nazariyle bakılıyordu— olmadığı halde SSCB bu sonuca ulaşabildi. İlgili herkesin bundan çıkardığı sonuç şu: SSCB'de jimnastik öylesine yaygın ve etkin bir spor ki, çok önemli sayılacak bir kayıp dahi, hemen aynı seviyedeki başka atletler tarafından kolayca dolduruluyor.

Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin başarısı da beklenenin üstünde. Japonya ve Çin gibi jimnastiğin devleri arasından sıyrılıp toplam madalyaların 1/4'ünden fazlasını elde etmek, altın madalya azlığına rağmen (Sovyet atletleri kimseye bırakmıyor ki!) hiç de küçümsenecek bir sonuç değil.

Bu iki ülkenin bir başka —ve çok önemli— özelliği de her iki cinste madalya sıralamasında yer almaları, yani hem erkeklerde, hem de kadınlarda jimnastik sporunu kadın-erkek beraberce başarıya ulaştırmasını becermeleri. Madalya açısından bunu başaran başka bir ülke yok.

Bireysel olarak da en başarılı sporcular yine Sovyetler Birliği'nden çıktı. Erkeklerde Korolev 4 altın bir gümüş kadınlarda Şuşunova 3 altın 1 gümüş, 1 bronz madalya ile başı çekiyorlar.

Sonuçta, daha sağlıklı nesiller yetiştirilmesi amacıyla sporu toplumun hizmetine koşan sosyalizmin, amatör sporun en temel branşlarından sayılan jimnastikte, gelişkinliğin ölçütünü kişi başına düşen gelirle ifade etmeye pek meraklı gelişkin kapitalist ülkelere —ve bu noktada onlardan geri olduğu halde— büyük fark yaptığı yine gözler önüne serildi.

(*) Bu dahi olmayabilirdi. Çünkü kurala göre alet finallerine bir ülkeden sadece iki yarışmacı katılabiliyor. Ön yarışmalarda bu atletten daha iyi derece tutturan öteki SSCB'liler katılmadıkları için sonuç böyle oldu.

MADALYA DAĞILIMI

	Erkekler				Kadınlar				Toplam			
	A	G	B	T	A	G	B	T	A	G	B	T
SSCB	6	2	1	9	5	1	1	7	11	3	2	16
DAC	1	1	2	4	1	1	4	6	2	2	8	12
ÇİN	3	3	1	7	—	—	—	—	3	3	1	7
ROMANYA	—	—	—	—	1	3	—	4	1	3	—	4
JAPONYA	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—	4	4
FRANSA	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	1
ÇEKOS.	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	1	1

Kasparov: En genç Dünya satranç şampiyonu

Sovyetler Birliği'nin satrançtaki tartışmasız üstünlüğü devam ediyor. Dünya satranç şampiyonluğu ünvanı için iki Sovyet yurttaşı Moskova'da çok çetin geçen bir mücadeleye girişti ve sonuçta, ünvanı yaklaşık on yıldır elinde bulunduran Anatoli Karpov'u 24 oyunluk ikinci maçta 13-11 yenen genç Gary Kasparov, yeni dünya satranç şampiyonu oldu. Kasparov henüz 22 yaşında ve gelmiş geçmiş en genç dünya şampiyonu. Böylelikle ikinci savaş sonrasında, bir istisnası dışında (Fisher) dünya satranç şampiyonluğunda Sovyet oyuncuların kurduğu tekel devam etmiş oldu. Bayanlar dünya şampiyonluğunda ise, aynı dönemde Sovyet oyuncuların hegemonyası kesintisiz ve istisnasız sürüyor.

Karpov ile Kasparov ünvan için ilk kez geçen sene karşı karşıya gelmişler, ancak 48. oyundan sonra Uluslararası Satranç Federasyonu oyuncuların aşırı yorgunluğu nedeniyle maçı iptal etmişti. Her iki maçın toplam sonucu 36-36 gibi bir eşitliği gösteriyor. Bu da dünya satrancının zirvesindeki bu iki Sovyet satrançcının nasıl eşit güçte olduklarını gösteriyor. Önümüzdeki 6 ay içinde, Karpov'un talep etmesi halinde iki oyuncunun yapacakları yeni ünvan maçının sonucu, bu yüzden merakla bekleniyor.

Öte yandan gelecek dünya şampiyonluğu ünvan maçı için yapılan elemeler sondan bir önceki aşamaya ulaşmış durumda. Kasparov ve Karpov dışında, dünya şampiyonluğu için çekişme şansını kazanan 4 oyuncudan üçü yine Sovyet yurttaşı. Dördüncü oyuncu ise, eski şampiyonlardan emektar Sovyet satrançcısı Tal ile Hollandalı Timman arasında bugünlerde yapılacak bir maçla belirlenecek. Tal'in galip gelmesi halinde, 6 Sovyet oyuncu, Timman'ın kazanması halinde ise, 5 Sovyet ve bir Hollandalı oyuncu ünvan için mücadele edecek.

CENEVRE ZİRVESİ OLUMLU KARŞILANDI

(Baştarafı 1. sayfada)

savaşı ve silahlanma yarışını tırmandırma politikası, uluslararası gerginliği had safhaya ulaştırmıştı. Bu yüzden Cenevre Zirvesi tüm dünya kamuoyunun yoğun ilgisini üzerine topladı.

Cenevre Zirvesi'nde, tarafların temel konularda bir anlaşmaya varmaları veya mevcut belli başlı sorunların hiç değilse çözümlenme esasları üzerinde görüşbirliğine ulaşmaları ihtimali açıkçası oldukça zayıftı. Gerçi Sovyetler Birliği böylesi bir fırsatın boşa harcanmaması ve Zirve'nin mümkün olduğunca verimli ve olumlu yönde değerlendirilmesi gerektiğini ısrarla belirterek, birbiri peşi sıra somut öneriler getirerek, alabildiğine esnek ve yapıcı bir tutum izliyordu, ama ABD için aynı şeyi söylemek kesinlikle mümkün değildi. Aksine ABD yönetimi, silahlanma yarışını hızlandırma çabalarını açıkça sergilemekten ve Zirve öncesinde anlaşma zeminini ortadan kaldırmaya yönelik provokatif girişimlerde bulunmaktan çekinmiyordu. Özellikle silahsızlanma sorununun bugün en önemli engelini oluşturan "Yıldız Savaşları" projesinden vazgeçmeye niyetli olmadığını, bu konuda hiçbir tavize yanaşmayacağını ısrarla tekrarlıyordu.

Zirve'nin ardından Cenevre'de bir basın toplantısı düzenleyen Gorbaçov, görüşmeleri değerlendirirken, iki ülke arasındaki temel farklılıkların sürdüğünü, ama dünyanın varolmasının bu iki ülkenin birarada yaşamayı öğrenmelerine bağlı olduğunu açıkça belirtti. Gorbaçov, basın toplantısında "Yıldız Savaşları" ve Afganistan, Nikaragua gibi bölgesel sorunlardaki anlaşmazlıkların çözümlenemediğini belirterek özetle şunları söyledi: "Bu toplantıyı durumu iyileştirmeyi hedefleyen bir diyalogun başlangıcı olarak görmek istiyorum. Böylece geleceğe iyimserlikle bakmak mümkün olabilir. Mantık üstün gelmelidir." 300 gazetecinin katıldığı basın toplantısında soruları cevaplandıran Gorbaçov, "eğer ana sorun olan silahlanma yarışını durdurma konusunda anlaşmaya varabilseydik elbette çok daha iyi olurdu." diyerek ilişkilerin kötüleştiği bunca yıldan sonra "güvenin tekrar sağlanmasının kolay olmadığını" vurguladı.

Zirve toplantısında, silahların denetimi görüşmelerine hız verilmesi kararlaştırıldı. Bu konudaki görüşmeler 16 Ocak'ta Cenevre'de başlayacak. Diyalogun devamı konusunda ümit verici bir gelişme de, Gorbaçov ve Reagan'ın karşılıklı ziyaretleri konusunda anlaşmaya varılması oldu. Gorbaçov 1986'da ABD'ye, Reagan ise 1987'de SSCB'ye gidecek. İki ülke dışişleri bakanları arasında kültürel konularda varılan anlaşmaya göre, Afganistan sonrasında büyük ölçüde kesilen karşılıklı sanatçı, öğrenci, öğretmen ve bilimadamı temasları tekrar başlayacak. Öte yandan iki ülke arasında hava güvenliğini geliştirici yeni haberleşme sistemleri kurulacak. Uzun süredir yapılamayan hava seferleri yeniden başlayacak. İki ülke Kiev ve New York'ta birer konsolosluk açacak. Taraflar ayrıca güneş enerjisinden yararlanma üzerine teknoloji ve bilgi alışverişini öngören bir anlaşmaya vardılar.

Zirve'nin belki de en önemli ve yararlı sonucu, Beyaz Saray'ın daha olumlu bir üslup kullanmaya başlaması oldu. İşbaşına geldiğinde "Moskova'daki rejimi yoketmekten", "Kremlin'de şeytanların egemenliğinden" vb. dem vuran Reagan'ın Zirve sonrasında "barışçı yarışma"dan sözetmesi, kuşkusuz ilişkilerin normalleştirilmesi ve gerginliğin giderilmesi yönünde olumlu bir üslup değişikliğidir. Bu farklı üslubun tüm dünyada memnuniyetle karşılanması ve müttefiklerinin de bu hususun altını özenle çizmeleri, ABD yönetiminin saldırgan ve provokatif üsluba tekrar geri dönmesini güçleştiren bir etkendir. Bu nedenle Cenevre Zirvesi, olumlu bir diyalogun oluşmasını sağlayabilecek bir ilk adım olarak değerlendirilebilir. Beyaz Saray'ın yıllardır sürdürdüğü azgın antikomünist, antisovyetik çığırtkanlıktan, diline doladığı soğuk savaş şiarlarından bir ölçüde geri durması dahi, dünyamızın rahat bir soluk almasına yolaçacak görüşme ve uzlaşma zeminine ulaşma imkânı yaratabilir.

CUNTACILIĞIN SEFALETİ

(Baştarafı 1. sayfada)

zormuş, uzun sürermiş, sabır ve sebat istermiş, yığınların kendi çıkarlarının nerede olduğunun bilincine varmaları bile çok vakit alıyormuş, hele hele aktif mücadeleye katılabilecek, bunun bahasını ödemeye hazır işçi, emekçi çok zor bulunurmuş; bunların hiçbiri mazeret sayılmaz. Sınıfsal ayrımların bir hayli netleştiği, sınıfsal çıkarların alabildiğine zıtlaştığı bir toplumda yaşıyoruz. Emekçi yığınların kurtuluşu SINIFSAL olacaktır. Bu nedenle emekçi halkın kurtuluşu herşeyden önce "KENDİ ESERİ" olmak zorundadır. Bu dediğimiz sadece geçmişin —ve kaldığı, olabildiği kadarıyla günümüzün— iyi niyetli subayları için değil, "vatanı kurtarmaya meraklı" —ve bu arada yığınların da "haliyle" kurtulacağına inanan— tüm elitist "devrimciler" için de geçerlidir.

KIBRIS'LA İLGİLİ

(Baştarafı 1. sayfada)

luşun tahsis ettiği ve ABD'den alınan paranın bütçenin hangi gelir kaleminde gösterildiği" yolundaki bir soruya karşılık olarak, radyo istasyonlarının İngiliz döneminden bu yana faaliyet gösterdiklerini, faaliyetlerini bağımsızlıktan sonra da devam ettirdiklerini ve anlaşmaya göre istasyonların radyo yayınlarını dinleme faaliyetini de kapsadığını açıkladığını yazdı.

Haravgi ve Fileleftheros gazetelerinin 4 Kasım 1985 günlü sayısında iktibas ettikleri *Sunday Telegraph*'ın bir haberine göre, ABD Magosa yöresinde 4 mil diye bilinen yerde, Aynikola ve Trodos'taki casusluk tesislerini kullanarak 6500 mil uzaklıktaki uydularına mesaj gönderecek.

AYRANI YOK İÇMEYE

(Baştarafı 1. sayfada)

nu yaptığı bu alış-veriş Türk ordusunun "tank ihtiyacını" karşılayacak.

Peşin para kaynaklarını yıllardır "Deli Dumrul" misali toplanan haraçlar oluşturuyor. Silahlı Kuvvetler Vakıfları 12 Eylül 1980'den bu yana "geçenden beş, geçmeyenden on akçe" misali milletten, onu "anarşiden kurtarmış olmasının karşılığı olarak" harıl harıl para topladı. Bu paralar büyüyüp "sermaye" oluverdi, tamı tamına 400 milyar. Şimdi "yatırımcı ortak" bulunacak ve "silah üretilecek"!

Ortaklar, (ABD ve F.Almanya en heveslileri) Türkiye'ye "silah üretip satınız" diye bir yol da gösteriyorlar.

Bu, 15 yıllık bir program. Yani evdeki hesap çarşıya uyarsa, Evren-Özal rejimi çalışan halk yığınlarının daha 15 yıl kemer sıkma politikalarına ses çıkarmayacağını hesap ediyor.

İşçinin Sözlüğü

Hazırlayan Fevzi DEVECİOĞLU

DIŞ TİCARET

Bir ülkenin diğer ülkelere mal alım satımına dayalı ticaretidir. Uluslararası işbölümünün sonucunda belirmiştir. Genişletilmiş yeniden üretim sürecinde önemli bir rol oynamakta, bir memleketin üreticileriyle diğer ülkelerin tüketicileri arasında bağlar kurulmasını sağlamaktadır. Kapitalizm koşullarında dış ticarette güdülen başlıca amaç, kapitalistlere yüksek kâr sağlamaktır. Kapitalist ülkelerin dış ticareti, ekonominin değişik dalları arasında beliren oransızlıklar içinde, mal üretiminin, iç pazarın göreceli dar çerçevesi dışında genişlemesi koşullarında gelişmektedir. Emperyalizm çağında dış ticaret, tekellerin yeni pazarlar, hammadde kaynakları, kapital yatırım alanları elde etme savaşımının aracı haline gelmiştir. Emperyalizm dış ticaretten, az gelişmiş ülkelerin halkını sömürmek, ekonomik, politik bağımlılık altına almak için yararlanmaktadır.

Sosyalist ülkelerin dış ticareti ilkesel bakımdan tamamen yeni niteliklere sahiptir. Sosyalist devletler arasında dış ticaret, halklar arası sosyal iş bölümü temelleri üzerinde kurulmakta, bu ülkelerin halk ekonomisi planlarının koordinasyonu, ekonomilerinin ihtisaslaştırılması, kooperatifleştirilmesi yönünde gerçekleştirilmektedir. Sosyalist topluluk ülkeleri arasındaki ticarette ulusal egemenliğe saygı gösterilmekte, tam eşitlik, karşılıklı yararlanma ilkeleri titizlikle korunmaktadır. Onların ekonomi alanlarında birbirlerine yaklaşmalarına, ekonomik gelişme düzeylerinin eşitlenmesine, dünya sosyalist ekonomi sisteminin güçlenmesine yardım etmektedir. Sosyalist ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında dış ticaret eşitlik temeline dayanmakta, gelişen ülkelerin egemenlikleri ve ekonomik bağımsızlıklarının kuvvetlenmesine büyük katkıda bulunmaktadır.

Babrak Karmal: «Afganistan Devrimi oturmuştur»

Der Spiegel dergisi muhabiri M. Daneş'in Kabil'de Afganistan Devlet Başkanı Babrak Karmal'la yaptığı röportaj, derginin 4 Kasım 1985 tarihli sayısında yer aldı. Röportajda Karmal, emperyalist odakların bu ülke devrimine karşı dinmeyen antikomünist ve antisovyetik kampanyasının içyüzünü ve uluslararası hukuk kurallarını nasıl hiçe saydığını vurguluyor.

□ *Sayın başkan, F.Almanya-Afganistan ilişkileri geleneksel olarak iyi idi. Bizzat siz Kabil'deki Alman "Amani" okulunda okudunuz. Şimdi sadece ilişkiler bozulmakla kalmadı, hükümetiniz F. Alman Cumhuriyeti diplomatlarını casuslukla suçladı. Bu neden böyle oldu?*

■ Demokratik Afgan Cumhuriyeti ve F.Almanya Cumhuriyeti halkları arasındaki ilişkiler, eskiden olduğu gibi bugün de iyidir. Ama ne yazık ki, F.Almanya yönetiminin yoğun şekilde içişlerimize karıştığına dair elimizde belgeler var.

□ *Nasıl?*

■ Geçmiş yıllarda F.Alman Cumhuriyeti parlamenterleri ve Federal ordu mensupları silahlı karşı-devrimcilerin refakatinde, Demokratik Afgan Cumhuriyeti yasalarını ve devletler hukuku normlarını çiğneyerek illegal olarak Afganistan'a girdiler. Ordunuzun subaylarından Jürgen Todenhöfer ve Erik Kothny gibi isimler size mutlaka yabancı değildir. Federal Almanya'dan gelen "gazeteci" ve "doktorlar" da değişik kılıklar altında halkımıza karşı başvurulan terör ve sabotaj olaylarına katılıyorlar, Afganistan'da casusluk yapıyorlar.

□ *Bu tür eylemleri Federal hükümete yükleyemezsiniz.*

■ Bir başka ülkenin kanunlarını ve uluslararası normları çiğneyen bir Federal milletvekili tek başına bir kişi olarak nitelendirilemez. F. Almanya hükümeti ayrıca ne bunlardan hesap sordu, ne de bu illegal eylemleri kınadı. Yabancı bir ülkenin F.Almanya'ya sabotaj ve casusluk eylemlerine katılması için elemanlar göndermesi halinde, Federal hükümetin göstereceği tepkiyi bir an düşününüz. Federal Almanya'nın kitle iletişim araçları da Afgan çeteleriyle çok sıkı işbirliği yapıyor.

□ *Bunlar neler olabilir?*

■ Kısa bir süre öncesinden beri kendini "Özgür Afganistan'ın Sesi" diye isimlendiren bir radyo yayını Münih'ten ülkemize karşı iftiralar yayınlıyor. CIA tarafından finanse edilen ve bize karşı sürdürülen bu psikolojik savaşa F.Alman hükümeti göz yumuyor. Bundan da öte, F. Almanya başbakanı Kohl Pakistan'a yaptığı son ziyaretinde çetelerin eğitildiği kampları ziyaret etti ve burada sadece ülkemize karşı kışkırtıcı ifadeler kullanmakla yetinmedi, bunlara 16 milyon Mark para yardımı vaadinde de bulundu. Bundan başka, karşı-devrimci unsurlar 1979'dan bu yana üç kez Bonn'daki Demokratik Afganistan Cumhuriyeti elçiliğine saldırdılar, evrak ve para çaldılar, elçilik mensuplarımızı yaraladılar. Federal hükümet diplomatik temsilcilerimizin korunmaları görevini bir defa olsun yerine getirmedi.

□ *Siz Kabil'deki F.Alman elçiliğini casusluk yapmakla suçladınız.*

■ Elçiliğin bir üyesinin yürüttüğü casusluk faaliyetleri hakkında elimizde kesin ve güvenilir deliller var.

□ *Afganistan'ın öteki ülkelerle ilişkileri, ülkenizde Sovyet birliklerinin bulunmasından dolayı zarar gördü. Sovyet askerleri 6 yıldan beri buradalar, daha ne kadar süre kalacaklar?*

■ Sınırlı sayıdaki Sovyet birlikleri ülkemize, bölgedeki yabancı güçlerin ve gerici çevrelerin bize yönelttikleri saldırı ve içişlerimize müdahaleleri nedeniyle meşru Afganistan hükümetinin yardım çağrısı üzerine geldiler. Bu saldırılar bugün daha da yoğunlaştı. Bunların sona ermesi ve yeniden başlatılmayacağının uluslararası bir güvenceye bağlanmasından sonra, Afganistan hükümeti Sovyetler Birliği ile bu birliklerin ülkelerine geri dönmeleri için görüşmelere başlayacaktır.

□ *Halkın büyük çoğunluğunun Sovyet askerlerinin varlığına karşı olması sizi rahatsız etmiyor mu?*

■ Devrimin yıktığı, feodal imtiyazlarını yitirmiş ve emperyalizmin hizmetinde paralı askerler olarak İran ve Pakistan'dan bize saldıran sömürücü sınıfı, kasten Afgan halkı diye sunuyorsunuz. Köylüleri yüzyıllardır sömüren, serflerinin yaşama ve ölmelerine karar verebilen büyük toprak sahipleri, çıkarlarını zedeleyen devrimin yanında elbette ki olmayacaklardır. Buna karşılık halk dış saldırılar bittiğinde ekonomik ve sosyal dönüşümlerin gerçekleşeceğini çok iyi biliyor.

□ *Afganların Sovyetlere karşı direndiğini kabul etmiyor musunuz?*

■ Çetelerden oluşan kaçak bir azınlıkla Afgan halkını birbirine karıştırmayınız. Bu azınlık sosyal adalete, kadın-erkek eşitliğine karşıdır. Onlar sömürmeye devam edebilmek için, halkın yoksul ve cahil kalmasını istiyorlar. Halkın ezici çoğunluğu, tüm sınıfların temsilcileriyle ve yaklaşık 4 bin aşiret reisiyle geçenlerde Kabil'de yaptığımız toplantıların da kanıtladığı gibi, bizimledir.

□ *Mücahitler bunun tam tersini söylüyorlar, hatta onlar ordudan firarların olduğunu ileri sürüyorlar.*

■ Eğer Amerikanın Sesi, BBC ve Deutsche Welle gibi batılı radyoların yaydıkları bu haberler gerçek olsaydı, sadece Afgan ordusu on defa yok olmakla kalmaz, tüm Afgan halkı da ülkesinden en az on defa kaçmış olurdu.

□ *Gerçek durum, binlerce Sovyet askerinin Afganistan'da bulunması, buna mukabil tek bir Amerikan, Çin veya Pakistan askerinin savaşıyor olmamasıdır.*

■ Düşmanlarımız, ilan edilmemiş bu savaşa doğrudan katılmadıkları görünümünü vererek, saldırılarını gizlemeye çalışıyorlar. Fakat sadece ABD yönetiminin bugüne kadar karşı devrimci çetelere yaptığı mali yardım 2 milyar Doları buluyor. Bu çetelerin eğitimi, silahlandırılmaları ve Afganistan'a gönderilmeleri dolaysız olarak Washington'un denetim ve organizasyonu altında gerçekleşiyor. Ayrıca Arap ülkelerinden, İran'dan ve Pakistan'dan Afganistan'a sızdırılmış pek çok subay ve ajanı tutuklamış olmamız da, yabancı müdahalenin gerçek boyutlarını gösteriyor.

□ *Sayın başkan, binlerce genç Afganlı Sovyetler Birliği'ne eğitime gönderildi. Bu tek taraflı yönelim, sizi çözülmez bir bağımlılığa sürüklemiyor mu?*

■ Bizim açımızdan bağımlılık, gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinin emperyalist ekonomiyle kaynaşması anlamına gelmektedir. Kapitalist tekeller gelişmekte olan ülkelerin ekonomik can damarlarını ellerinde tutuyorlar ve bu yoldan bu ülkelerin tüm zenginliklerini sömürüyorlar, ulusal uzmanlarının gelişmesini önlüyorlar. Buna karşılık Sovyetler Birliği büyük bilimsel ve teknolojik deneyimlerini öğrencilerimizin emrine veriyor ve böylece ülkemizin hızlı ekonomik ve sosyal gelişimini destekliyor.

□ *Politikanızın yaşlı kuşaklara göre gençler arasında daha başarı kazandığı görülüyor. Yaşlı kuşağı gözden çıkardınız mı?*

■ Politikamız yaşlılarla gençler arasına Çin Seddi çekmiş değildir. Ulusal Vatan Cephemizin 100 bin üyesi yaşlı insanlardır. Ayrıca, sınır bölgelerinden gelen aşiret reislerinin toplantısı, hemen sadece yaşlı insanlardan oluşuyordu.

□ *Ama karşı direnişi kıramamış olduğunuz da tartışma götürmez.*

■ Biz karşı-devrimi tamamen yokettiğimizi hiçbir zaman iddia etmedik. Fakat sizi temin ederim ki, devrimimiz, karşı-devrimi tecrit edecek ve ona öldürücü darbeyi indirecek kadar oturmuştur. Başarılarımız herkesçe bilinmektedir.

□ *Mesela hangileri?*

■ Toprak reformunu büyük ölçüde uyguladık. Yüzbinlerce insan okuma-yazma öğrendi. İşçi ücretlerini iki katına çıkardık, onlar için binlerce konut inşa ettik. Kadınların durumunda köklü iyileşmeler oldu. Sağlık hizmetlerinde büyük ilerlemeler kaydettik. Fakat aynı zamanda bütün politik tedbirlerimizde halkımızın örf ve adetlerine saygılı davrandık.

□ *Bizzat kendiniz de camiye gidip ibadet ediyorsunuz. Bu, halkın tutucu dini çevrelerini yumuşatma taktiği mi?*

■ Biz halkımızın dini duygularına ve geleneklerine saygılıyız. Nisan Devrimi inanca saygıyı güvence altına aldı.

□ *İdeolojinizle oturmuş gelenekler arasında bir uyuşma gerçekten mümkün mü?*

■ Bizim ideolojimiz sosyal eşitlik temelinde işçi sınıfının yeni bir toplum inşa etmesidir. Bu ideoloji halkımızın örf ve adetleriyle asla çelişmez.

SUDAN KOMÜNİST PARTİSİ KURUCULARINDAN VE MK SEKRETARYA ÜYESİ BABEKR ANLATIYOR:

Yeraltında geçen 14 yıldan sonra

> Son 14 yıl Sudan KP için çok zor yıllardı, ama Parti kitleler arasındaki çalışmasını asla kesintiye uğratmadı. Emekçi halkın direniş ruhunu sürekli canlı tutmak başlıca görevimizdi.
>
> Artık gizlenmek zorunda değiliz. Ama her şeye hazırlıklıyız. Gerekirse legale çıktığımızdan daha hızlı biçimde illegal çalışmaya geçebiliriz.

Sudan Komünist Partisi kurucularından ve MK Sekretarya üyesi Tijani Tayip Babekr 1980 sonbaharında tutuklanmış ve Yüksek Mahkeme'nin Babekr'e yöneltilen suçlamaları yasaya aykırı bulmasına karşılık, Babekr'in "davası" devlet güvenlik mahkemesine aktarılmıştı. Uzun yıllar hapse mahkum edilmesiyle sonuçlanan 1982'deki "yargılama mizanseni" sırasında Tayip Babekr ilerici kamuoyunda büyük yankılar uyandıran konuşmasında, kendisini kırk yıldan uzun bir süredir yeraldığı mücadelenin dışında asla düşünemeyeceğini vurgulamıştı. Nisan 1985'te Numeyri yönetiminin devrilmesinden sonra (bu gelişmeler Dayanışma'nın Mayıs 1985 sayısında anlatılmıştı) özgürlüğüne kavuşan Babekr World Marxist Review (WMR) dergisinin sorularını yanıtlarken şunları söyledi:

□ *İki yıl kadar önce WMR (Mart 1983 sayısında) sizi uzun yıllar hapse mahkum eden devlet güvenlik mahkemesinde yaptığınız savunmadan alıntılar yayınlanmıştı. Geçtiğimiz günlerde, özgürlüğünüze yeniden kavuştuğunuz haberini sevinçle öğrendik.*

■ Özgürlüğümü Numeyri rejiminin devrildiği 6 Nisan günü kazandım. Darbeden iki-üç saat sonra Hartum halkı şehir hapishanesine hücum etti, hücrelerin kapılarını ve demir parmaklıklarını yerle bir ederek tüm politik tutukluları serbest bıraktı. Sokağa çıktığımızda binlerce, onbinlerce coşkulu, yüzü gülen insanla karşılaştık. Nefret duyulan diktatörlük sonunda yıkılmıştı.

□ *Hapiste yıllarınızı geçirdiniz. İçeride gizli parti çalışması yapılıyor muydu? Yapılıyorsa, bu nasıl oluyordu, Komünistlerin önlerine koydukları hedefler nelerdi?*

■ Başlangıçta, iki yılımı tecrit hücresinde geçirdim. Önce güvenlik örgütünün merkezinde kaldım, sonra hapishaneye getirildim ama diğer tutuklulardan tümüyle tecrit edilmiştim.

Partili yoldaşlarımla ancak mahkemeden sonra, politik tutuklular için ayrılan bölüme nakledildiğimde buluşabildim. O zor koşullara rağmen bir parti okulu ve tartışma grupları oluşturmayı başardık. Hatta bir şiar dahi oluşturduk: "Hapis yıllarımızı komünistler için üniversiteye dönüştürelim". Tutuklular arasında çok çeşitli alanlarda zengin parti deneyiminden geçmişler vardı. Bunlar örgütlü ve politik çalışmanın ilkeleri, sendikal hareketin görevleri ve çalışma biçimleri, Sudan ekonomisinin sorunları gibi konularda seminerler veriyorlardı. Daha önce öğrenme olanağından yoksun bırakılmış yoldaşlarımız için bir tür okuma-yazma kursları da düzenledik.

Partinin bizimle düzenli ilişki kurabilmiş olması çok önemliydi. Parti, Marksist literatürü ve yönetim organlarının kabul ettiği belgeleri hapishaneye gizlice sokuyordu. Bizden de illegal komünist yayınlar için yazılar ve deneyimlerimizi dışardaki yoldaşlarımızla paylaştığımız çeşitli mesajlar alıyorlardı. Sürekli çalışma, tartışma ve diğer faaliyetler içerde ayakta daha iyi durabilmemizi sağladı ve bizi psikolojik çöküntüden korudu. Komünistler bu tür faaliyetleri aynı zamanda hapisten sonraki çalışmaları için bir hazırlık olarak görüyorlardı.

Politik tutuklular arasında diğer muhalefet partilerinin ve ilerici örgütlerin üyelerinden oluşan birkaç grup daha vardı. Bu grupların pekçoğuyla ilişki kurabildik. Hapishane yönetiminin uygulamalarına karşı, birlikte defalarca protesto eylemleri düzenledik. Tutukluların, özellikle sağlık sorunu olanların, koşullarının iyileştirilmesi talebinde bulunduk. Diğer muhalefet gruplarıyla ortak eylem yapmakla, hapisten çıktıktan sonra, gelecekteki işbirliğinin temellerini atmayı, diktatörlüğe karşı olan bütün güçlerin birliğini güçlendirmeye yardım etmeyi hedefliyorduk.

□ *26 Mart'ta bütün dünya Numeyri diktatörlüğünün devrilmesine yol açan Sudan ayaklanması haberini aldı. Kitlelerin bu devrimci eyleme hazırlanmasında Komünist Partisi nasıl bir rol oynadı?*

■ Son 14 yıl, Sudan Komünist Partisi için çok zor yıllardı, ama Parti kitleler arasındaki çalışmasını asla kesintiye uğratmadı. Emekçi halkın direniş ruhunu sürekli canlı tutmak başlıca görevimizdi. Komünistler ve müttefikleri bütün büyük işletmelerde etkindiler. İşçileri, rejimin sendikaları kendisiyle açıktan uzlaşan örgütlere dönüştürme çabalarını engellemeye, en iflah olmaz oportünistler de dahil olmak üzere tüm sendika liderlerini sendika üyelerinin taleplerini gözönünde bulundurmaya zorlamaya, sendika seçimlerinde iktidar partisinin desteklediği adayları hezimete uğratmaya yöneltiyordu.

Komünistler emekçilerin güvenini sağlamak üzere önlerine gerçekleştirilebilir görevler koyuyor, gerçekçi sloganlardan yola çıkıyor, özel koşullara göre değişecek mücadele biçimleri seçebilmeyi öğretiyorlardı. Komünistler, örneğin, belirli koşullar altında greve gitmek yerine, işçilerin taleplerini bildiren bir dilekçe hazırlanmasının ve bu talepleri kabul ettirmek üzere ısrar etmenin ve böylece herkesi birlikte hareket ettirmenin neden daha iyi olacağını açıklıyorlardı. İllegal yayınlarda, broşürlerde ve mesajlarda Komünistler her zaman rejimin yüzünü teşhir ettiler ve değişikliğin şart olduğunu savundular.

Partimiz diğer muhalefet parti ve hareketleriyle —en azından bunlar içinde önde gelenlerle— ilişki kurabilmişti. Yasaklanmış örgütlerin liderleri özellikle 1983'ten sonra düzenli toplantılar yaptılar. Bu toplantılarda gizlilik koşulları doğal olarak çok titizlikle uygulandı.

□ *1971'de rejim Parti'ye karşı saldırıya geçtiğinde, SKP MK Genel Sekreteri Abdel Halik Mahcub da dahil olmak üzere pekçok parti üyesi tutuklandı ve katledildi. Diktatörlük alaşağı edildiğinde Parti ne durumdaydı?*

■ Doğru, Partimiz 1971'de çok acı bir darbe yedi. Yine de Parti üyesi olmayan ama kendilerini Parti'nin dostu sayan yüzlerce, hatta binlerce kişinin yardımıyla örgütü ayakta tutmayı ve kadrolarımızı korumayı başardık. Tüm bu yıllarda, parti yöneticileri ülkede oldukları halde, 1971'den sonra Numeyri'nin istihbarat örgütü Parti önderlerinden ancak çok azını ele geçirebildi. Gerçek anlamda bir insan avı sürdüğü halde büyük çoğunluğu ele geçirilemedi.

□ *Ulusal planda SKP'nin şu anki durumu nedir? Parti ülke politikasında nasıl bir yer alıyor?*

■ İlk olarak şunu belirteyim, diktatörlüğün yıkılmasından sonra legal çalışma yürütmeye, açıkça sendikalarda çalışabilmeye ve diğer demokratik güçlerle işbirliği yapmaya başlayabildik. Komünistler geçici bir sivil hükümetin oluşturulması görüşmelerinde yer aldılar. Yöneticilerimiz askeri yönetimin başı ile de görüşerek ona çeşitli konularda SKP'nin görüşlerini belirttiler.

Ülkede faaliyet gösteren bütün siyasi partilerle ikili ilişkileri koruyoruz. Bu tür ilişkileri korumanın Mart Ayaklanması'na katılan politik ve toplumsal güçlerin birliğini güçlendirmede önemli bir koşul olduğu kanısındayız.

Bugün SKP' bir günlük gazete çıkarmaya ve başkentte legal olarak çalışmak üzere merkez binasını açmaya hazırlanıyor. 2 Mayıs 1985'te Hartum Stadyumu'nda ilk kitlesel toplantımızı yaptık, burada Genel Sekreterimiz Muhammed Nugud konuştu. Artık gizlenmek zorunda değiliz. Ama aynı zamanda herşeye hazırlıklıyız: Eğer gerekirse yeraltına geçebiliriz ve bunu legale çıktığımızdan daha hızlı bir biçimde yapabiliriz.

□ *Son sorumuz diktatörlüğe karşı savaşta Sudan yurtseverleriyle uluslararası dayanışmanın rolünü nasıl değerlendirdiğiniz olacak.*

■ Dayanışma bizim için hayati önem taşıyordu. Bunun sayesinde Numeyri rejiminin dünya çapında kınanması; iktidarın kurduğu sendikalar, gençlik, kadın ve diğer örgütlerin uluslararası planda, özellikle Afrika ve Arap ülkelerinde açıkça boykot edilmesi sağlandı. Bu dayanışma, bize mücadelemizde güç verdiği gibi, politik tutuklular için vazgeçilmez bir moral destek idi. Bu destek pekçok insanın dayanabilmesine yardımcı oldu. Uzun diktatörlük yılları boyunca yanımızda yeralanlara bu vesileyle en içten minnattarlık duygularımızı iletmek isterim.

araştırma çeviri **Dayanışma** inceleme yorum

DAYANIŞMA'NIN EKİDİR — ARALIK 1985 — SAYI: 41

Faşizmin orta katmanları yoksullaştırması — II

Kent orta katmanları: Küçük burjuvazi

Geçen sayımızda kır orta katmanlarından köylülerin faşizm altındaki ekonomik durumlarını kısaca gözden geçirdik. Bu süre içinde köylülerin geleneksel siyasi konumlarında ne gibi değişikliklerin olduğunu şimdi, kentlerde sınıf mücadelesinin yeterince yükselmediği durumda, tatminkâr biçimde tespit etmenin mümkün olmayacağına değinmiştik. İşçi sınıfının devrimci iktidar hedefleri bakımından temel müttefiği köylülüğün ekonomik ve siyasi durumunu yeri geldikçe ele alacağız. Bu sayıda, güncel siyasi mücadeledeki yeri ve önemi bakımından dikkatle izlenmesi gereken kent orta katmanlarının —esas olarak küçük burjuvazinin— ekonomik ve siyasi durumuna genel bir çerçevede bakacağız ve daha sonraki sayılarımızda kent orta katmanlarının sayıca ve toplumsal etkinlikleri bakımından önemli kesimlerini ayrı ayrı inceleyeceğiz.

HER modern kapitalist toplumda proletarya ile burjuvazi arasında yer alan sınıf ve katmanlar bulunur. Orta katmanlar kategorisi içinde kalan bu toplum kesimlerini sosyal konumları, esas olarak üretim süreci içindeki yerleri, emek ve sermaye açısından ilişkileri ve bu temel üzerinde şekillenenen siyasi bilinçleri yönünde ayırdetmek gerekir. Kent orta katmanlarını şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

1- Zaman zaman işgücü kullanımına ihtiyaç duymaksızın kendisi de üretim sürecine katılan küçük işletme sahipleri esnaf ve zanaatkârlar.

2- Hizmet sektöründen sayılan serbest meslek sahipleri ve teknik elemanlar.

3- Küçük devlet memurları, öğretmenler ve özel sektörde işçi olmayan personel.

4- İnteligensiya (bilim adamları, çeşitli konulardaki aydınlar, sanatçılar vb. gibi)

Kent orta katmanları içinde, gerek ekonomik durumları ve gerekse siyasi eğilimleri yönünden esnaf ve zanaatkârların yerini ötekilerden ayırdetmek her bakımdan özellikle Türkiye'deki geleneksel siyasi konumları bakımından gereklidir. Bu kesim bilindiği üzere, tıpkı kır orta katmanları gibi büyük çoğunluğunun Türkiye'de siyasi gericiliğin militan güç kaynağı ve kitlesel temeli olmasıyla dikkati çeker. Küçük mülkiyetinin tekelci kapitalizm şartlarında geçirdiği sarsıntı ve 12 Eylül öncesinin özgün siyasal koşulları nedeniyle bu toplum kesimi "güçlü bir devlet" arayışı içinde, başlangıçta faşizme büyük umutlar bağlamış ve bu arada sözgelimi Özal'ın "tekelciliği ortadan kaldıracağız" yollu demagojilerine de inanmıştır. Bu katmanlar için sonucun ne olduğunu, elimizde faşizm altındaki ekonomik değişimleri gösteren özgün rakamlar bulunmadığı için, kent orta katmanlarının tümünün durumu hakkında bilgi veren genel toplumsal verileri esnaf ve zanaatkârlar için de geçerli sayacağız.

"İSTİKRAR" ARAYAN KESİMLERİN İSTİKRARLI YOKSULLAŞMASI

ESNAF ve zanaatkârlar dışında kalan kent orta katmanlarının büyük kesimi "maaş ve ücretliler" grubundadırlar. 1 nolu tablo, faşizm altında bütün toplum kesimleri için sözkonusu olan bir gelir paylaşımını vermektedir.

Tablo: 1
1965-1984 Yılları Arasında Türkiye'de Gelir Paylaşımı Tablosu:

Yıllar	Tarım gelirleri	Tarım dışı ücret gelirleri	Tarım ve ücret dışı gelirler
1965	% 30.50	% 28.60	% 40.90
1980	% 20.90	% 26.50	% 52.60
1983	% 17.90	% 22.10	% 60.00
1984	% 18.40	% 22.10	% 58.50

1 nolu tablo, bütün toplum kesimlerini kapsadığı ve esas değişmeler 1980 ve sonraki yıllarda gerçekleştiği için de adeta "faşizmin yarattığı toplumsal tablo" niteliğindedir. 1965 yılına göre ama asıl 1980 ve sonrasında tarım gelirlerinde % 39,9, tarım dışı ücret gelirlerinde % 27.0 düşme olurken, tarım ve ücret dışı gelirler % 45 yükselmiş. En genel anlamıyla bu sonuçlar Türkiye'de işçilerin, köylülerin ve kent orta katmanlarının sürekli, faşizm altında ise daha büyük bir hızla yoksullaştıklarını, buna karşılık sermaye gelirlerinin de sürekli, ama faşizm altında baş döndürücü bir hızla yükseldiğini gösteriyor. Kent orta katmanlarının önemli bir bölümünü oluşturan ücretlileri, gelirleri % 27 oranında azalmış olan "tarım dışı ücret gelirleri" bölümlerinde görmek gerekir. (Esnaf ve zanaatkârlar ile kendi hesabına çalışan serbest meslek sahipleri hariç tutulmaktadır.)

Genel olarak kapitalizm, özel olarak da faşizm altında orta katmanların ekonomik durumlarındaki kötüleşmeyi yansıtması bakımından gelir dağılımını "nüfus dilimleri" yönünde veren 2 nolu tabloyu da gözden geçirmemizden yarar var.

Tablo: 2
Nüfus Dilimlerine Göre Türkiye'de Gelir Dağılımı

Aile yüzdeleri	Gelir payları (%) 1973	Gelir payları (%) 1983	Değişim (%)
En düşük gelirli % 20	3.5	2.6	—26
İkinci en düşük % 20	8.0	5.8	—28
Üçüncü en düşük % 20	12.5	10.3	—18
Dördüncü en düşük % 20	19.5	16.8	—14
En yüksek gelirli % 20	6.5	64.5	—14

Orta katmanların yeri bu tabloda neresidir? Gelir dilimleri yönünden "orta katman" belirlemesi yapmak mümkün değil ama, bu tablo içindeki "en yüksek gelirli % 20" ve geliri artan (% 14) tek grup içinde orta katmanlardan ancak istisna denecek kadar az bir bölüm olduğu da açıktır. Orta katmanlar bu en yüksek gelirli gruptan aşağıya doğru, geliri azalan guruplar içindedirler. Kapitalizmin (ve özellikle faşizmin) yasallığı altında orta katmanlar için yoksullaşma kaçınılmaz bir kaderdir.

Faşizm altında orta katmanların yoksullaşmalarını hızlandıran özel faktörleri şöyle özetlemek mümkündür:

● Çoğunluğu ücretli konumunda olan orta katman mensuplarının gelirleri, sendikaların ve sözleşme hakkının ortadan kalkmasıyla, işçi ücretlerine "paralel" bir düşüş göstermektedir.

● Memur maaşları, faşizmin ücret politikasından ayrılmadığı ve enflasyonun gerisinde bir maaş artışı sürekli öngörüldüğü için memur kitleleri de öteki emekçi orta katman mensupları gibi hızlı bir yoksullaşma yaşadılar. Ancak faşizmin ücret politikası işçi ücretlerini zaten en düşük gelirli kesimlerden olan küçük memurların düzeyine indirip "işçi-memur eşitliğini" sağlamak (!) politikasından memur maaşlarındaki gerçek düzey % 2.6'yı aşmamıştır.

● Esnaf ve zanaatkârların yoksullaşmasını hızlandıran faktörlerin başında, tekelleri koruyan devlet politikaları gelmektedir. Stokla çalışma imkânı bulunmadığı için yüksek enflasyon eşliğinde spekülatif kazanç yolları bulamayan, üretim girdisi yarı mamül ve mamüllerdeki tekelci fiyat dayatmalarına boyun eğen, 24 Ocak felsefesi gereği kredi kaynakları bir kaç ihracatçı firmaya aktarıldığı için —sanayiciler bile bundan yakınırlarken— işletme ve donatım kredisi alamayan, iç piyasadaki daralmaya paralel olarak ürettiği malları satmakta zorluk çeken ve bu nedenle her yıl onbinlercesi iflas eden ve yılda ortalama 1.2 trilyon protestolu senedin büyük çoğunluğunun muhatabı bulunan esnaf ve zanaatkârların ilkel ve küçük üretim araçlarından da koparak emekçileştikleri bir süreç sözkonusu olmuştur.

ORTA KATMANLARDA POLİTİK EĞİLİMLER:

ORTA katmanların ekonomik durumlarındaki değişmelerin, bu toplum kesimlerinin siyasi bilincine ne ölçüde ve hangi yönde yansıdığı, antifaşist mücadelemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak sırf ekonomik yoksullaşmalarına bakarak ve diğer verili faktörleri gözardı ederek orta katmanların siyasi eğilimlerini tespit etmenin de imkânı yoktur. İnsanların siyasi bilinçlerini belirleyen şey, üretim sürecindeki ve emek– sermaye kategorileri karşısındaki konumlarıdır. Öte yandan, faşizmin ortakatmanları yoksullaştıran kapitalist işleyiş mekanizmasını daha "özgürce" ve hızla çalıştıracağı kesin ve genel bir gerçektir, fakat bundan orta katmanlarla ilgili siyasi sonuçlar çıkarabilmek için, bu katmanların her bir kesimi ayrı ayrı, kendi siyasi özgün gelenekleri ve örgütsel yapıları içinde değerlendirilmelidir.

Faşizm karşısındaki siyasi konumları açısından şu kesin tespiti yapmak her zaman mümkündür: Kent orta katmanları ve genel olarak küçük burjuvazi —esnaf ve zanaatkârlar zümresinin büyük bir kesimi hariç tutulursa— faşizmden her hangi bir ekonomik beklenti içinde olmamış, 12 Eylül öncesindeki terör hareketlerinin yarattığı toplumsal psikoloji nedeniyle geçirdiği belli bir şaşkınlık dönemi dışında, faşizmin aktif desteği haline gelmemiştir. Faşizme karşı tavırlarını elbette Türkiye koşullarına ve antifaşist bütün güçlerin durumuna uygun ve bu düzeyde değerlendirmek gerekir. Faşizm bütün demagojik yolları denemiş olmasına karşılık kent orta katmanları arasında kendine bir siyasi taban yaratmayı başaramamıştır.

Faşist iktidarın izlediği politikadan orta katmanların hoşnut olmaları asla mümkün olamazdı. Faşizm, orta katmanları koruyan bütün koruyucu kurumları ve işleyiş alanlarını ortadan kaldırarak (tüketim kooperatiflerinin kapatılması, belediye hizmetlerinin devletçe sübvansiyonundan vazgeçilmesi, fiyat denetim mekanizmalarının lağvedilmesi, konut sorununun bir yana itilmesi, devletin tanzim satışlarından çekilmesi, kredilerin bir avuç "ihracatçı" tekelciye faşizmin arkasındaki 10-15 tekelci gruba kaydırılması, uygulanan sıkı para politikasının bu katmanların yaşamındaki çok yönlü yansımaları vb. gibi) orta katmanları hızla yoksullaştıkları bir sürece itmiş, onların küçük mülkiyet ideolojisine övgüler dize dize, bu küçük mülkiyetin burjuva demokrasisinden bulabildiği güveni dahi ortadan kaldırmıştır. Çok çeşitli ve çetin çıkarları bulunan orta katmanlara uygun bir ortak politika ve bu politikayı tekel çıkarlarıyla kaynaştırıp uygulamak faşizmin, dolayısıyla eşyanın tabiatına aykırıdır.

Bu nedenle ve güncel açıdan kent küçük burjuvazisinin çıkarları, işçi sınıfının çıkarlarıyla çakışmaktadır. Bu katmanların ekonomik çıkarları, faşizmi iktidardan gönderme siyasi mücadelesinde ifadesini teorik olarak bulmaktadır. Ne var ki, çıkarlarının çakışıyor olması kent orta katmanlarıyla işçi sınıfını aynı politik mücadele çizgisi üzerinde birleştirmeye kafi gelmiyor. İşçi sınıfının başını çektiği antifaşist mücadelenin —zaaflarına ve cılızlığına rağmen— orta katmanlardan yandaşları ve hatta kısmi potansiyel temeli olsa bile kent küçük burjuvazisinin geleneksel siyasi bilincinin sarsıldığını gösterecek "ciddi" göstergeler ortada yoktur. İşçi sınıfının politik hareketinin önünde bu nedenlerden ötürü, orta katmanlara "vaaz etmekten" daha önemli görevi bulunmaktadır.

Orta katmanların bugünkü siyasi tutumlarını "genellemek" icabederse, bunun geleneksel iki temel burjuva hareket etrafında yoğunlaştığını söylemek gerekir. Mevcut koşullardan hoşnutsuz olma bilincinin politik yansımalarını DYP ve SHP'ye dönük eğilimleriyle ifade eden kent küçük burjuva katmanlarının bu kapsamda pasif bir bekleyiş içinde olduklarını, bu toplumsal kesimin sınıf mücadelesinin seyri içinde faşizme karşı daha kesin konumlara kaymasının da sözkonusu olabileceğini burada kaydetmek gerekiyor.

Küçük burjuvazinin, daha ileride bu katmanların her birini ayrı ayrı incelerken de göreceğimiz gibi, bugün faşizme karşı AP ve CHP geleneği peşinde saflaşmaları, faşizme karşı mücadeleden uzak durmaları, siyasetin uzağında ve kendilerini "siyasetten muaf tutmaları" anlamına gelmektedir. Bu iki siyasi hareketten, orta katmanların yoksullaşmalarının ve bugünkü ekonomik sorunlarının temelini teşkil eden 24 Ocak Kararları'na karşı "alternatif" bir burjuva ekonomik-politikası çıkmış değildir. Bu partilerin ikisi de kitleleri aktif siyasi eylemin dışında tutmak amacındadırlar ve bunlardan DYP faşizme karşı olmayıp, faşizmin bugünkü siyasi kadro temeli olan ANAP'ın yerini almaya, yani faşizme karşı değil, ANAP'a karşı olmaktan ibaret bir politika üretmeye, bu çerçevede burjuvazinin gözüne girmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla orta katmanların bugünkü siyasi konumları, faşizme karşı mücadelede, olduğu gibi alınması gereken değil, aşılması gereken bir siyasal veri durumundadır.

Yoksullaşma süreci içinde orta katmanların bir bölümü proleterleşmekte, işçi sınıfı saflarına katılmaktadırlar. İşçi sınıfı bilinciyle donanmaları için belli bir sürenin her halükârda geçmesi gereken bu unsurlar, işçi hareketi saflarındaki pasif ve mücadeleden uzak durma eğiliminin de temsilcileridirler. Sendikal hareketteki etkinlikleri açısından da hesaba katıldığında, bir ayağı işçi sınıfı içinde (fiili ekonomik ilişkileri açısından) öteki ayağı orta katmanlar arasında (bilinci ve siyasi tutumları yönünden) bulunan küçük burjuva nitelikli unsurların önemini de burada anmak gerekir. Sosyal demokrat ideolojinin kendisi Türkiye'de işçi sınıfı kökenli olmamakla beraber, sendikal harekette oldukça geniş bir taban elde edebilmesinin bir açıklaması da orta katmanlarla işçi sınıfı arasındaki yaygın akışkan ilişkiler nedeniyledir.

Kent küçük burjuvazisinin sosyal boyutlarından biri de, Türkiye'de kapitalizmin daha önceki yıllarında pek yavaş seyreden fakat 1950'lerden itibaren başdöndürücü bir hızla gerçekleşen köylerden kentlere göç olgusudur. Son 10 yılda (1975-1985 nüfus sayımı sonuçları) bucak ve köylerde yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı % 57.5'den % 49'un da altına düşmüştür. Bu değişimin kapsamı içinde kır küçük burjuvazisinin önemli bir bölümü kente, proleterleşme olanağı bulamadan yığılmakta, başka bir ifadeyle, kent küçük burjuvazisine dönüşmektedir. Kent orta katmanlarının kırla ilişkisi de tıpkı işçi sınıfıyla ilişkilerinde olduğu gibi akışkan bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle, orta katmanların siyasal bakımdan aktif, belli bir mesleki ve sosyal örgütlenme geleneği bulunan, gerek burjuvazinin ve gerekse işçi sınıfı hareketinin siyasi etkinlik alanı içinde olan kesimleri dışında kalan kitlesi için siyasi sonuçlar çıkarmak en azından şimdilik erkendir. Faşizm altında hiçbir siyasal hareket içinde bulunmamış ve tavır belli etmemiş olmaktan başka küçük burjuvazinin "genel kitlesi" faşizm boyunca yaşadığı büyük kültürel altüst oluşlar nedeniyle de dikkate değer bir dejenerasyondan geçmiştir. Toplumun her kesiminde etkili olan, ama şüphesiz üretim sürecindeki konumlarından dolayı orta katmanlar üzerindeki etkisi daha da kalıcı ve yaygın olan bu "çürüme-soysuzlaşma" sürecinin, bu kesimlerin politik bilincinin ne yönden etkilendiğini ortaya çıkaracak politik kriterler henüz çok sınırlı bulunmaktadır.

Şüphesiz Cumhuriyet dönemi boyunca gelişen sınıf mücadelesi, bu arada işçi sınıfının nicel gelişimi ve özellikle 1960'lardan sonraki politik güçlenişi, bundan da önemli olarak dünyada sosyalizmin kazandığı büyük itibar ve dünya işçi hareketinin yükselişi, Türkiye'de küçük burjuvazinin Kemalist burjuva ideolojisi —ki evrensel burjuva ideolojisinin demokratik olmayan bir biçimidir— tarafından kuşatılmış bir düşünce zırhında önemli gedikler açmayı başarmış, küçük burjuva kitleleri demokratik toplumsal muhalefet saflarına ve nispeten de işçi sınıfı hareketi yandaşlığına çekmeyi başarmıştır. Bu kapsam içinde küçük burjuva ideolojisinin Kemalist popülizm, gerici burjuva milliyetçiliği vb. gibi temel taşlarını yerinden oynatmış, Kemalizmin burjuva sınıf niteliği ve gerici karakteri büsbütün açığa çıkıp, yığın muhalefetinin temel hedeflerinden biri haline gelmesi nedeniyle de küçük burjuvazi içinde yeni siyasi aranışlar dönemi başlamıştır.

Ancak şu da bir gerçektir ki, faşizmin beş yılının küçük burjuva orta katmanlar geneli üzerindeki etkileri ne yönde ve boyutta olursa olsun, bunlar belli bir tarihsel geleneğin üzerine gelmiş olduklarından, bu toplum kesimlerine ilişkin verili bilgilerimizi geçersiz kılmayacaklardır.

KÜÇÜK BURJUVAZİNİN VERİLİ SİYASAL KONUMU

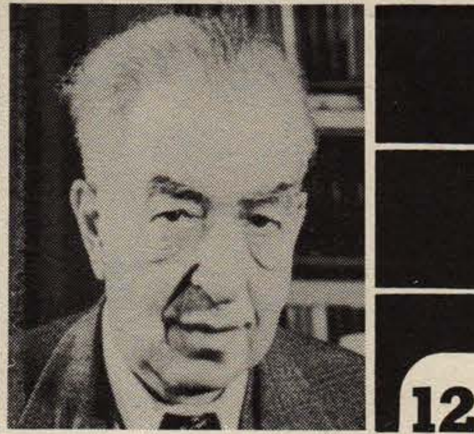
KÜÇÜK burjuvazinin —ki Türkiye orta gelişkinlikte bir kapitalist ülke olarak da yaygın küçük burjuvalar ülkesidir— temel siyasi eğilimlerini şekillendiren süreçlerin kökeni Kurtuluş Savaşı öncesine kadar geride aranmalıdır. Kemalist burjuva devriminin gerek kadrolar planında ve gerekse aktif kitle temeli anlamında küçük burjuva katılımı o derecede geniştir ki, bu olgudan yola çıkarak burjuva devrimini "küçük burjuva devrimi" olarak nitelendirenlerin sayısı çok mu çok fazladır.

Küçük burjuva katmanların asıl sürükleyici ve siyasal bakımdan aktif olan kesimini oluşturan aydınlar, öğrenciler, bilim adamları, sanatçılar vb. için bu aranış dönemi bir hayli zengin ve renkli bir siyasal içerik taşımaktadır.

Faşizmin bir kere daha yerinden oynattığı küçük burjuva yığınların bilinen siyasal bilincinde ve politik eğilimlerinde ne gibi dalgalanmalar olmuştur, bundan hangi genel eğilimler doğacaktır veya doğabilir, bunun cevabı sınıf mücadelemizin bundan sonraki safhalarında ve özellikle de işçi hareketinin etkinliğine bağlı olacaktır. Kent küçük burjuvazisinin, bilhassa bu sınıfın entellektüel kitlesinin bugünkü siyasi durumu, temel nitelikleri bakımından 12 Eylül öncesinden daha ilerde görülmemektedir.

Orta katmanların "bütünü" açısından yaptığımız bu temel tespitlerin, bu katmanların şu veya bu kesimini ele alırken değişmesi, en azından farklı ifade biçimlerine dönüşmesi kaçınılmazdır. Orta katmanlara ilişkin işçi sınıfı değerlendirmesi somut bilgilere ve bu bilgilerin doğru analizine dayanmalıdır ki, gerek güncel siyasi mücadelemiz ve gerekse daha uzun erimli hedefler için mücadelemiz açısından doğru politikalar izlemek mümkün olabilsin.

Torunumun Çocuğuna Mektuplar

onuncu soru (devam)

Büyükdede, herhalde şimdiye dek birçok önemli ve ünlü insanla tanıştın. Bana biraz onları anlatır mısın? Özellikle de kitaplarında yer almayanları.

12 *J. Kuczynski*

Sovyetler Birliği'nde birçok akıllı ve Parti'ye kendini adamış yoldaşla tanıştım. Komintern'in kapsamlı bir tarihinde onlardan, çoğu kez eşlerinden de söz etmek gereklidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce, genellikle birbirlerinin çalışmalarını takdir eden yoldaşlar olarak karşılaşıyorduk. Sovyetler Birliği'nde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ağır ideolojik baskı ortamında iyi arkadaşlar olduk. Sosyalist Birlik Partisi'nde ve genel olarak DAC'nde özel nedenlerden ötürü süren daha büyük manevi hürriyetten dolayı bana ne kadar da gıpta ediyorlardı! Parti içinde ve özel olarak bilim alanında Marksizm-Leninizmi daha da geliştirmek için nasıl da ortak planlar yapıyorduk! Buna bir örnek: Modeste Rubinstein ve ben, birbirimizi 1930'dan beri tanıyoruz. İkimiz de kapitalizmin ekonomi-politikçileri olarak Varga'nın öğrencileri idik. Savaştan sonra o Berlin'e geldiğinde, ya da ben Moskova'ya gittiğimde veya 1965'de Adis Abeba'da yapılan bu Pugwash Konferansı gibi uluslararası platformlarda görüşüyorduk. Orada, kalkınmakta olan bir ülkede nüfus sorunları da gündemde yer alıyordu. Sovyet delegasyonu, hızlı nüfus artışını önemsiz görme ve alışılmış kaba anti-Malthusçü çizgiyi savunma şeklinde bir kararla gelmişti. Yani savundukları şuydu: Gelişmekte olan ülkeler sosyalizme geçince nüfus sorunu çözülür. Bu ülkelerdeki nüfus sorununa vakıf birisi, onlara karşı böylesi bir argüman ileri sürülemeyeceğini bilirdi. Modeste de böyle ucuz görüşler savunmak yerine, susmaya karar vermişti. Zira, doğal olarak delegasyonun kararının tersini savunamazdı. DAC'nde nüfus sorunlarıyla pek ilgilenilmemişti. Ancak biraz babam dolayısıyla, biraz konunun içinde olduğumdan, bu sorunlarla ilgili tezi ben hazırladım. Tez, bugün genel olarak bu sorunla ilgili savunduğumuz çizgiye doğru bir adım idi. Modeste ve ben tezi gözden geçirdik. Bana, mutlaka bu çizgiyi savunmam gerektiğini, kendisinin elinin kolunun bağlı olduğunu, ama sosyalist ülkelerin şimdiye kadarki görüşlerini sürdüremeyeceklerini söyledi. Tavsiyesine uydum ve ikimiz de Marksist bilimimizin gelişimine yaptığımız bu küçük katkıdan ötürü büyük sevinç duyduk. Görüşümüz, gelişmekte olan veya emperyalist ülkelerin bize yakın bilim adamları tarafından da dostça karşılandı.

Bunları niye anlatıyorum? Sadece sana şunu göstermek için: Nasıl illegal mücadelede ya da savaşta arkadaşlıklar ortak yaşamın "maceraları" sonucu doğuyor, varolanlar da pekişiyorsa, Marksist-Leninist düşüncelerin kabul ettirilmesi için yapılan ideolojik mücadelede ve bilimlerin geliştirilmesi çabasında da öyle oluyor. Modeste ve Sovyetler Birliği ya da diğer sosyalist ülkelerdeki arkadaşlarla kimi görüşmelerde, ülkelerimizde şimdi neye karşı mücadele ettiğimiz, şimdi neyi kabul ettirmeye çalıştığımız sorusu doğdu. İşte Macaristan'da Molnar ve Fogarasi, Sovyetler Birliği'nde Pankratova ve Çmelnitskaya ve zaman zaman ya da tüm yaşamları boyunca Marksist ilerlemenin öncülüğünü yapmış, ağır yenilgilere uğramış, ama daima ileriye doğru gitmiş birçok başka yoldaş. Kimileri bugün unutuldu gitti, kimisi Pankratova gibi ölümü aradı, başkaları hasta ve bitkin bir şekilde, arkadaşım Yerussalimski gibi, ölüme daha fazla direnmek istemedi ve yine kimi başkaları savaştı, her zaman oportünizme karşı ikinci cephenin varlığının bilincinde olarak son nefesine dek bilimin gelişmesi için çarpıştı. Aptallık ve dogmatizme boş yere saldırdığı söylenen tanrılardan daha da güçlü bir şekilde.

Pankratova ve Çmelnitskaya yoldaşlar, daha henüz genç kız oldukları iç savaşta olağanüstü bir rol oynamışlardı. Lenin'in onları seçkin davranışlarından ötürü X. Parti Kongresi'ne davet ettiği ve sonradan o zamanki en yüksek parti okulu olan "Kızıl Kürsü"ye gönderdiğini anlatmışlardı bana. Pankratova tarihçi oldu. Sonraları da "Stalin'e korkunç derecede sadık" biri. Onunla arkadaşlığımız bilimsel çalışmalarını yeniden canlandırdığı Kruşçev zamanında başladı. Yürekli çıkışlarıyla "tepki uyandırdığı" ve eskiye dönüleceğinden korktuğu anlarda hep birbirimizin yanında olduk.

Çmelnitskaya'nın durumu ise bambaşka. O, Varga'nın öğrencisi ve Varga yirmili yıllarda Almanya'dayken onun yardımcısı olmak şansına sahip oldu. Böylece sürekli olarak onun tavır ve düşüncelerinden etkilendi. Çok zorluk çekti. Kişisel olarak dersen, gene öyle. Fakat başı daima dik, yoluna devam etti. Mücadeleciliği, tüm alımlılığı ve yaşama hırsı ile. Sanırım yirmili yılların sonunda ekonomi politik öğretmeni olarak Frunze Akademisi'ne gitmişti. Savaş sonrası kimi generallere rastladım, askeri akademideki yüzbaşılık ya da binbaşılık anılarını anlatırken onun adı geçtiğinde gözlerinin içi gülerdi. Verdiği ilk kursa giden bir subayın hatırladığı kadarıyla, üçüncü dersinden sonra, Sovyetler Birliği'nin eskiden yarı-sömürge olan küçük uluslarından üst rütbede bir subay kalkmış ve şöyle demiş: "Çmelnitskaya yoldaş, üçüncü defadır sizin ekonomi politik dersinize geliyorum, gittim, Kapital'in ilk bölümünü okumaya çalıştım. Fakat yoldaş, açıkçası, hiçbir şey anlamadım." Çmelnitskaya yoldaş, daha kursun başında karşılaştığı bu başarısızlık nedeniyle üzgün ve canı sıkılmış haldeymiş ki, o ara Akademiyi denetlemekte olan ve derse girmiş bulunan Budyonni atılıp, Çmelnitskaya'yı zor durumdan kurtarmak amacıyla, "Yoldaş! Artık bilmen lazım. 'Kapital', her tarafta çarların hüküm sürdüğü bir ortamda yazıldı. Marx da haliyle gayet üstü kapalı ifadeler kullanmak zorundaydı." demiş.

Çmelnitskaya zekiydi. Yaşama sevinci ile doluydu. Yorulmak nedir bilmezdi! Onu son olarak Moskova'da gördüğümde, doktorların yorucu gezilere çıkmasını istemediklerinden bahsetti. (Çmelnitskaya Merkez Komitesi'nin propagandacısıydı.) Ama dikkatli yaşamak için artık çok yaşlı olduğunu söylemişti. Tam da doktorların öngördüğü gibi öldü. Çalışmanın ortasında bir kalp krizi sonucu.

Üstelik ne kadar mütevaziydi. Altmışıncı doğum gününün üzerinde neredeyse hiç durulmaması elbette utanılacak bir şey. Ama o da bunu hatırlatmak için hiçbir şey yapmadı zaten.

Genç bir bilimadamı olarak, "Büyük Sovyet Ansiklopedisi"nin ilk baskısına, ki bu baskının kalitesine bir daha hiç ulaşılamadı, devlet tekelci kapitalizmi üzerine bugün artık klasikleşmiş olan bir makale yazmıştı. Bu konu sonraları Marksist-Leninist teoride uzun süre unutuldu. Yeniden gündeme geldiğinde, Çmelnitskaya özellikle F. Almanya'yı da gözönünde tutarak, konuya yoğun biçimde eğildi. Varga'ya, çalışmalarını topladığı son kitabını yayınlamasında yardımcı oldu. Bu yürekli düşünür bana, kitabı çıkarırken Varga'yı "fazla özgür beyanlardan" vazgeçirmek için nasıl akla karayı seçtiğini anlatmıştır.

Özel çevresinde çok çekici ve canlı bir sohbeti vardı. Sohbette hiç dedikodu yapmazdı. Sosyalist toplumun gelişimi, özel olarak bizim ve onun ülkesinde bilimin ve bilimadamlarının durumu üstüne konuşmaktan hoşlanırdık. Saygı duydukları ve duymadıklarını ne kadar açıkça ifade eder ve bunları daima nasıl da doğru terazilerdi. Nihayet, Varga'dan bahsetmek ikimizin de ne çok hoşuna giderdi!

Büyük bir tarihçi olan arkadaşım Yerusalimski ise çok başka bir karaktere sahipti. O da bir zamanlar Varga ile çalışmıştı. Fakat öncelikle uluslararası politika alanında. Kruşçev'in görevi almasından kısa bir süre sonraydı. Evimize son gelişiydi. Yakında çıkacak olan yeni kitabından söz etti. Kitabın çıkması aylarca gecikmişti. Çünkü yayınevi, önsözde ne yapıp edip Kruşçev'den bir alıntı yapmasını istemiş. Halbuki bunun konu ile hiçbir ilgisi yokmuş. "Ama" dedi gülümseyerek, "şimdi benim yazdığım gibi yayınlanabilecek." Zaman zaman bizzat kendisi de kişi kültüne kapıldıysa da, gerçekten önemli bir tarihçiydi. Onu evinde ilk ziyaretimde, bana çalışma odasındaki cam bir dolabı göstermişti. İçeriden ışıklandırılan bu dolapta, Bismarck'ın "Düşünceler ve Anılar"ının çevirisine yazdığı giriş bölümünün Stalin tarafından okunmuş ve düzeltmeler yapılmış müsveddesi duruyordu.

Sieke kuyumculuğu öğrenmişti ve hep bir kuyumcu olarak kaldı. Sözleri ve eylemi, tavsiyeleri ve kişiliği hep altınla işliydi. Düşman karşısında zorlu bir savaşçıydı. Kendi saflarımızda Marksizm-Leninizmin her türlü "oportünist modernleştirilmesine" karşı kaya gibi durdu. Bir bardak suda kopartılan fırtınalarda akılbaşında bir sükunet adası, gerekli fırtınanın kopmadığı yerde ise yanardağ idi.

Onu kırk yıl kadar önce tanıdığımda ekonomik sorunlarla ilgileniyordu. Bizlere veda ederken ise, sosyalizm dünyasında ünlü, sermaye dünyasındaysa düşmanlarımızın çekindiği, dostlarımızın derin saygı duyduğu, kapitalist ekonominin analizinde sınanmış bir usta idi.

Ölümünden iki gün önce onu hastahanede ziyaret etmiştim. Bana, yeni tamamladığı bir makaleden söz etti. Ayrılırken ziyaretimden ötürü teşekkür etti, ben de beraber olduğumuz için ona teşekkür ettim.

İyi bir bilimadamı ve yüce bir kişiliğe sahip olağanüstü bir yoldaştı. Cesur, dürüst, fedakâr ve mütevaziydi. İngitere'deki iktisat çalışmalarında onu ben yönlendirmiştim. Sonradan Alman Ekonomi Araştırmaları Enstitüsü'nü bir müddet beraberce yönettik. Ta ki, o tek başına yöneticiliği alıp, F.Almanya Cumhuriyeti hakkında o güne kadar çıkmış en iyi ekonomik raporları yayınlayana dek.

Grete Wittkowski, Cumhuriyetimizin ilk yirmibeş yılındaki olağanüstü kadınlardan biridir. Ekonomimizin yönetiminde üst düzeyde, en son da Devlet Bankamızın başkanı olarak çalıştı. Henüz öğrenciyken Partiye girdi. İsviçre'ye iltica etti, Basel'de doktora yaptı. Almanya'ya yönelik Parti çalışmasında bulundu. Sonradan İngiltere'ye gitti ve oradaki örgütlenme çalışmasını üzerine aldı. Dosdoğru bir kişiliği vardı. Belirleyici olanı çabucak kavrardı. Devletimizin yöneticisi olarak enerjik ve içi içine sığmaz kişiliğini tembeller ve ortalığı toz pembe gösterenler sevmez, en iyi yoldaşlar ise derin saygı beslerdi. Birlikte çalıştığı kişilerden sıcakkalplilikle, cömertçe çaba beklerdi ve onlardan verebileceklerinin en fazlasını alırdı.

Gençlik arkadaşını İspanya'da kaybeden ve hiç evlenmeyen Grete, çocukları sever ve ailemizde kendisini evinde hissederdi. Büyükninenin yaptığı güzel yemekleri afiyetle yerdi. Bir keresinde gene bizde iyi ve çok yemişti. Büyükninen doyup doymadığını sordu. "Evet" diye yanıtladı, "ancak kâfi geldi. İyi ki hiç dökmedim, yoksa doyamayacaktım."

Wolfgang Steinitz hakkında da bir şeyler söylemek istiyorum. Onunla Alman-Sovyet Dostluk Derneği'nde ve bizim Bilimler Akademisi'nde beraber çalıştık. Mezarı başındaki konuşmamda, ondan büyük bir insan, önemli bir bilimadamı, iyi ve sadık bir yoldaş olarak söz ettim.

"Evet, Wolfgang iyi ve sadık bir yoldaştı! Merkez Komitemizin onun ölümü dolayısıyla yayınladığı yazıda 'devrimci Alman işçi sınıfına sıkı sıkıya bağlıdır' deniyor. Onun yoldaşları olan bizler, 44 yıl süren siyasi yaşamının Partimizin böyle bir hükmüyle değerlendirilmesinden onur ve mutluluk duyuyoruz.

Gerçekten de Wolfgang örnek bir yoldaştı. Düşmanla mücadelede sert ve tavizsiz idi. Yaklaşan ve kazanılması gereken kavganın bilincinde, zeki ve yoldaşları arasında doğru gördüğünü kararlılıkla savunan biriydi.

Evet! Wolfgang önemli bir bilimadamıydı. Yaratıcı, çok yönlü, dünyaca ünlü bir otoriteydi. Ulusal ve uluslararası planda defalarca onurlandırılmış, kendisine çeşitli mevkiler verilmişti. İki kez Cumhuriyetimizin ulusal ödülünü aldı. Macar Bilimler Akademisi onu onur üyesi yaptı. Uluslararası Antropoloji ve Etnoloji Bilimler Birliği başkan yardımcılığına seçti... İşte, kırk yıla ve dörtyüz yayına uzanan, öncelikle dilbilim, folklor ve edebiyat araştırması alanındaki bir bilim yaşamını süsleyen üç onurlandırma. Esasen bilimadamı Steinitz'i diğerlerinden ayıran onun özellikle çok yönlü oluşudur. Üç bilim dalında yaratıcı bir araştırmacı, büyük bir öğrenci kitlesini cezbeden bir öğretmen ve eğitimci, bir bilim organizatörüydü. Bilim organizasyonunda 'Yeni Rus Kütüphanesi', 'Günümüz Almancası Sözlüğü', 'Marx-Engels Sözlüğü', uluslararası 'Halk Masalları' dizisi gibi girişimleri hayata geçirdi ve bazılarını bizzat yönetti. Aynı zamanda Humboldt Üniversitesi Fin-Uygur Dilleri Enstitüsü ve Alman Bilimler Akademisi'nde Alman Folklor Enstitüsü müdürü idi. İyi ve sadık bir yoldaş, önemli bir bilimadamıydı Wolfgang Steinitz. Yaşamının sonunda böyle bir hükümle değerlendirilmek biz bilimadamı yoldaşlarından hangimizi sevindirmez ve gururlandırmaz? SSCB Bilimler Akademisi üyesi olmamasına rağmen, onun bizim akademimizin bir üyesi olmasına katkıda bulunmaktan gurur duyuyorum. Bilimsel ürünleri ve genç bilimadamlarımızı yetiştirmekteki çabalarıyla bunu hakketmişti. Bir dizi yayından ötürü 1958'de partimde şiddetle eleştirilirken ve sözkonusu yayınların revizyonist olduğunu açıklamam istenirken, kararlılıkla yanımda yer aldı. İdeolojik zorluklarda iyi ve sadık bir dosttu. Tarih biliminde bilimsel ilerlemenin en ön safında çarpıştı. SSCB Akademisi Tarih Enstitüsü'nde bir Tarih Araştırma Metodolojisi Bölümü açılmasında başı çeken oydu. Sonra bu bölüm, öğrencisi Gefger tarafından yönetilmiş ve bir zaman sonra da ne yazık ki kapatılmıştır.

Kendisine Sovyet Dünya Tarihi'nin bir cildini yayınlama sorumluluğu verildiğinde, gerçek bir bilimadamı olarak çok iç çekmiştir herhalde. Bu işten dolayı çok sıkıntı çekti. Resimlerin seçimine varıncaya dek, karşısına bir yığın "ideolojik" zorluklar çıktı. Ama ikimiz için de sorun açıktı: Başka hiçbir sosyalist ülke, Marksist bir dünya tarihi ortaya koyacak durumda değildi. Diğer yandan, ikinci ya da üçüncü sınıf bir çalışma da çıksa, böyle bir tarih gerekliydi. Sonunda dişini sıktı, kendi birinci sınıf çalışmalarından vazgeçti ve cildi yayınladı.

Görüyorsun, bizim zamanımızda kendini sosyalizme adamış bilimadamlarının önünde ne tür görevler varmış, ne zor kişisel ve toplumsal kararlar almak durumunda kalmışlar ve bir bilimadamı yoldaşın manevi olarak diğerinin yanında yer alması yüreğimize nasıl su serpmiş.

Onu en son Berlin'de gördüm. Sanırım bronşit ve akciğer iltihaplanmasından mustaripti. Mücadeleler onu yorgun düşürmüştü. Fakat Moskova'ya dönebilmek için iyileşmek istiyordu.

Henüz genç olduğu yıllarda hayat doluydu. Benim gibi çok ve iyi şeyler yemekten zevk alırdı. Fazla paramız olmamasına rağmen, ne zaman görüşsek birinci sınıf bir lokantaya giderdik. Her seferinde de kim ısmarlayacak diye çekişirdik. Bir keresinde, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraydı, bu çekişmemizin saçma olduğuna karar verdik. Bundan böyle, yemek yiyeceğimiz gün yayınlanan merkez yayın organlarına bakacaktık. Kendi merkez yayın organında en sıkıcı makaleyi gösteren yemeği ısmarlayacaktı. Gel gör ki, çekişmemiz son bulmadı. Zira o eleştirici bir gazete okuyucusu, ben de eski bir gazeteci olarak basınımızın yayınlarından haliyle memnun değildik.

İngiltere, Fransa ve ABD'deki dost ve tanıdıklarım arasında sadece biri ile olan ilginç karşılaşmamızdan söz edeceğim. Bu kişi olağanüstü bilgili, kaydadeğer doğabilimcisi J.B. Haldane'dir. İngitere'deki partinin merkez organı "Daily Worker"a ilgi gören, parlak makaleler yazardı. Genel Öğrenci Birliği'nin bir toplantısında ikimiz de birer konuşma yapmış ve kahvaltıda buluşmuştuk. Beni herhalde yayınlarımdan tanıyor olmalıydı, dostça hatta içten bir şekilde selamladı. Boş bir masaya oturduk, garson geldi, yemeği ısmarladık. O, çift porsiyon yulaf ezmesi istedi. Çabucak gelen ezmeyi hiç konuşmadan ve yoğun bir zevkle yedi. Arada sırada da bana bakıp, dostça gülümsüyordu. Ezmeyi bitirince garsona işaret edip bir çift porsiyon daha söyledi, onu da afiyetle hiç konuşmadan, yine ara sıra bana bakıp gülümseyerek yedi. Belki şimdi benimle bir-iki kelime konuşur diye düşündüm. Çünkü bu arada kahvaltımı da bitirmiştim. Fakat ikincisini daha yeni bitirmişti ki, tereddüt eden garsona gürleyerek koskoca bir yulaf ezmesi daha ısmarladı. Her ne kadar yine tek kelime konuşmadıysa da, o günkü gibi rahat ve keyifli bir kahvaltıyı pek az yapmışımdır. Ayrılmamız da gene içten oldu. Sonradan ortak bir kadın arkadaşımızdan öğrendiğim kadarıyla, Haldane ona benim ne rahat ve iyi bir kahvaltı yoldaşı olduğumu anlatmış. Tabii bu arkadaşıma kahvaltıyı anlattım. O da bana kendi evlerindeki bir kahvaltıdan söz etti. Onlar da kahvaltıda yulaf ezmesi yerlermiş. Kadın arkadaşım pazartesileri tüm hafta için ezmeyi hazırlar ve hafta içinde de sadece bir ısıtmak kalırmış. Haldane, pazartesi akşamı verilen bir seminerden sonra onlarda gecelemiş. Ertesi sabah da kalkıp tüm hafta için ayrılan yulaf ezmesini bir oturuşta yemiş. Haldane o sıralar herhalde İngitere'nin en tanınan biyokimyacısıydı. Ülkesinin kuşkusuz en popüler doğabilimcisi idi. Uzun süre Komünist Partisi üyesi kaldı. Sonradan, kendisinin en yakından ilgilendiği konu olan genetik alanında Lissenko'nun safsatalarına kızarak partiden ayrıldı. Ama sonra da hiçbir zaman partiye karşı düşmanca bir tavır takınmadı. Büyük bir kişilikti. Onunla dostça ve suskun geçen bu kahvaltımızı hâlâ keyifle hatırlarım.

Anılarımı bitirdikten bu yana iki büyükninen ile Grete Wittkowski ve Siegbert Kahn gibi çok yakın dostlarım öldü. İkisi de Cumhuriyetimizin kuruluşunda (değeri bugün pek az bilinen) roller oynayan ve anıları baki kalması gereken dostlardır. Ölümünden sonra Kahn üzerine "Weltbühne"de şöyle yazmıştım:

"Gençliğinden beri Partide, önce 'doğal olarak' gençlik örgütünde, sonra 'doğal olarak' hapis ve sürgündeydi; sonra doğal olarak sosyalist toplumumuzun kuruluşunda çok aktif bir faaliyet içinde oldu: SED (Almanya Sosyalist Birlik Partisi) Merkez Komitesindeydi, Alman Ekonomi Enstitüsü müdürlüğü yaptı ve artık sağlığı bozulduğunda da fevkalade bir yayıncı oldu."

Ama Wolfgang'ı anlatmaya bunlar yetmez. O bunların ötesinde büyük bir insandı. Nerede ve ne zaman olursa olsun yoldaş ve bilimadamı Wolfgang'a özel bir nitelik kazandıran da budur. Ya da, belki daha doğrusu, sadece o değil, çevresindeki herşey bu arada bizler de onun varlığıyla özel bir nitelik kazanmıyor muyduk? 1946 kışının soğuğunda, tahrip edilmiş bir caddede, onu gördüklerine sevinen insanların arasında bisikletinden inip, şehrin yıkıntıları ortasında herhangi bir yüksek okul sorununu tartışırken, ya da geniş, demode çalışma oda-

sında Akademi başkan yardımcısı olarak kendisiyle konuşurken, insanın çevreye duyduğu yabancılık birden kaybolur ve içi ısınırdı. Acelesi olanın birden zamanı oluverir, bitkin olan canlanırdı. Tüm büyük insanlar gibi o da başkalarını daha iyi bir insan yapardı. Sıkıntısı olanı teselli eder, toku acıktırır, çekingene cesaret verir, ufak işlerde kaybolanları büyük hedeflere yöneltir, büyük laflarda boğulmak üzere olanları günlük yaşamın sorunlarıyla harmanlardı. Wolfgang, 'genellikle sevilen' denecek biri değildi. Onda büyük insanlarda görülen, Lenin'in Gorki'de takdir ettiği gibi bir içi içine sığmama vardı. Ama ne kadar çok seveni ve sayanı vardı! Öğrencilerden, asistanlara ve akademi üyelerine, şoförlerden ve büro çalışanlarından, Partinin eski yöneticilerine kadar.

Hak ve haksızlık konusunda güçlü duygulara sahipti. İster büyük çapta, dünya genelinde olsun, isterse küçük çapta, kendi etki alanında olsun, her yerde ve gayet somut bir duyguydu bu. Cumhuriyetimizin tanınması ya da genç bir bilimadamının haksız yere küçümsenen başarısının kabul edilmesi için verdiği mücadeledeki sabır ve sebatı sonsuzdu.

Çok yürekliydi. Boyun eğme ve korkaklık onun için hakir görülecek şeylerdi. Düşman karşısında da, dost karşısında da cesurdu. Bu ikincisi daha da zordur. Otoriteye anlayışla boyun eğdi. Ama hiçbir zaman güç ya da mevki karşısında diz çökmedi. Yaşamının tılsımı, açıkyürekliliği ve dürüstlüğüydü. Bu özelliği onu çekemeyenleri hareketsiz kılıyor, önceleri aldırmayanları harekete geçiriyor, iyi niyetlileriyse ayaklandırıyor, coşturuyordu. Tüm bunlara ek olarak, son yıllarda giderek olgun ve tatlı bir gülümseyiş halini alan, temiz ve neşeli bir kahkahası vardı. Bu gülümseyişinin sürekliliğini biraz da, daima yanında olan Inge Steinitz'e borçluyuz.

Bugün Wolfgang Steinitz'in fani varlığından ayrılıyoruz. Koruyacağımız ne kadar çok şey verdi bize: Wolfgang, Parti yaşamına ne çok şey kattın. Ya 1933 öncesi aynı saflarda çarpıştığın ve belki de hapiste ya da toplama kampında seni düşünerek bir nebze olsun cesaret ve güven kazanan yoldaşlarına verdiklerin.. Bu bir nebze kimbilir kaç kere belirleyici olmuştur! Ya da Sovyetler Birliği'nde ve İsveç'te sürgünde yaşayan yoldaşlarının zor zamanları aşmalarına yaşama sevincin ve iyimserliğinle farkında olmaksızın yaptığın yardım.. Ki onlar da böylece artan bu yaşama sevincini başkalarına aktarabilmişlerdir. Bir de 1945 sonrası, senin şu ya da bu yanını örnek alan ve bu meziyetlerini senin belki de adını bile bilmeyen çocuklarına ve torunlarına aktaranlar var.

Yaratıcı hizmet verdiğin bilime ne çok emeğin geçmiştir! Yeni düşünceler, yeni yöntemler, büyük girişimler var senin adınla anılan. Çeşitli alanlara, gerçeği kavramamızı kolaylaştıran yeni anlamlar kazandırdın. Daha derin kavrayışa, daha katıksız gerçeğe giden yolun bir bölümünü bize gösterdin. Kılavuzluk ettiğin bu mesafe, bilimin ebedi kitabına Steinitz adıyla geçmiştir. Bizden sonra gelecek tüm kuşaklar için mutlak gerçeğe giden yolun bir bölümünü artık kararmayacak şekilde aydınlatmak ve en uzak geleceği biçimlendirenler arasına katılmak ne güzel ve ne onur vericidir. Yaşamımızın geri kalan bölümünde biz eski dostlarına ne çok şey bırakıyorsun Wolfgang. Tabii şu olgun ve tatlı gülümseyişini de!"

Mezarı başında konuştuğum bir arkadaş ve bilimadamı daha var. O da Wolfgang Steinitz gibi, yaşamının sonunu "kıt bir resmi takdirin gölgesinde" geçirmişti..Buna rağmen olağanüstü bir bilimadamı, yani Marksist idi. Fritz Behrens'ten bahsediyorum. Onun hakkında şöyle demiştim:

"Buraya, denildiği gibi, Fritz Behrens'e elveda demeye geldik. Onu saygıyla anacağız. Ama böyle bir davranışa Fritz izin vermeyecektir. Kendisini sürekli hatırlatan yine o olacak ve böylece sık sık aramızda bulunacaktır.

Diyelim birinin, Cumhuriyetimizin ilk yıllarına ait bir sayıya ihtiyacı oldu. Çıkardığımız ilk İstatistik Yıllığını eline aldı. Önsözde şu imzayı bulacaktır: 'Devlet İstatistik Merkezi Başkanı Prof. Dr. Fritz Behrens'. Evet, onun başkanlığında mükemmel resmi istatistikler yayınlandı. Bu bilgilere ihtiyacı olanlar bu çalışmaları unutmayacaktır. Fritz daima onları bize hatırlatacaktır.

Fritz nerede çalıştıysa orası filiz verdi, ışık saçtı. Werner Krauss, Ernst Bloch ve Fritz Behrens üçlüsü üniversitelerimizden birinde birkaç yıl bu ışığı saçtılar. Werner Krauss daha o zamanlar dünyaca tanınmış bir romancıydı. Ernst Bloch filozof, Fritz Behrens de genel olarak Marksizm-Leninizmin, özellikle de ekonomi politiğin önde gelen savaşçılarındandı. Üstelik de üçü ayrı ayrı sivrilmekle kalmayıp, kollektif çalışma yürüterek hem ilerlemeye, hem de gerçeğe ve işçi sınıfına bir bütün olarak hizmet verecek bir üniversite için mücadele ettiler. Engels 'Ludwig Feuerbach'ta tüm bilimadamlarına şöyle seslenir: 'Bilim ne ölçüde kimseye aldırmaz ve önyargısız olursa, işçilerin çıkar ve çabalarıyla o denli aynı doğrultuya gelir.' Onlar ve etraflarında toplanan genç ve yetenekli insanlar Engels'in gerçek öğrencileriydiler. Leipzig'de Fritz'in etrafındaki genç öğrencilere ve asistanlara heyecan veren işte bu yaklaşımdı. Her üçünü birbirine bağlayan da buydu. Karşılıklı saygı ve yakınlık duyarak, üçü de, ancak birçok bilim dalının karşılıklı ilişkileri içerisinde kavranabilecek gerçeğe,genel bir kültür ve Lenin'in daima beklediği eleştirici yaratıcılıkla yaklaşabiliyorlardı.

Aynı yaratıcı yoğunluğa Fritz İktisat Enstitüsü'nde çalışmaya başladığı zaman bir daha rastlarız. Burada Marx'ın ana öğretisi temelinde sosyalizmde iş verimini ele alan bir bilim kurdu.

Fritz ve yakın çalışma çevresini ayırdeden şey, daima yapılacak işe hevesle sarılma, araştırmaya karşı duyulan heyecan ve kendini adama idi.

Bir de kişiliğine uygun olarak, atmosfer temizliği diye adlandıracağım bir şey vardı. Entrikalar, taktikler ve kariyerizm, bürokrasi ve bizans oyunları ve manevi serserilik onun yanında barınamazdı.

Fritz güçlü bir kişilikti. Engels'in istediği gibi bilimde kimseye aldırmaz bir tavır alabiliyordu. Fritz sade bir kişiliğe sahipti. Bu nedenle Engels'in dediği gibi bilimde önyargısız hareket edebiliyordu. Fritz hassas bir insandı. Bu çevresini saran rakipleri için bir şanstı.

Fakat kendisi için bu bir talihsizlikti. Zira, hiçbir şeye aldırmadan, tarafsızca, dogmatizmi ve söz sahibi otoriteyi umursamadan bilimsel gerçeği arayan kişi, bugünkü koşullarda da çok şeye tahammül edecek güçte olmalıdır. İşte o, bunu yapamadı. O nedenle yaşamının sonunda artan hastalığının daha da koyulaştırdığı bir gölgede kaldı. Belki de tersi olmuştur, artan hastalığı kaba saldırılara karşı koyma gücünü azaltmıştır.

Her nasılsa tam da bu dönemde en kapsamlı eserini yarattı: 'Ekonomi Politiğin Tarihi'. Bu eserin son cildi Akademie Verlag'da baskıya hazır duruyor. Marksist ideoloji araştırmasında standart bir eser.

Gene bu dönemde kendisine başvuranlara da tavsiyelerde bulundu. Geçen yıl Hegel'in 150. ölüm yıldönümü nedeniyle Hegel ve ulusal ekonomi üzerine bir makale yazmam rica edildiğinde, gözden geçirmesi için taslağı kime gönderdim? Tabii ki uzun yıllardır bu sorunla ilgilenen Fritz'e. Taslağı iyi bulduğunu söyleyince makalemin değeri gözümde bir kat daha arttı.

Ben dahil çoğumuz için Fritz'le çalışmak sadece zevk vermekle kalmamıştır. Aynı zamanda bir onur da duymuşuzdur. Bunu hep böyle hissettim. Bu duygumuzu sadece ona değil, daha çok, başkalarına açıkça söyledik. Bu yüzden son doğumgünüm dolayısıyla toplanan makalelere, Fritz'in benim bir makalem hakkındaki eleştirici ve tamamlayıcı notlarını da eklemişler. Bu elbette bir yığın matematik formüldür. Ekonomi politikte matematiği kullanma zamanla onda gerçek bir tutku halini aldı. Fakat bu tutkunun başka ilgi alanlarına bir zararı da dokunmadı. Zira birkaç ay önce son defa görüştüğümüzde, büyük bir ilgiyle Kant'ı okuduğundan bahsetmişti. Belki bir saat Kant, Fichte ve Hegel'in birçok düşüncesinin güncelliği üzerine tartıştık. Bir yandan da Hanna'nın güzel kahvesinden içtik. En büyük torunu, belki biraz da konuştuğumuz konulara şaşarak, bizi dinlemekteydi.

Sevgili Hanna, eğer Fritz ile karşılıklı dostluğumuzdan çok söz ettiysem beni bağışla. Ama bu dostlukta Fritz'in tüm olağanüstü özelliklerinden birşeyler, hatta benim için hemen herşey vardı. Onun yakınında olan bizler onun seninle, çocukları ve torunlarıyla nasıl mükemmel bir aile yaşamı olduğunu biliyoruz. İkinizin nasıl beraberce yarım yüzyıl sınıf savaşında yer aldığınızı, bu arada senin ona nasıl daima bir dayanak olduğunu, bir zamanlar denizci olan kocanın eski tutkusu depreşip yelkenciliğe kapıldığı zaman bile onu yalnız bırakmadığını, geride bıraktıklarına da senin sadık ellerinin özenle bakacağını biliyoruz.

Evet, daha çok Fritz ve kendimden söz ettim. Ama diğer arkadaşlar, kendi çalışma arkadaşları ya da eski öğrencileri de yerimde olsalar benim gibi konuşacaklardı. Çünkü gayet doğal olarak akıllarına ilk gelen Fritz'le ilgili kişisel anıları onlara yaşamlarındaki şu ya da bu önemli anı hatırlatacaktır. Bu hep böyle olacaktır. Sırf en yaşlıları olduğum için ben konuştum. Ve şimdi, Fritz'in önünde şükranla eğilirken, eminim ki birçoğumuz sadece bugün değil yaşamları boyunca bu duyguyu besleyecektir."

Sana bir başka eski dosttan, son derece kendine özgü biri olan Rolf Wagerführ'den bahsetmek istiyorum.

Öğrenci iken Komünist Gençlik Birliği'ne üye imiş. Sonradan bizden kopmuş. Onunla, ancak 1929 yılında ABD'den dönüşümde tanıştım. O sıralar Konjonktür Araştırmaları Enstitüsü'nde çalışıyordu. Ölümü üzerine yazdığım yazıda, önce enstitünün konjonktür araştırma yöntemlerini bana tanıtmasını istediğim dönemden bahsetmiştim:

"Enstitüdeki işine nasıl da çoşkuyla sarılıyordu. Bir sürü yeni düşünce, yeni plan ve bunların yanında çalışmalarıma ve tasarılarıma gösterdiği içten ilgi. Kimi yaşlı bilimadamı, neredeyse elli yıl geçtikten sonra böyle bir buluşmayı hatırladığında, o zamanlar ne kadar gençtik! diye bir duyguya kapılabilir. Fakat ben Wagenführ'le son karşılaşmamızı düşündüğümde, yanlızca şunu söyleyebilirim: On yıllarca sonra da o nasıl bir coşkuyla çalışıyordu, yepyeni düşünceler ve planlarla doluydu, aynı zamanda benim çalışma ve tasarılarımla içten bir şekilde ilgileniyordu. Bazı bilim adamlarında böylesine bilimsel bir yoğunlukla ileri yaşlara kadar çalışabilme yeteneği olsa gerek. Jacob Grimm, Theodor Mommsen ve ileri yaşlara daha yeni girmişken ölen Rolf Wagenführ de böyle biriydi.

1929'da Konjonktür Araştırmaları Enstitüsü, 'Ekonomi Araştırması Alanında Rusya'daki Çalışmalar' diye bir derleme yayınlamıştı. O sıralar Sovyet ekonomi araştırmasının parlak bir dönemiydi. Girdi-Çıktı yöntemi (Input-Output-Methode) geliştirilmişti. Biz Almanya ve ABD, konuyu "görüştükten" sonra, Sovyet konjonktür araştırmasını tartışmak için ikinci defa buluşmak üzere sözleştik. O, Sovyet araştırmalarını benden daha iyi tanıyordu. Wagenführ, o sıralar herhangi bir siyasi görüşe angaje olmuş değildi. 'Sovyetler Birliği'ndeki bilimsel başarılara gözlerini yummayan namuslu solcu bir vatandaş' derdim kendi kendime. Ekonomik krizin keskinleşmesiyle bu durum değişti. Gençlik yıllarındaki görüşlerine dönmedi belki ama, Felix Burgk takma adıyla, benim çıkarmakta olduğum 'Finanzpolitische Korrespondenz'e (Mali Politika Yazışmaları) bazı ekonomik irdeleme yazıları yazdı. 1933'te kendisini bilim çevrelerinde dünyaca tanıtan çalışmasını, 'Sanayi Ekonomisi, 1860-1932 arasında Alman ve uluslararası sanayi üretiminin gelişme eğilimleri'ni yayınladı. Böylece nihayet, Day ve başkalarının ABD'de, Dessire'in Fransa'da, Flux ve diğerlerinin Büyük Britanya'daki çalışmalarından sonra Almanya için de sanayi üretimi hakkında 'uzun bir seriye' kavuşmuştuk! Uzman istatistikçiler o gün bayram etmişlerdi. Ama biz bunu kutlayamadık. Enstitü'de kısa bir süre görüştük. O kadar. Çünkü daha fazlası onu tehlikeye atardı. Yine de 'pek bir yahudi gibi' görünmeme rağmen, Enstitü'nün kitaplığında çalışmalarımı sürdürmemi sağladı. Daha uzun bir konuşmamız sadece bir kez daha, o da Enstitü tuvaletinde oldu. Ama her karşılaştığımızda şöyle bir göz kırpıyordu. Ben daha fızla dikkat ediyordum. Ne de olsa bu tür konularda daha tecrübeliydim. 'Çünkü hiçbir koşulda Wagenführ tehlikeye düşmemeliydi'. "

Almanya'yı 1936 ocağında terketmek zorunda kalışımdan sonra on yıl boyunca birbirimizden ancak yayınlarımız yoluyla haberimiz oldu. Tekrar görüşmemiz ne ilginç koşullar altında olmuştu. Alıntı yaptığım yazıda şöyle yazmışım: "1945 yazıydı. Homburg'da Birleşik Devletler Stratejik Bombardıman Araştırması'nda, Almanya'nın 1939-45 arası ekonomik kalkınması üzerine çalışıyordum. Birden, Berlin'deki birimimizin 'önemli bir Alman istatistikçisini' getirdiği haberini aldık. Ertesi gün 'önemli Alman istatistikçi'yi gördüm. Wagenführ'dü bu! Ona öylece 'elkoymuşlardı'. Saatlerce Almanya'daki durumu tartıştık. Sovyet işgal kuvvetlerinin istatistikçisi olarak çalışmaları üzerinde de durduk. Mümkün olduğunca çabuk geri dönmek istiyordu. Bu yüzden Araştırma Başkanı K.Galbraith'le konuştum. 3-4 gün sonra geri döndü. Ne o zaman, ne de sonraları 1936-44 yılları arasında ne yaptığı üzerine hiç konuşmadık. Sovyet işgal gücü için çalışması benim için yeterliydi. Hiçbir zaman benimle o dönem üzerine kendiliğinden konuşma ihtiyacı duymadı."

Wagenführ 1946'da Batı'ya gitti. Orada İngiliz işgal kuvvetlerinin istatistik bürosu başkanı oldu. Sonra sendikaların Ekonomi Enstitüsü yöneticilerinden biri, ardından da Avrupa Kömür ve Çelik Birliği'nin istatistik bölümü başkanı oldu. 1957'de bu işlerin yanısıra, Heidelberg'de bir istatistik kürsüsünü üstlendi ve orada bir 'Uluslararası Karşılaştırmalı Ekonomi ve Sosyal İstatistik Enstitüsü' kurdu. Nihayet 1958'de AET İstatistik Enstitüsü'nün genel müdürü oldu. Bir burjuva istatistikçisi, daha doğrusu tekelci sermayenin bir istatistikçisi için parlak bir kariyer. O benim yaşamımdan, ben de onunkinden tümüyle koptuk".

Bak, sonrasını nasıl anlatmışım: "1945'den bu yana bir daha görüşmedik. Bir yazışmamız da olmadı. Ta ki Uluslararası İstatistik Enstitüsü'nün Belgrad kongresinde tümüyle beklenmedik şekilde tekrar karşılaşıncaya dek. İkimiz de 60 yaşlarındaydık. Son görüştüğümüzde 40, ondan öncekinde ise 30'un biraz üstündeydik. Aramızdaki içtenlik kendiliğinden, katıksız ve her zamankinden güçlüydü. Daha ilk dakikadan itibaren karşılaştığımıza sevinmiştik. O andan itibaren yaşamımızı değiştirmeye söz verdik. Önce düzenli olarak mektuplaşacaktık. Ayrıca mümkün olursa yılda bir defa buluşacaktık. Bu sözü tuttuk. Onun şu sözlerle biten, ölüm yatağında yazdığı mektuba dek: 'Dikte ettirmek çok yorucu oluyor. Mektubun kısalığı için kusura bakmayın. En içten selamlarımla.'

Siyasi bakımdan yakın olduğumuz döneme kıyasla hiç değişmemişti. Sadece bana karşı da değil üstelik. Beni kısa bir süre sonra Heidelberg'de verdiği bir derse davet etti. Öyle seçkin bir topluluğa verilen bir ders değil, öğrencileri önünde, kendi dersinin bir bölümünü. Doğrusu politik bir tavır koyma! Tıpkı büyük eseri, her Marksiste örnek olabilecek iki ciltlik Ekonomik ve Sosyal İstatistik gibi politik bir manifesto.

Bizim Ekonomi Tarihi Enstitüsü'nü ziyaret etti. Kendisi ve öğrencileri konuşmalar yaptılar. Başka sosyalist ülkelere gitti. Oradaki istatistikçilerle ortak çalışmalara girdi. Onun için ne coğrafi, ne de ideolojik bir sınır vardı. Sosyalist ülkelerin kullandığı yöntemlerle emperyalist ülkelerin gayri safi milli hasılasını, Batılı istatistik yöntemleriyle de sosyalist ülkelerin tüm toplumsal hasılasını hesaplaması ünlüdür. Böylece elimizde nihayet karşılaştırılabilir veriler olmuştur.

1965 sonrasında kalan on yılda birbirimizi daha sık gördük. Kimi kez Heidelberg'de, kimi kez Berlin'de buluştuk. Mektuplaştık, birbirimize yazılarımızı gönderdik. Onun çıkardığı bir istatistik dergisine yazı yazdım, Sovyet kitaplarını sağlamasına yardımcı oldum. Wagenführ'den neden bu kadar ayrıntılı söz ettiğimi anlarsın umarım. O, tavır ve gelişimiyle, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin bir insanıydı. Çağımızın başka birçok ilerici insanından tamamen farklıydı. Heidelberg'deki "ultra-sol" öğrencilerin bir lideri bana Wagenführ için şöyle demişti: "Üniversite'deki tek gerçek ve dürüst burjuva demokratı". O, Commandeur de l'Ordre Grandducal de la Couronne de Chene, Grosses Bundesverdienstskreuz (en yüksek F.Alman nişanı, ç.n) sahibi, ekonomik ve sosyal istatistik üzerine Marksist biçimde inşa edilmiş bir eserin yazarıydı."

Sanıyorum, ardından yazdığım yazıyı şöyle bitirmekte hakkım vardı: "Yarım yüzyılda bence o, hep kendine sadık kaldı. Öyle ki, on yıllar süren aralıklar onunla konuşmamızda sadece kısa bir suskunluk doğuruyordu. Bu aralıkların uzunluğunu hissettiren yalnızca tekrar buluşmamızın sevinciydi. İstatistikçiler için de şu destanlarda olan eski savaşçıların gömüldüğü bir yer olmasını ne kadar arzulardım. Böylece onun ölümüyle bir kere daha aramıza giren suskunluğu dağıtır, yeni tasarılar üzerinde konuşurduk. Fakat onun arkadaşları ve öğrencileri olan bizler, neden büyük istatistik çalışmasını onun eserleri üzerine kurarak, onunla konuşmamızı böylece sürdürmeyelim? Sorumluluğunun bilincinde olan her bilimadamı gibi, o da kendine sık sık sormuştur: 'çalışmalarım acaba gerçekten yararlı mı, diye'. Bu soruyu durmaksızın yanıtlayarak, neden ona duyduğumuz şükranı daima belirtmeyelim?"

***

Tabii ki, senin ulusal biyografilerde ya da başka kaynaklarda rastlayabileceğin çok insanla tanıştım. Anılarımda bazılarından söz ettim. Geri kalanlarla olan karşılaşmalarımızda ilginç bir yan yoktu. Bu yüzden senin ilgini çekecek birşey anlatamayacağım onlar hakkında. Bir kısmı da çok şükür henüz hayatta. Onlardan da bu nedenle söz etmeyeceğim.

Yalnız, hoşuna gideceğini umduğum Mikoyan yoldaşla ilgili küçük bir öykü var. Biliyorsun, Mikoyan uzun süre SSCB'de önde gelen yoldaşlardan biriydi, sonunda Sovyetler Birliği Devlet Başkanı oldu. Sovyetler Birliği'ne ilk gidişimde, Mikoyan yoldaşla da bir söyleşi yaptık. Söyleşiden iki saat önce yemek için Metropol Oteli'nde toplanmıştık. Fakat garsonun ikide bir "şimdi, şimdi" demesine rağmen, yemek bir türlü gelmiyordu. Sonunda söyleşiye aç gitmek zorunda kaldık. Mikoyan yoldaş bizi gayet dostça karşıladı ve önce, doğru dürüst bir yemek yeyip yemediğimizi sordu. Diğerleri tabii "yedik" deme nezaketini gösterdiler. Ama bir de ne yediğimizi sorunca, artık bende nezaket falan kalmadı ve "şimdi, şimdi yedik" dedim. Mikoyan yoldaş kahkahayı bastı ve bize yiyecek birşeyler getirtti. 25 yıldan da fazla bir zaman sonra Mikoyan yoldaş IV. Parti Kongremizde bir konuşma yapmaya gelmişti. Konuşması için bazı sayılara ihtiyacı olmuş, Ulbircht yoldaşa aradığı verileri bulup bulamayacağını sormuş. O da "tabii demiş", "yoldaş Kuczynski yoldaş da kongrede. Hemen ona sayıları bulmasını söylerim." Mikoyan yoldaş bir an düşünmüş ve "iyi, iyi" demiş, "Kuczynski yoldaş, tabii yahu, şu 'şimdi, şimdi' yoldaş". Walter Ulbircht büyük bir şaşkınlıkla bakakalınca, o da 1930'daki öyküyü anlatmış. Sonradan bunları Walter Ulbircht'ten öğrendim.

Sana böyle, bir insanın kişiliğinin yalnız bir yönünü yansıtan ilginç birçok küçük öykü anlatabilirim. Ama tek bir tane daha eklemek istiyorum. Belki Webb'leri duymuşsundur. Reformist bir görüşle, geçmişte ve günümüzde emekçilerin durumu üzerine önemli yazılar yazan Beatrice ve Sidney. Lenin'in onlara karşı çok farklı bir tavrı vardı. Gençken sendikacılığın tarihi üzerine kitaplarını (The History of Trade Unionism, Londra 1894) o derece önemli görmüştü ki, Rusçaya çevirip, bir de önsöz yazdı. Sonradan onları reformist olarak da eleştirdi. Lenin'in ölümünden uzun bir süre sonra Webb'ler bizim görüşümüze giderek yaklaştılar. İkisi de 75 yaşını geçmişken (1935), o zamanlar son derece etkili bir eser olan "Yeni Bir Medeniyet: Sovyet Komünizmi?"ni yazdılar. Daha ileriki bir tarihte, ki artık ikisi de sekseninin üstündeydi, büyüknineni ve beni kır evlerine davet ettiler. Bu sayede şahane bir öğleden sonra ve akşam geçirdik. Beatrice, umulmadık derecede canlı, yumuşak ve enerjik, kırılacakmış gibi ince ama gayet kararlı ihtiyar bir kadındı. Son derece canlı el-kol hareketleriyle, şömine ateşinin yanında oturuşuyla doğrusu görülmeye değerdi. Yüzünde keyifli bir gülümseme olan Sidney rahat bir koltukta oturuyordu. Beatrice'den daha küçüktü. Gayet rahat bir izlenim veriyor, az konuşarak bizimle beraber Beatrice'nin tadını çıkarıyordu. Hiç zorlanmadan akşama kadar sohbet etmişiz. Sonunda Beatrice kalktı, "şimdi" dedi, "yukarı çıkıyorum, günlüğümü yazacağım. Tabii haliyle sizden de söz edeceğim". İyi ki, bunu daha önceden bilmiyorduk. Yoksa eminim, beraberliğimiz o ölçüde rahat geçmeyebilirdi. O dönemin günlüğü henüz yayınlanmadı, dolayısıyla "tehdidini" gerçekleştirdi mi bilmiyorum.

Bir sürü insanla omuz omuza, çok güzel çalışmalarımız, mücadelelerimiz oldu. Çok kez de kısa sürelerle. Olaylar bizi ayırana dek. Fakat yıllar sonra, hatta bazen on yıllar geçtikten sonra görüştüğümüzde, birkaç saatlik bir beraberlik olsa bile, her zaman olduğu gibi kendimizi birbirimize gayet yakın hissediyorduk. Hatta bir keresinde bu beraberlik sadece birkaç dakika sürmüştü. Altmışlı yılların sonu, yetmişlerin başıydı. Moskova'da otelimin önünde on yıllardan beri görmediğim bir arkadaşımla karşılaştım. Onu tanıdığım sırada, Sovyetler Birliği'nin güvenlik örgütü Çeka'da çalışıyordu. Büyük bir sevinçle kucaklaştık. Hemen ne yaptığını sordum. "Artık" dedi, "ben de yaşlandım. Bakanlara, bize gelen önemli konuklara eşlik ediyorum". Ertesi günü erkenden gideceğimi söyleyerek, akşama mutlaka görüşmemizi söyledim. Ne yazık ki o gün gene "üst düzeyde bir konukla" Bolşoy'a "Aida" gösterisine gitmek zorundaymış. Hiç değilse ikimize de teselli olsun diye, bunun muhteşem bir gösteri olduğunu duyduğumu söyledim. "Muhteşem gösteriymiş" diye öfkeli öfkeli söylendi, "bugün bunu mecburen 29. defa göreceğim". Tam da böyle şahane bir gösteri olduğu için önemli konuklar oraya gönderilir, o da eşlik etmek zorunda kalırmış. Böylelikle akşam beraber olamadık. Ama otelin çevresinde bir kez daha dolandık. Suskunduk. Çünkü süre, anlamlı bir şey konuşmak için çok kısaydı. İkimiz de birbirimize dostça yakın, her birimiz kafasında eski ortak anılara gömülmüş olarak öylece yürüdük. Tekrar otelin çıkışına gelince eski yoldaşların yaptığı gibi, kardeşçe bir daha kucaklaştık. O gün bugündür de bir daha görüşemedik. Şimdi hayatta mı, hâlâ üst düzeydeki kişilere Bolşoy'a giderken eşlik ediyor mu acaba? Belki ara sıra benim bir kitabımı görüyordur da, o kısa ve güzel beraberliğimizi anımsıyordur.

Nazi cellatlarının elinden kurtuluş

Peter Gingold

Ülkemizde faşist zorbalığa karşı yürütülen mücadelede başka ülkelerin yaşadıkları deneylerden yararlanmak büyük değer taşıyor. Anılar bu deneylerin öğrenilmesinde ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli kaynaklardır. Gazetemiz bu nedenle sayfalarında zaman zaman böylesi anılara yer verecek, okuyucularımızın bu deneylerden yararlı sonuçlar çıkarmasına yardımcı olmaya çalışacaktır. Aşağıda Alman Komünist Partisi (DKP) üyesi Peter Gingold'un "Resistance-Erinnerungen" (Rezistans-Anılar) adlı kitapta yer alan anısını kısaltarak veriyoruz.

DİJON'da 1942 sonbahar ve kış mevsimlerindeki durum, tüm Fransa'dakinin aynısıydı. Faşist işgalciler şampanya içip, Alman radyosundan zafer şarkıları dinliyorlar, Fransa, Ukrayna ve Kırım'dan ele geçirdikleri ganimetleri aralarında pay ediyorlardı. Evlerine gönderdikleri paketler ve seyahat çantaları tıka basa pahalı kumaşlarla, zarif ipekli elbiselerle, konyak, kahve vb. ile doluydu. "Travel Allemand"ın(1) bu yöredeki sorumlusu olarak görevim bu nedenle kolay değildi. Buna rağmen şurada burada askerlerle tanışmam, onlarla ilişki kurmam ve kendilerine yayınlarımızı vermem mümkün oluyordu.

FTPF'nin(2) Dijon'daki yönetimi bir gün bana, Alsaslı bir Alman asker kaçağının kendilerine sığındığını bildirdi. Bu askeri çalışmalarımın içine nasıl çekeceğimi araştırmakla görevlendirildim.

Daha ilk buluşmamızda adamı gözüm tutmamıştı. Konuşurken gözlerini benden kaçırıyordu; sinirli ve tedirgin bir hali vardı; aptal aptal da sırıtıyordu. Fakat bunun, onun içinde bulunduğu durumdan kaynaklanabileceğini düşündüm. Askeri birliğindeki durumu öğrenmeye çalıştım ve ona askerden niçin kaçtığını sordum. Cevapları pek ikna edici değildi. Müteredbit olmama rağmen, kendisiyle randevulaştım. Fakat daha sonraki buluşmalarımda, onun Gestapo ya da SD(3) ajanı olduğuna dair şüphem giderek kuvvetlendi. Bu arada Fransız arkadaşlar da bu "asker kaçağının" öğrenebildiği bütün yerlerin gözetlendiğini tespit etmişlerdi.

O dönemde FTPF'nin Dijon bölgesindeki silahlı eylemlerinin kendisini güçlü şekilde hissettirdiğini de söylemeliyim. 1942 yılının Noel'inde partizanlar hemen hemen tüm demiryolu ağını felce uğratmayı başarmışlardı. Dijon'da çıkardığımız bildiri ve gazetelerin büyük kısmı Almanca dilinde de yayınlanıyordu. Gestapo ve SD'nin Dijon'a bu nedenle özel birlikler gönderdiğini daha sonra öğrenmiştik.

"Asker kaçağının" bir ajan olduğundan artık hiç şüphe kalmayınca, onu hemen zararsız hale getirmekten başka bir yol kalmıyordu. Bunun için onu şehrin dışında belirli bir yere götürmem gerekiyordu. Kendisiyle bir bahaneyle buluştum, fakat "bir gölgeyle" birlikte geldiğini de hemen farkettim. İnanılır gerekçelerle onu zikzaklar yaparak Dijon'un dışındaki dar sokaklardan birine götürdüm. Bizi takip edeni atlatmıştım. "Asker kaçağının" giderek huzursuzlaştığını ve sürekli arkasına baktığını farkettim. Nihayet olacak kötü şeyleri sezinlemişçesine ona ne yapmak istediğimi sordu. Fakat kendisini sakinleştirdim ve onu tespit edilen yere götürdüm. Daha sonra ne olduğunu ayrıntılarıyla bilmiyorum.

Fakat 40 kadar arkadaşımızın SD tarafından tutuklanmasını ne yazık ki önleyemedik. Bu tutuklamalardan habersiz, aynı gece bölgeyi dolaşmak için Dijon'u terketmiştim. Dijon'daki tutuklamalardan ancak iki hafta sonra, KPD yönetimiyle buluşmak için Paris'e gittiğimde haberdar olabildim. Bu tutuklamalar nedeniyle bana Bretagne bölgesinde görev verildi. Tüm "tekniğimi" (teksir makinasını vb.)

Peter Gingold 1940'ta.

Dijon'da kurduğumdan, oradaki "çadırımı sökmek" için Dijon'a geri döndüm. İllegal yedek evimin ortaya çıkmadığından çok emindim. Ama bu düşüncesizliğimi pahalı ödedim.

TUTUKLAMALARDAN dört hafta sonra 3 Şubat 1943'te bu illegal yedek eve gittiğimde, kapana kıstırıldım. Gestapo ajanları dört haftadır evde oturup beni bekliyorlardı. Geleceğimden neredeyse umutlarını kesmiş, benim tehlikeyi sezinlediğimi zannetmişler. Bunu bana daha sonra söylediler. Ben onlar için çok önemli birisiydim, çünkü herhangi bir bilgi ya da tahminden dolayı konumumun gerçekte olduğundan çok daha yüksek olduğuna inanıyorlardı. Hayatımı kurtaran belki de bu olay oldu.

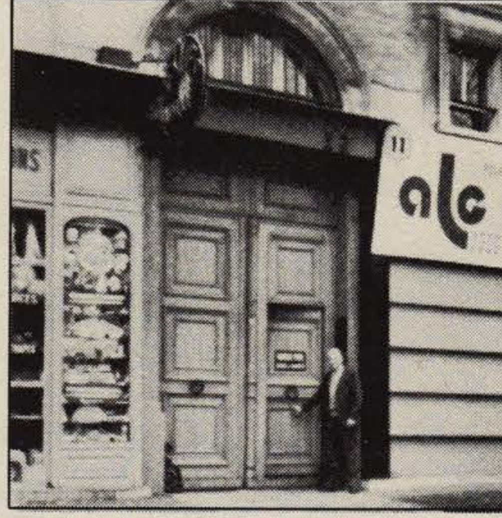
Alman ordusunun yönetimindeki Dijon hapishanesine nakledildim. Bütün kağıtlarımın sahte olduğu anlaşıldıktan sonra, Fransızların iyi örgütlenmiş yabancıları denetleme sistemi sayesinde gerçek kimliğimi parmak izlerimden hemen tespit ettiler. Fakat üzerimde ne bir not, ne bir isim, ne de bir adres buldular. Tüm randevuları —bunlardan bazıları her gün oluyordu— hafızamda tutuyordum.

Dayak ve işkenceden önce, işleme "tatlılıkla" başladılar. SD'nin adamları bana bölge komutanı general Müller'in benimle konuşmak istediğini tam bir merasimle bildirdiler. General bütün bağlantılarımı açıklamam halinde savaştan sağ salim çıkacağıma bir Alman askeri olarak şeref sözü veriyordu. Bütün yolları denedi. Kendince "vatani" duygularımı uyandırmaya çalıştı; tam da benim doğduğum şehir Aschaffenburg'a özel bir bağlılığı vardı ve bu nedenle de bana sempati duyuyordu. Bir "Aschaffenburglu" olarak böyle bir şeyi nasıl yapardım! Ben bütün sorularını cevapsız bırakınca, tek kelime söylemeden çekip gitti.

Daha sonra SD'nin adamları beni ortaya aldılar. Arkadaşlarımın ve benim hayal kırıklığına uğrayacağımızı söylüyorlardı. Kendilerine asıl Hitler ordusunun Stalingrad'da hayal kırıklığına uğrayacağını söyleyince, öfkeden kudurdular. Aptallık etmiştim. Durmadan kafama vuruyorlardı. Beni o anda döverek öldürmemelerini, gerçekten benim önemli biri olduğuma inanmalarına borçluydum. Hücrede ellerimden ve ayaklarımdan yatağın demirlerine zincirle bağlandım. Korkunç derecede susamıştım, fakat içecek hiçbir şey vermiyorlardı. Haftalarca böyle zincirlenmiş olarak kaldım, sadece tuvalet ve yemek esnasında birkaç dakika rahatlayabiliyordum. Ellerim şişmişti. Geceleri bir işkenceydi. Her hareketimde daha da şiddetlenen sürekli korkunç ağrılar çekiyordum. Her birkaç dakikada bir ışık yanıyor ve delikten gözetleniyordum. Belirli zaman aralıklarında kapı açılıp içeri Alman askeri üniformasında hayvani bir gardiyan giriyor, yüzüme demir bir zincirle vurarak terörist diye bağırıyordu.

GÜNÜN birinde duvarda bir çivinin çakılı olduğunu farkettim. Zincirlerimin söküldüğü bir keresinde duvardaki bu çiviyi çıkarıp elimin içine sakladım. Gece boyunca bu çiviyle anahtarı açmak için epey uğraştım. Her iki elimin de yatağın kenarına zincirle bağlı olmasına rağmen, bu işi başardım. Anahtar gerçekten açıldı. Ne kadar rahatlamıştım! Ne ki ışık yandığında kollarımı sanki hiçbir şey olmamış gibi eski durumuna getirebilmem için çok çabuk davranmam gerekiyordu. Bir müddet böyle idare ettim, fakat daha sonra uykuya yenildim. Hücre birden aydınlandı; kollarımı zincirlerle birlikte aniden geriye çektim, fakat çok geç kalmıştım. Bir gardiyan yatağımın yanına geldi, şaşkın şaşkın bana baktı ve tek kelime söylemeden çekip gitti. Kısa bir süre sonra kapı yeniden açıldı ve içeri iki gardiyan girdi. Onlar da aynı şekilde çözülmüş zincirlere bön bön baktılar. Çiviyi farketmemişlerdi. Daha sonra tek kelime söylemeden zincirle dövmeye başladılar. Bir süre sonra üç asker Orta Çağ'ın işkence mahzenlerindekine benzer demirden bir mengeneyle içeri girdi. Bu mengeneye bir çiviyle hiçbir şey yapılamazdı.

Gündüzleri yan hücreden sürekli boğuk darbe ve çığlık sesleri duyuyordum. Bu sorgulamanın yapıldığı hücreydi. Ben de daha sonra

Gingold kimlik değiştirmek zorunda kalmıştı (solda). Kaçtığı St.Martin bulvarı 11 numaralı evin kapısında.

bu hücreye sık sık götürüldüm. Sorgulamaların birinde kendisiyle çok yakın çalıştığım ve bir bölgede yönetici görevi olan bir yoldaşla yüzleştirildim. Yoldaşım da korkunç işkencenin izlerini taşıyordu. Birbirimizi tanımadığımızı söyledik. Biraz sonra kapı açıldı ve içeri "asker kaçağı" girdi. "Asker kaçağının" zararsız hale getirilmediğini böylece anladık. Her ikimiz de onu tanıdığımızı inkâr ettik.

....

Hapishanenin müdürü olduğu besbelli bir subay bir gün hücreme geldi. Hücreyi gezdi, durumum hakkında bilgi aldı ve tutuklanmamın nedenini sordu. Ona bir Alman antifaşisti olduğumu ve Hitler'in bu cani savaşının son bulmasından yana olduğumu söyledim. Dikkatlice dinledi. Hiç konuşmadı, ama belirli bir sempati gösterdiğini hissettim. Yatağa bağlı zincirlerimden hemen kurtulmamı ve bana bir battaniyenin verilmesini muhtemelen ona borçluydum. Ne ki ellerim daha bir süre bağlı kaldı.

Tutuklanmamdan yaklaşık 4 hafta sonra bir sabah erkenden hapishaneden alınıp, tren istasyonuna götürüldüm. Tecrit edilmiş bir kompartımanda ayaklarım zincirle kalorifer demirlerine bağlandı ve ellerime de kelepçe vuruldu. Subay üniforması giymiş SD'lilerin refakatinde Paris'e götürüldüm. Orada hemen Rue des Saussaies'deki meşhur Gestapo merkezine alındım. Daha sonra o zamanlar Alman askeri hapishanesi olan Cherce-Midi'ye getirildim ve yine bir tecrit hücresine konuldum, ama bu kez ellerimde kelepçe yoktu.

FRANSIZ direniş hareketi 1943'ün Mart ayında Paris'teki işgalcilere karşı saldırılarını yoğunlaştırmıştı. SD'nin işi o kadar başından aşkındı ki, önceleri bana haftalarca ilişmediler. Kaçma planım da bu sıralarda oluştu. Yeniden işkenceye alınmaktan korkuyordum. Beni şu ya da bu şekilde ölüme mahkum edeceklerinden emindim. Kaybedecek hiçbir şeyim yoktu.

....

Uygun bir kaçış planı hazırladım. Planı hazırlamamda, Paris'i iyi tanımam işime yaradı. Kaçış planımın bütün ayrıntılarını iyice düşündüm. Planımın en önemli yanı şuydu: Paris'in merkezinde bulunan St. Martin bulvarındaki bir evin kapısında sadece bir dakikalığına olsun ellerim bağlı olmadan durmayı mutlaka başarmalıydım. Sadece ev sakinleri ve komşular bu evin St. Martin bulvarına paralel bir caddeye açılan arka bir kapısının olduğunu biliyorlardı. Evin her iki kapısı da geceleri kapalıydı ve sadece kapıcı tarafından içeriden açılabilirdi. Evde dükkan ve atölyeler de bulunduğundan, ön kapı gün boyu açık kalır, ya bir mandal ya da bir deri parçası kapının kapanmasını önlerdi. Şimdi bu evin kapısına Gestapo evi arayıp arka kapıyı keşfetmeden götürülmemi sağlamam gerekiyordu. Bunun için birşeyler icat etmeliydim.

Uydurduğum hikayenin ayrıntılarını ve psikolojik olarak bu hikayeyi inanılır kılmak için nasıl çaba gösterdiğimi anlatmak, başlı başına bir kitap olur. Hikayem sürekli gidip adresini unuttuğum, fakat mutlaka yeniden bulabileceğim bir eve bağlanıyordu.

Nihayet 21 Nisan'da Rue des Saussais'de ifadeye alındım. Anlaşılacağı gibi bana inanmadılar ve yüzüme karşı kaçmayı düşündüğümü söylediler. Fakat anlattığım hikaye oldukça iyi kurulmuştu ve adamlar tereddüt ediyorlardı. Öte yandan perişan durumum nedeniyle kaçabileceğime ihtimal de vermiyorlardı. Sonunda bir kere denemenin hiçbir rizikosu olmadığına inandılar. Düşünüp taşındıktan sonra beni, yakınlarda bahsettiğim evi yeniden tanıyabilmem için St. Martin bulvarına götüreceklerini söylediler.

GERÇEKTEN de iki gün sonra hücremden alındım. Günlerden 23 Nisan 1943 cumaydı. Bir gece önce traş edildim. Sabahleyin saat 8 sıralarında koridorda ismimin çağrıldığını işittim. O gece hiç uyumamıştım. Hücrenin kapısı açıldı. Dijon'dan Paris'e nakledilirken yanıma aldığım ve hücrede muhafaza etmeme izin verilen paltomu giydim. Bir taksiye bindirildim ve St. Martin bulvarına doğru hareket ettik. Önde ve arkada kaç tane olduklarını tespit edemediğim arabalar bize refakat ediyorlardı. Arabaların içindekilerin hepsi sivil giyimliydi. Benim bulunduğum arabada şoförün dışında 3 tane SD'li vardı. Ben arka sırada ortada oturuyordum.

Yolda kesin talimatlar verildi. Refakatçilerim en küçük şüpheli bir hareketimde hemen ateş edeceklerdi. Silahları doluydu ve kılıflarında gizli şekilde bana doğru çevrilmişlerdi. Öldürmek icin ates etmeveceklerini. canlı olarak ellerine geçmem için bacaklarımı hedefleyeceklerini söylediler. Beni korkutmak için uzun uzun ne kadar keskin nişancı olduklarını da anlatmayı ihmal etmediler.

St. Martin bulvarının girişine geldiğimizde işaret ettim ve sözkonusu evi bulabilmem için arabadan inip caddeyi boydan boya gitmem gerektiğini söyledim. Beni arabadan indirdiler. 50 metre kadar gittim ve 11 numaralı evin önünde durup, evi tanıdığım işaretini verdim. Yakında duran bir reklam saati 9'u gösteriyordu. Şimdi evin aralık duran kapısının önündeydim. Beyaz trençkotlu SD'liler birkaç metre ötemde, sağ elleri ceplerinde sokulu duruyorlardı. Bir yığın SD'li de çevreyi sarmış, beni dikkatle izliyorlardı.

Planımda SD'lilerin çok hızlı davranamayacaklarını ve yakınıma fazla gelmeyeceklerini hesaplamıştım. Kaçmaya teşebbüs etmem halinde evin içine doğru kaçacağıma mutlaka ihtimal vermeyeceklerdi. Kapı hafif aralık duruyordu. İçeri bir göz attım. Kapıcı içerideydi. Tam o sırada kapıcı dışarı çıktı, odasını kilitledi ve elinde bir mektup zarfı olduğu halde çekip gitti. Dış kapı biraz daha aralanmıştı. Kendime güvenim daha da arttı, çünkü kapıcı gittiğinden, kapıyı içeriden açacak kimse kalmamıştı. Gözlerimle kapı mandalının nerede olduğunu bulmaya çalışıyordum.

Herşey bir kaç saniye içinde oldu. Aniden eve girdim, mandalı çekip kapıyı hızla kapadım ve koşarak koridorun sonundaki çıkıştan evin arkasındaki caddeye çıktım. 100 metre kadar gittikten sonra merdivenli dar bir sokağa saptım ve Paris'in bu eski mahallesinin dolambaçlı sokaklarında koştum. Paltomu çıkardım ve dış görünüşümü değiştirmek için hâlâ paltomun cebinde duran bereyi giydim. Uzun müddet şuraya buraya ve sürekli arkama bakarak koştum. Daha sonra babamın eskiden terzi atölyesinin bulunduğu komşu semtteki bir eve yöneldim. Burada yaşlı bir kapıcı ailesi oturuyordu. Beni hiç olmazsa birkaç saatliğine saklayacaklarını umuyordum. Durumumdan bazı şeylerin olduğunu hemen anladılar. Onlara Gestapo'dan kaçtığımı söyledim. Çok korkmalarına rağmen, evlerinde birkaç saat kalabildim. Bana yiyecek bazı şeyler ve metro biletiyle bir gazete satın alabilmem icin kendilerinden rica ettiğim 2 Frank verdiler.

....

PARTİ yönetimine tutuklanmamla, ifademle ve kaçışımla ilgili uzun bir rapor yazdım. Beklediğim gibi önce "karantinaya" alındım, yani raporumu gözden geçirinceye kadar benle olan bütün ilişkiler kesildi. Kaçışım yoldaşlarım için büyük bir sürpriz olmuştu ve anlattığım şeyler kelimenin her iki anlamında da hikaye izlenimini veriyordu. Kaçmayı başardığıma sevinmeme rağmen, bana güvenilmeyeceği korkusu beni rahatsız ediyordu. Fakat raporum incelendi. Hakkımda gıyabi tevkif kararı çıkarılmıştı.

....

Yeniden illegal çalışmaya verilmem yaklaşık üç ay sürdü. Bu arada dış görünümümü de değiştirdim. Şimdi saçımı ayırıyordum, bıyık bırakmıştım ve derecesiz bir gözlük takıyordum. Tabii kağıtlarım da yenilenmişti. Önceleri açıkta fazla dolaşmamı gerektirmeyen görevler verildi. Böylece "Freies Deutschland" (Özgür Almanya) komitesinin Batı için çıkardığı "Volk und Vaterland" (Halk ve Vatan) adlı yayın organında, yine Alman birliklerine dağıtılan bildiri işlerinde çalıştım. Daha sonra çeşitli politik işlerde görev aldım.

---

(1) Travel Allemand: Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin girişimiyle 1940 sonbaharında oluşturulan ve faşist Alman işgal birlikleri arasında antifaşist ajitasyon ve örgütlenme çalışmalarını yürüten Fransız Rezistans hareketinin bir kolu.

(2) FTPF: FKP'nin girişimiyle 1941 yılında kurulan Fransız partizan hareketi.

(3) SD: SS'nin güvenlik örgütü.

Karısı Etty ve kızı Silvia ile 1962'de Frankfurt'ta barış yürüyüşünde. O zamanlar 16 yaşında olan Silvia şimdi DKP üyesi.